

Ειδικές Θεματικές Ενότητες

Παράλληλα με τις ειδικές αρμοδιότητες και τις δράσεις που του έχουν ανατεθεί βάσει Ευρωπαϊκών Οδηγιών και Διεθνών Συμβάσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη ασκεί τον διαμεσολαβητικό και ελεγκτικό του ρόλο στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας παρεμβαίνοντας με σκοπό την καταπολέμηση και επίλυση των φαινομένων κακοδιοίκησης, την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών.

Οι περισσότεροι από τους τομείς στους οποίους εντοπίζονται μορφές κακοδιοίκησης παραμένουν, δυστυχώς, σταθεροί, παρουσιάζοντας διαφορές μόνο ως προς τα είδη των προβλημάτων που ανακύπτουν από χρονιά σε χρονιά. Προκύπτουν όμως και ειδικότερα ζητήματα που αφορούν μεγάλο αριθμό πολιτών, τα οποία ο Συνήγορος αναδεικνύει, έχοντας πραγματοποιήσει ουσιαστικές παρεμβάσεις και έχοντας καταλήξει σε συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπισή τους.

Τα σημαντικότερα θέματα που απασχόλησαν την Αρχή κατά τη διάρκεια της χρονιάς παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια:

- Κοινωνική ασφάλιση
- Κοινωνική αλληλεγγύη και πρόνοια
- Παροχή υπηρεσιών υγείας
- Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας
- Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού
- Τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος
- Δίκτυα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνική ευθύνη
- Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων
- Επιβολή και είσπραξη δημοτικών εσόδων
- Μεταφορές – Καταγραφή της νομικής και πραγματικής κατάστασης των οχημάτων
- Φορολογία - Η παραγραφή παρακρατηθέντος φόρου εισοδήματος
- Αστική κατάσταση και ιθαγένεια
- Μετανάστευση
- Πολιτικό άσυλο

1. Κοινωνική ασφάλιση

Συνοπτική παρουσίαση

Διαμεσολαβώντας σε ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης, ο Συνήγορος ήρθε συχνά αντιμέτωπος με οργανωτικές δυσλειτουργίες, εσφαλμένη εφαρμογή ή αυθαίρετη ερμηνεία νομοθετικών διατάξεων από τη Διοίκηση και παράλειψη συμμόρφωσής της με δικαστικές αποφάσεις. Δεν ήταν επίσης λίγες οι περιπτώσεις που διαπίστωσε υπερβολικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση αιτημάτων, διαφορετική μεταχείριση ίδιων καταστάσεων, έλλειψη αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων, ακόμη και οικονομική επιβάρυνση των ασφαλισμένων με υπαιτιότητα των αρμόδιων υπηρεσιών.

Ενδεικτικά, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ο Συνήγορος:

- Πρότεινε τη δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας, ώστε να ενημερώνονται οι δικαιούχοι επιστροφής αχρωστίτως παρακρατηθεισών εισφορών ασθένειας για τον ακριβή τρόπο υπολογισμού των σχετικών ποσών.
- Ζήτησε τη χορήγηση ίδιων παροχών τόσο στους συνταξιούχους με ποσοστό αναπηρίας 80% που είναι δικαιούχοι του ΕΚΑΣ όσο και σε εκείνους που απώλεσαν την παροχή του ΕΚΑΣ, αλλά είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων.
- Πέτυχε την επιστροφή σε ασφαλισμένο ποσού που αυτός κατέβαλε για εξαγορά χρόνου στρατιωτικής θητείας λόγω πλάνης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητα της διοίκησης.
- Προκάλεσε τη διόρθωση της κράτησης Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης του Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ) στις επικουρικές συντάξεις και την απόδοση των αναδρομικών ποσών που οφείλονταν στους συνταξιούχους.
- Ζήτησε την επανεξέταση και μείωση του ύψους του επιτοκίου με βάση το οποίο υπολογίζονταν μέχρι σήμερα οι τόκοι στην αναζήτηση αχρεωστίτως καταβληθεισών παροχών σε χρήμα από το Μετοχικό Ταμείο Στρατού (ΜΤΣ) και τον Ειδικό Κλάδο Οικονομικής Ενίσχυσης Μερισματούχων Στρατού (ΕΚΟΕΜΣ).
- Επισήμανε ότι η υπ' αριθ. 244/2017 απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως αποτέλεσμα πρότυπης δίκης, πρέπει καθολικά να εφαρμοστεί για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου – τόσο ως προς τη διακοπή των κρατήσεων από τη μηνιαία σύνταξή τους όσο και ως προς τα αναδρομικά από 10.2.2017.
- Πρότεινε να δημιουργηθεί στον ΕΦΚΑ Γενική Διεύθυνση Συντάξεων της Γενικής Κυβέρνησης και να διατηρηθούν οι υφιστάμενες διευθύνσεις και τα τμήματα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ), αλλά και το ήδη υπηρετούν προσωπικό, με σκοπό την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των συνταξιούχων.
- Απευθύνθηκε στον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικών σχετικά με την πλήρη συμμόρφωση του ΓΛΚ με αποφάσεις του ΣτΕ που αφορούσαν τις περικοπές των μισθών και των συντάξεων ενστόλων, ώστε οι ένστολοι συνταξιούχοι να λάβουν τα ποσά που δικαιούνταν βάσει της δικαστικής απόφασης.
- Διαμεσολάβησε ώστε να αναγνωρισθεί από τον ΕΦΚΑ και το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) ότι η παραγραφή των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ έναντι των ιδιωτών οφειλετών του δεν διακόπεται με

- την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση της εκάστοτε κρίσιμης καταλογιστικής πράξης.
- Υπέδειξε στον ασφαλιστικό φορέα την αρχή της μη αναζήτησης περιοδικών παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, εφόσον αυτός που τις έλαβε ήταν καλόπιστος και το σφάλμα της καταβολής βαρύνει τη διοίκηση.
 - Κατέθεσε σειρά προτάσεων για την αντιμετώπιση της αδυναμίας συνταξιοδότησης πολιτών λόγω οφειλών στον τένος ΟΑΕΕ και στο τένος Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολουμένων (ΕΤΑΑ), παρ' ότι επί έτη αυτοί κατέβαλλαν τις νόμιμες εισφορές.
 - Τόνισε την υποχρέωση ειδικής αιτιολόγησης των πράξεων του ΕΦΚΑ.
 - Υπέδειξε σε ασφαλιστικό ταμείο ότι η χορήγηση της εφάπαξ παροχής αποσυνδέθηκε από καταστατικές και άλλες διατάξεις των επιμέρους ασφαλιστικών ταμείων που προϋπήθεταν τη λήψη επικουρικής σύνταξης.
 - Τοποθετήθηκε σχετικά με πρακτική του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ) η οποία μετέτρεπε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης σε υποχρεωτική, και μάλιστα αναδρομικά.
 - Συνέβαλε στην έκδοση απόφασης συνταξιοδότησης πατέρα αναπήρου τέκνου για τον οποίο το ταμείο είχε υποβάλει ερώτημα στο ΓΛΚ, επισημαίνοντας ότι πληροί όλες τις νόμιμες προϋποθέσεις.
 - Ζήτησε να γίνει δεκτή ένσταση ενδιαφερόμενης και να τροποποιηθεί η συνταξιοδοτική απόφαση, ούτως ώστε να λάβει τελικώς πλήρη σύνταξη γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου και όχι μειωμένη σύνταξη γήρατος.
 - Πρότεινε την άμεση συμμόρφωση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ με δικαστική απόφαση και την έκδοση πράξης με την οποία θα οριστικοποιούσε την ασφαλιστική ιστορία του αναφερομένου.
 - Συντέλεσε στην καταχώρηση εγγονής ασφαλισμένης την οποία η μητέρα της δεν μπορούσε να καλύψει, ως προστατευομένου μέλους της γιαγιάς της.
 - Μεσολάβησε ώστε να γίνει αποδεκτή από τον ΕΦΚΑ η ισχύς πληρεξούσιου συνταξιούχου του ταμείου η οποία είχε αμφισβητηθεί, επειδή η συνταξιούχος είχε διαγνωστεί από τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) με ψυχική διαταραχή.

1.1. Ενημέρωση των ασφαλισμένων για τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που τους επεστράφησαν ως αχρεωστήτως παρακρατηθείσες εισφορές ασθένειας

Σε συνέχεια πορίσματος¹³² του Συνηγόρου του Πολίτη που εκπονήθηκε το 2013 σχετικά με τη βάση υπολογισμού της εισφοράς συνταξιούχων 4% υπέρ Κλάδου Ασθένειας, μετά τις διαδοχικές μειώσεις των συντάξεων, θεσπίστηκε νομοθετικά¹³³ η επιστροφή των αχρεωστήτως παρακρατηθεισών εισφορών ασθένειας. Όμως, η κατάθεση αυτών των χρηματικών ποσών στους τραπεζικούς λογαριασμούς των δικαιούχων δεν συνοδεύτηκε από ανάλυση του τρόπου υπολογισμού τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει σε πολλούς συνταξιούχους σύγχυση ή και αμφισβήτηση για την ορθότητα του τελικού ποσού που τους επεστράφη. Ο Συνήγορος πρότεινε στους αρμόδιους Υπουργούς Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης να αναρτηθεί ο τρόπος

132 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amfisbitiseis-eisfores.187067>

133 Άρθρ. 2 του Ν. 4501/2017.

υπολογισμού των επιστρεπτών εισφορών σε ηλεκτρονική πλατφόρμα προσβάσιμη σε κάθε πολίτη, όπως, π.χ., αναρτώνται τα μηνιαία ενημερωτικά σημειώματα συντάξεων στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΕΦΚΑ ή και στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών για τους συνταξιούχους του Δημοσίου. Αυτό θα μπορούσε να υλοποιηθεί είτε μέσω TAXIS είτε μέσω ΗΔΙΚΑ, ώστε ο ενδιαφερόμενος, συνδεδεμένος στην αντίστοιχη ηλεκτρονική πλατφόρμα, να έχει τη δυνατότητα της απαιτούμενης, σύμφωνα με τις στοιχειώδεις επιταγές της αρχής της χρηστής διοίκησης, εξατομικευμένης ενημέρωσης για την περίπτωση του.¹³⁴

1.2. Διαφοροποίηση στη χορήγηση παροχών των συνταξιούχων οι οποίοι έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και είναι δικαιούχοι του ΕΚΑΣ σε σχέση με την ίδια κατηγορία συνταξιούχων που λαμβάνουν τα αντισταθμιστικά μέτρα

Συνταξιούχοι φορέων κύριας ασφάλισης με ποσοστό αναπηρίας 80% διαμαρτυρήθηκαν για το γεγονός ότι, ενώ παρέμειναν δικαιούχοι του μειωμένου πλέον ποσού του επιδόματος ΕΚΑΣ, εντούτοις λαμβάνουν παροχή μικρότερη από αυτή που λαμβάνουν συνταξιούχοι με την ίδια πιστοποιημένη αναπηρία που απώλεσαν πλήρως και οριστικά¹³⁵ την παροχή του ΕΚΑΣ, αλλά είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων. Πράγματι, διαπιστώνοντας ότι οι συνταξιούχοι με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω που είναι δικαιούχοι των αντισταθμιστικών μέτρων βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση από αυτή των δικαιούχων του ΕΚΑΣ, ο Συνήγορος επεσήμανε τη διαφορετική αντιμετώπιση των δύο αυτών κατηγοριών ασφαλισμένων στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η Αρχή τόνισε ότι ο συνταξιούχος με αναπηρία 80% ο οποίος, λόγω του χαμηλού εισοδήματός του, παραμένει δικαιούχος του επιδόματος ΕΚΑΣ λαμβάνει μικρότερη παροχή από την αντισταθμιστική παροχή που προβλέφθηκε για συνταξιούχους με υψηλότερα εισοδήματα που τελικώς απώλεσαν το δικαίωμα λήψης του ΕΚΑΣ. Επιπρόσθετα, για τους δικαιούχους του ΕΚΑΣ προβλέπεται μειωμένη συμμετοχή στα φάρμακα, ενώ για τους δικαιούχους των αντισταθμιστικών μέτρων η πλήρης απαλλαγή από τη συμμετοχή στη φαρμακευτική δαπάνη. Θεωρώντας ότι η διαφοροποίηση αυτή δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, δεδομένου ότι και οι δύο κατηγορίες έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την ύπαρξη βαριάς αναπηρίας, ο Συνήγορος πρότεινε στο αρμόδιο υπουργείο να επεκταθεί αναδρομικά η ευνοϊκή ρύθμιση που αφορά το δικαιούμενο ποσό της αντισταθμιστικής παροχής¹³⁶ για την απώλεια του ΕΚΑΣ και στις περιπτώσεις συνταξιούχων με ποσοστό αναπηρίας 80% που παραμένουν δικαιούχοι του ΕΚΑΣ. Επίσης, πρότεινε την εφεξής πλήρη απαλλαγή από τη φαρμακευτική δαπάνη των δικαιούχων του ΕΚΑΣ που έχουν ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω¹³⁷.

134 ΦΥ 241464/2018, 243458/2018, 244026/2018

135 Κατ' εφαρμογή του άρθρ. 92 του Ν. 4387/2016.

136 Ν. 4411/2016.

137 ΦΥ 241124/2018.

1.3. Επιστροφή ποσού που καταβλήθηκε για εξαγορά χρόνου στρατιωτικής θητείας λόγω πλάνης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητα της διοίκησης

Ασφαλισμένος αναγνώρισε με εξαγορά τον χρόνο της στρατιωτικής του θητείας, αφού είχε ανακεφαλαιωθεί ο πραγματικός χρόνος ασφάλισής του, έπειτα από έγγραφη ενημέρωση που είχε από τον ασφαλιστικό φορέα του, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Ύστερα όμως από ενδελεχή έλεγχο των ασφαλιστικών του δεδομένων, ενόψει έκδοσης της οριστικής συνταξιοδοτικής απόφασης, διαπιστώθηκε ότι τελικά ο σχετικός χρόνος δεν μπορούσε να αξιοποιηθεί για τη συνταξιοδότησή του.

Ο ενδιαφερόμενος ζήτησε την επιστροφή του καταβληθέντος ποσού, αλλά η αίτησή του απερρίφθη με το σκεπτικό ότι αφενός πρόκειται για νόμιμη διοικητική πράξη που παραμένει ισχυρή και αφετέρου ότι οι εισφορές που καταβλήθηκαν για την αναγνώριση χρόνου δεν επιστρέφονται, ακόμα κι αν ο αναγνωριζόμενος χρόνος δεν επαρκεί για τη θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ο Συνήγορος επεσήμανε στην Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ), στην οποία εν τω μεταξύ είχε προσφύγει ο ασφαλισμένος προσβάλλοντας την απορριπτική απόφαση, ότι ο ελλιπής συντονισμός των εμπλεκόμενων υπηρεσιών του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, η λανθασμένη έγγραφη πληροφόρηση που είχε ο πολίτης ως προς τον χρόνο θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού του δικαιώματος και ο πλημμελής έλεγχος των ασφαλιστικών του δεδομένων του δημιούργησαν την εύλογη πεποίθηση ότι η σχετική αναγνώριση θα απέβαινε επ' ωφελεία του και βάσει αυτών προχώρησε στην εξαγορά του επίμαχου χρόνου. Η ΤΔΕ αποδέχτηκε τη θέση του Συνηγόρου¹³⁸ ως προς την υπαιτιότητα της υπηρεσίας στη δημιουργία πλάνης περί τα πράγματα και αποφάσισε την επιστροφή του ποσού στον πολίτη.¹³⁹

1.4. Διόρθωση της κράτησης Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης του Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ) στις επικουρικές συντάξεις

Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις, ενώ το ποσό της καταβαλλόμενης επικουρικής σύνταξης είχε μειωθεί σημαντικά μετά την αναπροσαρμογή που επιβλήθηκε με τον Ν. 4387/2016, η ποσοστιαία κράτηση Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης¹⁴⁰ υπολογιζόταν επί του ποσού της επικουρικής σύνταξης που λάμβανε ο συνταξιούχος πριν από την αναπροσαρμογή, δηλαδή σε μη πραγματικά καταβλητέο πλέον ποσό επικουρικής σύνταξης. Το ζήτημα το είχε επισημάνει η Αρχή ήδη από τον Μάρτιο του 2017 στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και το έθεσε εκ νέου τόσο στο υπουργείο όσο και στο ΕΤΕΑΕΠ τον Φεβρουάριο του 2018, δεδομένου ότι συνεχιζόταν η εσφαλμένη εφαρμογή της ως άνω κράτησης. Το ΕΤΕΑΕΠ προέβη εντέλει σε διόρθωση του τρόπου υπολογισμού

138 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.epistrofi.485765>

139 ΦΥ 215960/2016.

140 Ν. 3986/2011 (υπέρ ΑΚΑΓΕ).

της παρακράτησης¹⁴¹ της Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης στις επικουρικές συντάξεις, από τον Μάιο του 2018 και εφεξής, και στην απόδοση των αναδρομικών ποσών που οφείλονταν στους συνταξιούχους¹⁴².

1.5. Μείωση του επιτοκίου που επιβάλλεται στις περιπτώσεις επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθεισών μερισμάτων στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού

Το ΜΤΣ και ο ΕΚΟΕΜΣ ζητούσαν από συνταξιούχους να επιστρέψουν εντόκως, με επιτόκιο 6%, μερίσματα που τους είχαν καταβληθεί στο παρελθόν αχρεωστήτως¹⁴³.

Ο Συνήγορος τόνισε στο ΜΤΣ ότι κατά γενική αρχή του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης η αναζήτηση από τον ασφαλιστικό οργανισμό αχρεωστήτως, πλην καλοπίστεως ληφθεισών, περιοδικών ασφαλιστικών παροχών μετά την πάροδο ευλόγου χρόνου από την είσπραξή τους αντίκειται στις αρχές της χρηστής διοικήσεως λόγω των απροβλέπτων οικονομικών συνεπειών σε βάρος αυτού που έλαβε τις παροχές. Πολύ δε περισσότερο εάν τα ποσά αυτά αναζητούνται εντόκως και με επιτόκιο που δεν συμβαδίζει με την εν γένει μακροοικονομική κατάσταση της χώρας. Η κατά τα ανωτέρω αναζήτηση των παροχών αυτών επιτρέπεται μόνο αν κριθεί ότι ο εισπράξας τα αναζητούμενα ποσά τελούσε κατά την είσπραξή τους σε δόλο έναντι της διοικήσεως. Με βάση τα παραπάνω, ο Συνήγορος πρότεινε την επανεξέταση του ζητήματος. Πράγματι, το ΔΣ του ΜΤΣ αποφάσισε ότι το επιτόκιο στις περιπτώσεις επιστροφής μερισμάτων σε δόσεις μειώνεται σε 2,5% από 6%, ενώ στην περίπτωση της εφάπαξ επιστροφής σε 1,5%¹⁴⁴.

1.6. Διακοπή κρατήσεων Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ) στους συνταξιούχους του Δημοσίου

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης πλήθους αναφορών σχετικά με τη μη συμμόρφωση του ΓΛΚ στην υπ' αριθ. 244/2017 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αφού συνεχίζεται η παρακράτηση της ΕΑΣ από τις μηνιαίες συντάξεις των συνταξιούχων του Δημοσίου.

Η Αρχή επεσήμανε¹⁴⁵ ότι η απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως αποτέλεσμα πρότυπης δίκης, πρέπει καθολικά να εφαρμοστεί για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου – τόσο ως προς τη διακοπή των κρατήσεων από τη μηνιαία σύνταξή τους όσο και ως προς τα αναδρομικά από 10.2.2017. Δεν υφίσταται λόγος οι συνταξιούχοι να ταλαιπωρούνται υποβάλλοντας μεμονωμένα αιτήσεις προς το Ελεγκτικό Συνέδριο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης στην απόφασή του. Η επίτευξη θεμιτού αποτελέσματος μόνο για τους συνταξιούχους που προσφεύγουν στη δικαιοσύνη θα έθιγε τις αρχές της νομιμότητας, της χρηστής διοίκησης, της ασφάλειας δικαίου, της δικαιολογημένης εμπι-

141 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.502185>

142 Ενδεικτικά ΦΥ 218336/2016, 222614/2016, 224318/2017.

143 ΦΥ 231060/2017 & 231094/2017.

144 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.katalog-axreost-katavl-parox.531774>

145 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.epistrofi.522798>

στοσύνης και, κυρίως, την αρχή της ισότητας, εδραιώνοντας έκδηλη και αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση η οποία βλάπτει το δημόσιο συμφέρον¹⁴⁶.

1.7. Προβλήματα από τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους στον ΕΦΚΑ

Η συγχώνευση όλων των φορέων κύριας ασφάλισης και η δημιουργία ενός οργανισμού κύριας κοινωνικής ασφάλισης (ΕΦΚΑ) μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να βελτιώσει μελλοντικά το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ασφαλισμένους μειώνοντας ταυτόχρονα και το κόστος (διοικητικό και οικονομικό) μέσω της επίτευξης οικονομικών κλίμακας. Ταυτόχρονα, όμως, το εγχείρημα της συγχώνευσης μπορεί να δημιουργήσει και πολύ σοβαρά προβλήματα στην προσπάθεια εξυπηρέτησης των ασφαλισμένων εφόσον δεν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί με ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή και σε βάθος χρόνου.

Με τον Ν. 4387/2016 μεταφέρονται οι συντάξεις του Δημοσίου στον ΕΦΚΑ και καταργείται η Γενική Διεύθυνση Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, αφού οι αρμοδιότητες που ασκούσε μεταφέρονται στη Γενική Διεύθυνση Συντάξεων του Δημοσίου στον ΕΦΚΑ. Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που του γνωστοποιήθηκαν ως προς την έκδοση συνταξιοδοτικών αποφάσεων και τη γενικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών και συνταξιούχων, ο Συνήγορος ζήτησε από τον Υφυπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης την επανεξέταση του τρόπου μεταφοράς των αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του ΓΛΚ στον ΕΦΚΑ. Συγκεκριμένα, πρότεινε να δημιουργηθεί στον ΕΦΚΑ Γενική Διεύθυνση Συντάξεων της Γενικής Κυβέρνησης και να διατηρηθούν οι υφιστάμενες διευθύνσεις και τα τμήματα του ΓΛΚ, αλλά και το ήδη υπηρετούν προσωπικό, με σκοπό την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των συνταξιούχων.

1.8. Μη ορθή εφαρμογή αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας για τους μισθούς και τις συντάξεις των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας

Ο Συνήγορος επισήμανε στο ΓΛΚ τη μη ορθή εφαρμογή σειράς αποφάσεων¹⁴⁷ του Συμβουλίου της Επικρατείας που αφορούσαν τις περικοπές των μισθών και των συντάξεων των ενστόλων. Η διοίκηση απάντησε ότι, εφόσον στο μεταξύ θεσπίστηκε νέο μισθολόγιο για τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων με αναδρομική ισχύ, βάσει του οποίου αναπροσαρμόστηκαν αναδρομικά και οι συντάξεις, οι ως άνω δικαστικές αποφάσεις έχουν εκτελεστεί. Θεωρώντας ότι με την ως άνω διοικητική πρακτική δεν υπήρξε πλήρης συμμόρφωση με τις δικαστικές αποφάσεις, ο Συνήγορος ζήτησε από τον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικών την πλήρη συμμόρφωση της διοίκησης, ώστε

146 ΦΥ 231060/2017 και 231094/2017.

147 ΣτΕ 2192-3/2014 και 1125-1128/2016.

οι ένστολοι συνταξιούχοι να λάβουν τα ποσά που δικαιούνταν βάσει της δικαστικής απόφασης¹⁴⁸.

1.9. Διακοπή της παραγραφής των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε ώστε να αναγνωρισθεί από τον ΕΦΚΑ και το ΚΕΑΟ ότι η παραγραφή των κοινωνικοασφαλιστικών αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ έναντι των ιδιωτών οφειλετών του δεν διακόπτεται με την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση της εκάστοτε κρίσιμης καταλογιστικής πράξης (Πράξης Επιβολής Εισφορών, Απόφασης καταλογισμού αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών συντάξεων κ.ο.κ.). Ως γνωστόν, της ταμειακής βεβαίωσης και της έναρξης διαδικασιών διοικητικής εκτέλεσης για οποιαδήποτε οφειλή προηγείται η έκδοση σχετικής καταλογιστικής πράξης, η οποία επιδίεται στα πρόσωπα που αναφέρουν οι διατάξεις του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ ή τοιχοκολλείται, όπως ορίζει ο ίδιος Κανονισμός. Στον Συνήγορο τέθηκε υπόψη περίπτωση στην οποία το ΙΚΑ είχε προσπαθήσει να κοινοποιήσει δεύτερη και τρίτη φορά και στη συνέχεια τοιχοκόλλησε σε δημόσιο κατάστημα τις αρχικές εκδοθείσες σε βάρος ιδιωτή καταλογιστικές πράξεις με σκοπό τη διακοπή της παραγραφής των σχετικών αξιώσεών του. Η Αρχή επισήμανε στον ΕΦΚΑ ότι ο νόμος δεν προβλέπει ως λόγο διακοπής της παραγραφής των αξιώσεων του ΙΚΑ έναντι ιδιωτών ούτε την κοινοποίηση ή τοιχοκόλληση των καταλογιστικών πράξεων ούτε την κοινοποίηση σχετικών επιταγών προς πληρωμή, όπως αυτές που παλαιότερα συνόδευαν τις προς επίδοση πράξεις.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η Κεντρική Υπηρεσία ΚΕΑΟ διευκρίνισε με έγγραφο της στις αρμόδιες Περιφερειακές Υπηρεσίες ότι διακοπή της παραγραφής με επανακοινοποίηση της καταλογιστικής πράξης νοείται μόνον (α) εφόσον η πράξη επιδόθηκε στον οφειλέτη με έκθεση επίδοσης και, σωρευτικά, (β) εφόσον είχαν ληφθεί μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης τα οποία δεν απέδωσαν. Το έγγραφο αυτό εν τοις πράγμασι θα οδηγήσει στην ορθή αναγνώριση, ως παραγεγραμμένων, των αξιώσεων του πρώην ΙΚΑ, στις περισσότερες τουλάχιστον από τις περιπτώσεις επανακοινοποίησης, καθώς συνήθως δεν λαμβάνονταν μέτρα εκτέλεσης πριν από την επανακοινοποίηση. Παράλληλα με την έκδοση του εν λόγω εγγράφου του ΚΕΑΟ, η περίπτωση της επανακοινοποίησης της καταλογιστικής πράξης έπαυσε να εμφανίζεται ως λόγος διακοπής της παραγραφής στο σχετικό ηλεκτρονικό σύστημα των ΚΕΑΟ.

1.10. Επιστροφή καλοπίστως εισπραχθεισών παροχών - Απαλλαγή από καταλογισμό ποσού που προέκυψε λόγω σφάλματος της διοίκησης μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη

Σε δύο αδέρφια καταλογίστηκε ως αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό σύνταξης που λάμβαναν μετά τον θάνατο του πατέρα τους ως ανήλικα τέκνα. Ειδικότερα, λόγω λάθους

148 ΦΥ 221173/04.11.2016, 204444/27.08.2015, 203776/29.07.2015.

του πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, δεν είχε συμπληρωθεί από την υπηρεσία ότι τα τέκνα λάμβαναν και σύνταξη από τον ασφαλιστικό φορέα του Δημοσίου και ως εκ τούτου επί δεκατρία έτη λάμβαναν μεγαλύτερη σύνταξη από αυτήν που δικαιούνταν, ως διπλοσυνταξιούχοι. Όταν ο ΕΦΚΑ αντιλήφθηκε το λάθος, καταλόγισε το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό στα ενήλικα πλέον αδέρφια, που ήταν πια φοιτητές. Ο Συνήγορος επεσήμανε στον ασφαλιστικό φορέα την αρχή της μη αναζήτησης περιοδικών παροχών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, εφόσον αυτός που τις έλαβε ήταν καλόπιστος, παρήλθε εύλογος χρόνος από την είσπραξή τους και αποδεικνύεται ότι η επιστροφή θα επιφέρει σε βάρος του ασφαλισμένου απρόβλεπτες και δυσμενείς για τη διαβίωσή του συνέπειες. Δεδομένου ότι με τον καταλογισμό αυτό διακυβεύεται η αξιοπρεπής διαβίωση και γενικότερα η απρόσκοπτη ανέλιξη της προσωπικότητας δύο νεαρών ατόμων και η συνέχιση των σπουδών τους, καθώς και ότι κινδυνεύουν να υποστούν, μόνο αυτοί, το βαρύτατο κόστος ενός λάθους το οποίο δεν διέπραξαν, η Αρχή επεσήμανε στην υπηρεσία ότι, εν προκειμένω, χωρεί ακόμη και πλήρης απαλλαγή τους από τον καταλογισμό.

Η Τοπική Διοικητική Επιτροπή στην οποία παραπέμφθηκε η υπόθεση έκανε δεκτή την πρόταση του Συνηγόρου και ακύρωσε την απόφαση καταλογισμού.¹⁴⁹

1.11. Αδυναμία λήψης σύνταξης και προνοιακών παροχών λόγω ασφαλιστικών οφειλών

Πρόσωπα τα οποία πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις ηλικίας ή/και αναπηρίας, αλλά όφειλαν εισφορές για χρόνο ασφάλισης πέραν αυτού που αρκούσε για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, στερούνταν όχι μόνο ασφαλιστικές αλλά και προνοιακές παροχές. Σε πολλές περιπτώσεις οι οφειλές αυτές δημιουργήθηκαν ή διογκώθηκαν υπέρμετρα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Για την αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων, αλλά και την πρόληψη δημιουργίας ανάλογου φαινομένου στο μέλλον, ο Συνήγορος υπέβαλε σειρά προτάσεων στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και στον ΕΦΚΑ, μεταξύ των οποίων και τις ακόλουθες¹⁵⁰:

- την αύξηση του παρακρατήσιμου ορίου οφειλών,
- τη θέσπιση δυνατότητας συμψηφισμού, έπειτα από αίτηση του υποψήφιου συνταξιούχου, ακόμη και του συνόλου των δικαιούμενων συντάξεών του με την οφειλή του, μέχρι το ύψος της να κατέλθει στο παρακρατήσιμο όριο,
- την πρόβλεψη δυνατότητας απονομής μικρότερης σύνταξης είτε κατόπιν ταυτόχρονης διαγραφής μέρους του ανεξόφλητου ασφαλιστικού χρόνου και των αντίστοιχων οφειλών του είτε κατόπιν επανυπολογισμού των καταβληθεισών εισφορών και των οφειλών με αναγωγή στην κατώτατη ασφαλιστική κατηγορία του ΦΚΑ όπου ανήκε,
- τη νομοθέτηση νέας διαδικασίας για πολύμηνη ρύθμιση των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών και για όσους έχουν κάνει διακοπή εργασιών και δεν μπορούν να υπαχθούν στον εξωδικαστικό μηχανισμό του Ν. 4469/2017.

149 ΦΥ 243142.

150 <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.suntaxeis.518509>

Με την εγκύκλιο Δ12α/Φ32/Γ.Π.46042/1305/30.8.2018 των Διευθύνσεων Πολιτικών Ατόμων με Αναπηρία και Παροχών Κύριας Ασφάλισης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, διευκρινίστηκε ότι η έννοια των ασφαλιστικών προϋποθέσεων περιλαμβάνει τόσο τα έτη ασφάλισης όσο και τις εισφορές του χρόνου υπαγωγής. Αυτό επιτρέπει τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης στα άτομα 67 ετών και άνω και προνοιακού επιδόματος αναπηρίας σε όσους έχουν αναπηρία 67% και άνω, εφόσον πληρούν και τις λοιπές προϋποθέσεις. Επειδή, ωστόσο, αυτή η ρύθμιση αφήνει εκτός πρόσωπα που, ενώ έχουν συμπληρώσει το 67ο έτος, δεν πληρούν τις λοιπές προϋποθέσεις των σχετικών διατάξεων, συνεχίζεται η διαμεσολαβητική προσπάθεια της Αρχής.

1.12. Επανεισαγωγή υπόθεσης σε Τοπική Διοικητική Επιτροπή (ΤΔΕ) λόγω πλημμελούς αιτιολογίας της προηγούμενης απόφασης

Σε πολιτή επιβλήθηκε Πράξη Επιβολής Εισφορών για οικοδομικό έργο που είχε εκτελέσει. Η Τοπική Διοικητική Επιτροπή ΕΦΚΑ (πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ) στην οποία προσέφυγε αφενός αποδέχθηκε ρητώς τους ισχυρισμούς της, αφετέρου απέρριψε την ένσταση της χωρίς ειδικότερη αιτιολογία. Η Αρχή επεσήμανε κατά τη διαμεσολάβησή της ότι η αιτιολογία αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της διοικητικής πράξης σύμφωνα με τα άρθρα 16 και 17 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και πρέπει να είναι σαφής, ειδική και επαρκής. Λαμβάνοντας υπόψη την πλημμελή και αντιφατική αιτιολογία της απόφασης της ΤΔΕ, ο Συνήγορος ζήτησε την επανεισαγωγή της υπόθεσης σε ΤΔΕ. Η εισήγηση της Αρχής έγινε αποδεκτή και η υπόθεση επανεισήχθη στην ΤΔΕ¹⁵¹.

1.13. Χορήγηση εφάπαξ παροχής από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΑΔΚΥ) κατ' εφαρμογή νεότερης ευμενέστερης νομοθεσίας

Το ασφαλιστικό ταμείο (ΤΑΔΚΥ) δεν χορηγούσε το εφάπαξ βοήθημα σε συνταξιούχο λόγω της μη προηγούμενης χορήγησης επικουρικής σύνταξης. Ο Συνήγορος επεσήμανε στο Ταμείο ότι μετά τον Ν. 4387/2016¹⁵² η χορήγηση της εφάπαξ παροχής αποσυνδέθηκε από καταστατικές και λοιπές διατάξεις των επιμέρους ασφαλιστικών ταμείων που προϋπέθεταν τη λήψη επικουρικής σύνταξης. Δεδομένου δε ότι πρόκειται για νεότερη, ευμενέστερη σε σχέση με την ισχύουσα κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης της συνταξιούχου νομοθεσία, αυτή τυγχάνει εφαρμοστέα εν προκειμένω.

Το ΔΣ του ΕΤΕΑΕΠ αποφάσισε ομόφωνα την αποδοχή της αίτησης της συνταξιούχου για χορήγηση της εφάπαξ παροχής, όπως υπέδειξαν ο Συνήγορος και η Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων¹⁵³.

151 ΦΥ 244628

152 Άρθρο 35.

153 ΦΥ 232705.

1.14. Διαγραφή υπηρετούντων στην Ελληνική Αστυνομία από το ΕΤΕΑΕΠ (πρώην ΤΠΔΥ) και σχετικό αίτημα επιστροφής εισφορών

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγαν υπηρετούντες στην Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ), διότι, παρά το γεγονός ότι η ασφάλιση¹⁵⁴ για τους ασφαλισμένους του τέως ΤΑΑΣ στο τέως Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΠΔΥ) (νυν ΕΤΕΑΕΠ) ήταν προαιρετική και θα μπορούσαν να υπαχθούν σε αυτό όσοι το επιθυμούσαν με γραπτό αίτημά τους, εντούτοις με σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου, νυν ΕΤΕΑΕΠ, το σύνολο του προσωπικού υπήχθη στην εν λόγω ασφάλιση και υπέστη και τις σχετικές κρατήσεις. Οι προσφεύγοντες στην Αρχή ανέφεραν ότι ζήτησαν τη διακοπή τους από την εν λόγω υπαγωγή στην ασφάλιση, διότι δεν είχαν ποτέ υποβάλει αίτηση, καθώς και την επιστροφή των εισφορών τους. Εντούτοις, το Ταμείο αρνήθηκε, χωρίς παράλληλα να παράσχει σαφείς και συγκεκριμένες απαντήσεις στα εν λόγω αιτήματα.

Το ΕΤΕΑΕΠ υποστήριξε ότι: α) το αστυνομικό προσωπικό γνώριζε περί της άνευ αιτήσεως υπαγωγής και είχε συναινέσει σιωπηρά προς τούτο, αφού κανείς δεν δήλωσε εγγράφως την αντίθεσή του εντός της νόμιμης προθεσμίας, β) είχε πλέον παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα κατά το οποίο είχε παγιωθεί η σχετική υπαγωγή, γ) κατά πάγια τακτική της Διοίκησης της ΕΛΑΣ διενεργούνταν κρατήσεις υπέρ ΤΠΔΥ στους προαιρετικά ασφαλισμένους χωρίς να έχουν προηγηθεί γραπτά αιτήματά τους. Η υπηρεσία προέβη στην άμεση ένταξη του συνόλου των συνοριακών φυλάκων και ειδικών φρουρών στο ΤΠΔΥ, διαδικασία που ακολουθείται από το έτος 1999 και για το αστυνομικό προσωπικό, δ) η ικανοποίηση σχετικών αιτημάτων θα επιφέρει μη προβλέψιμη ζημία στο Ταμείο και, ως εκ τούτου, προτείνεται η νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος. Προς τούτο, μάλιστα, το Ταμείο είχε ζητήσει την νομοθετική παρέμβαση του αρμόδιου υπουργείου.

Ωστόσο, η νομοθετική πρόταση του Ταμείου ήταν αντίθετη με τα αιτήματα των ενδιαφερομένων, διότι, μεταξύ άλλων, προτεινόταν «οι υπηρετούντες στην ΕΛΑΣ στους οποίους δόθηκε εκ του νόμου δικαίωμα προαιρετικής υπαγωγής στην ασφάλιση του ΤΠΔΥ και υπήχθησαν στην ασφάλισή του χωρίς να έχουν υποβάλει σχετική αίτηση υπαγωγής να θεωρούνται υπαγόμενοι στην ασφάλιση του ΤΠΔΥ από την έναρξη καταβολής εισφορών στο Ταμείο υποχρεωτικά και ανέκκλητα εφόσον επί 6 τουλάχιστον μήνες από την υπαγωγή στην ασφάλιση καταβάλλουν κρατήσεις υπέρ ΤΠΔΥ».

Η Αρχή, ενόψει των ανωτέρω, επεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι στην περίπτωση της δυνατότητας προαιρετικής ασφάλισης, όπως στην προκειμένη περίπτωση, είναι αναγκαία η υποβολή της αίτησης του ενδιαφερόμενου παράλληλα με την καταβολή εισφορών. Όπως μάλιστα έχει κριθεί νομολογιακά, οι διατάξεις της προαιρετικής ασφάλισης είναι εξαιρετικές και, ως εκ τούτου, στενά ερμηνευτέες, ώστε τόσο η αίτηση όσο και η καταβολή εισφορών να είναι αναγκαίες για την ενεργοποίηση του ασφαλιστικού δεσμού. Υπογράμμισε επίσης ο Συνήγορος ότι δεν αποδεικνύεται, από όσα στοιχεία τουλάχιστον έχει έως σήμερα στη διάθεσή της η Αρχή, πως υπήρξε επαρκής ενημέρωση αυτών προς σχετική ενέργεια υποβολής αιτήσεων εξαίρεσης και αντίστοιχη προθεσμία ή τυχόν εκ του νόμου υποχρεωτικότητα αυτής.

Κατόπιν της ανωτέρω παρέμβασης, η Διεύθυνση Πρόσθετης και Επαγγελματικής Ασφάλισης της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων έλαβε θετική θέση¹⁵⁵ ως προς τα αιτήματα των πολιτών. Συγκεκριμένα, ανέφερε ότι η νομοθετική πρόταση

154 Σύμφωνα με τον Ν. 2676/1999.

155 Έγγραφο υπ. αριθ. πρωτ. Φ. 30215/10889/259/16.4.2018.

του Ταμείου καταστρατηγούσε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης, διότι η θέση του μετέτρεπε την έννοια της προαιρετικής ασφάλισης σε υποχρεωτική, και μάλιστα αναδρομικά. Είπε επίσης ότι θα πρέπει να γίνονται αποδεκτά τα αιτήματα διακοπής υπαγωγής στο τέως ΤΠΔΥ, νυν ΕΤΕΑΕΠ, που είχαν υποβάλει οι αιτούντες, καθώς και ότι θα πρέπει να επιστρέφονται οι εισφορές τους ως αχρεωστήτως καταβληθείσες.

1.15. Συνταξιοδότηση λόγω γήρατος πατέρα αναπήρου τέκνου

Ασφαλισμένος υπέβαλε το 2015 στο τέως ΙΚΑ-ΕΤΑΜ αίτηση συνταξιοδότησης ως πατέρας αναπήρου τέκνου. Το τέκνο του, ωστόσο, απεβίωσε το 2016 πριν από την ολοκλήρωση των διαδικασιών διακρίβωσης του αρμόδιου φορέα να απονείμει τη σύνταξη¹⁵⁶. Η σύζυγος του αναφερομένου, εργαζόμενη στο Δημόσιο, προέβη το 2017 στην εκ του νόμου δήλωση ότι δεν πρόκειται να κάνει η ίδια χρήση του ανωτέρω, ειδικού συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ο τέως ΟΑΕΕ, ως απονέμων φορέας το 2017, ρώτησε το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους εάν η σύζυγος, κατά την ημερομηνία της αίτησης συνταξιοδότησης, πληρούσε προϋποθέσεις συνταξιοδότησης. Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους απάντησε ότι, ενώ κατά τη χρονική στιγμή του ερωτήματος δεν πληρούντο στο πρόσωπό της συνταξιοδοτικές προϋποθέσεις, αδυνατούσε να προβεί σε τελική συνταξιοδοτική κρίση πριν από τη μελλοντική αποχώρησή της από την υπηρεσία.

Η Αρχή επισήμανε στο Ταμείο ότι συντρέχουν στο πρόσωπο του αναφερομένου πατέρα τόσο οι θετικές όσο και οι αρνητικές (με τις δεύτερες να αφορούν τη σύζυγό του), πραγματικές και νομικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση της ανωτέρω παροχής¹⁵⁷. Συνεπώς παρέλκει, ως μη προβλεπόμενη στην οικεία νομοθεσία, η εκτίμηση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους σχετικά με ενδεχόμενη μελλοντική συνταξιοδότηση της συζύγου του αναφερομένου με συνυπολογισμό ασφάλισης εκτός Δημοσίου. Με μόνη τη δήλωσή της ότι δεν θα κάνει χρήση του συγκεκριμένου δικαιώματος, πληροίται η συγκεκριμένη προϋπόθεση για χρήση του δικαιώματος μόνο από τον πατέρα του αναπήρου τέκνου.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής έγινε δεκτή η αίτηση του αναφερομένου και τον Φεβρουάριο του 2018 εκδόθηκε η σχετική απόφαση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος¹⁵⁸.

1.16 Συνταξιοδότηση μητέρας με ανήλικο τέκνο με διατάξεις διαδοχικής ασφάλισης

Διαδοχικώς ασφαλισμένη σε ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και ΟΑΕΕ αιτήθηκε πλήρη σύνταξη λόγω γήρατος ως μητέρα ανήλικου τέκνου με εφαρμογή των διατάξεων της διαδοχικής ασφάλισης. Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ χορήγησε προσωρινή συνταξιοδότηση, θεωρώντας ότι έχει επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, και διαβίβασε τον φάκελο στον ΟΑΕΕ για την εύρεση του τελικώς απονέμοντος φορέα.

Μετά την εφαρμογή των διατάξεων της διαδοχικής ασφάλισης, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ως ο τελευταίος φορέας ασφάλισης, αρνήθηκε να συνταξιοδοτήσει την ασφαλισμένη παρά τη

156 Βάσει των διατάξεων διαδοχικής ασφάλισης.

157 Ν. 3996/2011 άρθρ. 37.

158 ΦΥ 239848/2018.

συρροή των σχετικών προϋποθέσεων, επικαλούμενο την εγκύκλιο 68/4-12-2013 του ΙΚΑ. Υποστήριξε δηλαδή ότι κατά τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησής της βρισκόταν σε ασφαλιστικό δεσμό με άλλο φορέα πλην του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και κατά το έτος της εκ νέου επανασύνδεσής της με το Ίδρυμα, δηλαδή το έτος 2008, δεν συνέτρεχε η προϋπόθεση της ανηλικότητας του τέκνου. Για τους λόγους αυτούς το ταμείο χορήγησε εναλλακτικά μειωμένη σύνταξη γήρατος σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ερμηνεία του νόμου που επιχειρεί η εγκύκλιος είναι ασυμβίβαστη με τον θεσμό της διαδοχικής ασφάλισης. Επιπλέον, θέτει σε δυσμενέστερη θέση τις μητέρες ανηλικών τέκνων που είχαν ασφαλιστεί διαδοχικά σε διαφορετικούς φορείς από τις μητέρες ανηλικών τέκνων που είχαν υπαχθεί καθ' όλο τον εργασιακό τους βίο ως μισθωτές στην ασφάλιση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Η Αρχή τόνισε επίσης ότι η εγκύκλιος δεν έχει κανονιστικό χαρακτήρα, δεν θέτει, αλλά προϋποθέτει δίκαιο και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αντιτάσσεται στους πολίτες, ως αιτιολογία για την απόρριψη των αιτημάτων τους. Τέλος, ζήτησε να γίνει δεκτή η ένσταση της ενδιαφερόμενης και να τροποποιηθεί η συνταξιοδοτική απόφαση, ούτως ώστε να λάβει τελικώς πλήρη σύνταξη γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου και όχι μειωμένη σύνταξη γήρατος.

Πράγματι, η ένσταση της ασφαλισμένης έγινε δεκτή και εκδόθηκε αναθεωρητική απόφαση, για να συνταξιοδοτηθεί λόγω γήρατος ως μητέρα ανηλικού τέκνου.¹⁵⁹

1.17. Καθυστέρηση συνταξιοδότησης πλέον των πέντε ετών εργαζομένου, λόγω εκκρεμοδικίας ενώπιον δικαστηρίων, ύστερα από καταγγελία κατά του εργοδότη του

Αναφερόμενος είχε υποβάλει τον Οκτώβριο του 2011 αίτηση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος προς το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, η οποία εκκρεμούσε μέχρι το 2016. Η καθυστέρηση οφειλόταν σε διαφορά μεταξύ αυτού και του εργοδότη του σχετικά με το εάν εργάστηκε με καθεστώς πλήρους ή μερικής απασχόληση για την περίοδο 1997-2002. Η διαφορά αποτέλεσε αντικείμενο δικαστικής επίλυσης διαδοχικά από το Πρωτοδικείο, το Εφετείο (ως εργατική διαφορά), όπου ο αναφερόμενος δικαιώθηκε, για να ακολουθήσει πλήρης δικαίωσή του και από το Διοικητικό Πρωτοδικείο το 2016.

Παρά το γεγονός αυτό, το Ταμείο επέμενε να μην εξετάζει το συνταξιοδοτικό του αίτημα, με την αιτιολογία ότι η υπηρεσία ανέμενε να εκδικασθεί και η δική της προσφυγή κατά του εργοδότη. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αναφερόμενος ήταν πλέον μακροχρονίως άνεργος. Επίσης, διεκόπη και η σύνταξη ανασφάλιστου υπερήλικα που ελάμβανε η σύζυγός του, με την αιτιολογία ότι εκκρεμεί η αίτηση συνταξιοδότησης του συζύγου της στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, αποστερώντας έτσι την οικογένεια από το μοναδικό μέσο βιοπορισμού της.

Η Αρχή πρότεινε την άμεση συμμόρφωση της υπηρεσίας προς την απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου, η οποία παράγει δεδικασμένο που δεσμεύει το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, με τη έκδοση πράξης η οποία θα οριστικοποιούσε την ασφαλιστική ιστορία του αναφερομένου.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, η υπηρεσία ζήτησε και έλαβε την απόφαση με την οποία το Δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή κατά του εργοδότη. Στη συνέχεια ενημέρωσε την ασφαλιστική ιστορία του ενδιαφερόμενου, έκανε ανακεφαλαίωση του

¹⁵⁹ ΦΥ 221909/2016.

χρόνου ασφάλισης και τον Μάιο του 2017 εκδόθηκαν οι συνταξιοδοτικές αποφάσεις που τον αφορούν¹⁶⁰.

1.18. Ασφαλιστική κάλυψη εγγονής από συνταξιούχο του ΟΑΕΕ

Συνταξιούχος του ΟΑΕΕ επιθυμούσε να ασφαλίσει ως προστατευόμενο μέλος την εγγονή της, γεννημένη χωρίς γάμο των γονιών της. Η προσωρινή επιμέλεια της εγγονής είχε ανατεθεί με εισαγγελική διάταξη στη γιαγιά και τον σύζυγό της, η δε μητέρα της δεν μπορούσε να την καλύψει, διότι ήταν προφυλακισμένη.

Η αρμόδια υπηρεσία του ΕΦΚΑ αρνήθηκε να εγγράψει την εγγονή ως προστατευόμενο μέλος της γιαγιάς της χωρίς σχετική έγκριση της μητέρας της, με την οποία ωστόσο δεν υπήρχε επικοινωνία.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,¹⁶¹ ως μέλος οικογένειας ασφαλισμένου ή συνταξιούχου θεωρείται ο/η γεννημένος/η χωρίς γάμο των γονέων του εγγονός/ή, εφόσον συντηρείται από αυτόν και ο γονέας δεν ασφαρίζεται από ίδιο δικαίωμα.

Εν προκειμένω, μάλιστα, οι απώτεροι ανιόντες είχαν την ευθύνη για τις πράξεις που συνδέονται με την επιμέλεια του παιδιού, η οποία τους είχε ανατεθεί από δικαστική αρχή, μεταξύ των οποίων και η συναίνεση για την ασφάλιση του ανηλίκου¹⁶².

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι πληρούντο όλες οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εγγραφή της εγγονής ως προστατευόμενου μέλους οικογένειας. Άλλωστε, στο πλαίσιο του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της κοινωνικής ασφάλισης¹⁶³ προβλέπεται και η ασφάλιση των προστατευόμενων μελών οικογένειας των άμεσα ασφαλισμένων. Επίσης, στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁶⁴ προβλέπεται ότι «σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού».

Ο ΕΦΚΑ ανταποκρίθηκε θετικά στον Συνήγορο και δόθηκε οδηγία για καταχώρηση της εγγονής της ασφαλισμένης ως προστατευόμενου μέλους της γιαγιάς της¹⁶⁵.

1.19. Αμφισβήτηση από τον ΕΦΚΑ της ισχύος πληρεξούσιου συνταξιούχου του Ταμείου

Ο ΕΦΚΑ αμφισβήτησε συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο συνταξιούχου η οποία, κατά τη διαδικασία εξέτασής της από υγειονομική επιτροπή του Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας, κρίθηκε ότι έπασχε από ανοϊκή συνδρομή. Το ταμείο, προκειμένου να προβεί σε πράξεις που ζητούσε ο αντιπρόσωπος της συνταξιούχου, ζήτησε εναλλακτικά δικαστική απόφαση για τον ορισμό δικαστικού συμπαραστάτη.

160 ΦΥ 223192/2016.

161 Άρθρ. 22 παρ. 2 περ. ε' εδ. Β' Ν. 4529/2018 (ισχύει από 1.3.2018).

162 Αστικός Κώδικας αρ. 1516, 1518.

163 Άρθρ. 22 παρ. 5 του Συντάγματος.

164 Άρθρ. 3 παρ. 1.

165 ΦΥ 242536/2018.

Ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, υποστήριξε ότι:

- η διάγνωση μιας ψυχικής διαταραχής δεν αποτελεί τεκμήριο απώλειας της ικανότητας προς δικαιοπραξία.
- σύμφωνα με το άρθρ. 1668 του ΑΚ, η υποχρέωση των δημοσίων λειτουργών σε ανάλογες περιπτώσεις εξαντλείται στην ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα, ώστε εκείνος να εκτιμήσει εάν θα πρέπει να κινηθεί διαδικασία θέσεως ενός προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση. Δεν υφίσταται υποχρέωση ή αρμοδιότητα δημοσίου υπαλλήλου να ελέγχει και να αποφαινεται για το κύρος ορισμένης δικαιοπραξίας.
- σε κάθε περίπτωση, η εκ των προτέρων γενική εκτίμηση της άρσης δικαιοπρακτικής ικανότητας από ένα διοικητικό όργανο με μόνη τη διάγνωση νοητικής νόσου ή ψυχιατρικής διαταραχής ή η εύκολη αμφισβήτησή της αντιβαίνουν στον σεβασμό της ίδιας της ανθρώπινης αξίας και της αρχής της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, καθώς και της εξασφάλισης της ισότιμης άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με νοητικές ή ψυχικές νόσους.

Τελικά το Ταμείο δέχθηκε την ισχύ του συμβολαιογραφικού πληρεξούσιου.¹⁶⁶

2. Κοινωνική αλληλεγγύη και πρόνοια

Συνοπτική παρουσίαση

Η στήριξη και η προστασία των ευάλωτων ομάδων, η ορθή και δίκαιη χορήγηση των κοινωνικών παροχών, αλλά και η προστασία τους από την κατάσχεση, σύμφωνα με τον σκοπό για τον οποίο έχουν προβλεφθεί, αποτέλεσαν τους βασικούς στόχους των παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη στον τομέα της κοινωνικής αλληλεγγύης και πρόνοιας. Σε σημαντικά ζητήματα οι εξελίξεις υπήρξαν ιδιαίτερως ικανοποιητικές:

- Κατόπιν πολυετούς παρέμβασης, ο Συνήγορος πέτυχε την έκδοση απόφασης του ΟΑΕΔ, με την οποία διευκολύνεται η εγγραφή ανέργων που δεν διαθέτουν μόνιμη κατοικία, στα μητρώα του οργανισμού.
- Έθεσε, επίσης, υπόψη των αρμόδιων υπουργών σειρά ζητημάτων που αφορούν τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος για το έτος 2017, υποβάλλοντας παράλληλα προτάσεις βελτίωσης του σχετικού νομοθετικού πλαισίου.
- Κατόπιν παρέμβασης της Αρχής, το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) καθιέρωσε διαδικασία για τον περιορισμό της κατάσχεσης στα χέρια τράπεζας ως τρίτης, όταν η κατάσχεση αφορά ποσά καταθέσεων προερχόμενα από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές.
- Ο Συνήγορος ζήτησε να διασφαλιστεί νομοθετικά η προστασία από την κατάσχεση των ασφαλιστικών βοηθημάτων και επιδομάτων που σχετίζονται με την ευαίσθητη περίοδο της κύησης, λοχείας και γαλουχίας. Ο ΟΑΕΔ, κινούμενος στην ίδια με τις απόψεις του Συνηγόρου κατεύθυνση, τροποποίησε σχετική απόφασή του και επέτρεψε την κατάθεση της παροχής που ο ίδιος χορηγεί σε οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα δραστηριοποιούμενη στον ελληνικό χώρο.

- Η Αρχή ανέδειξε τα ζητήματα που δημιούργησε η επιβολή κυρώσεων στους δικαιούχους Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης οι οποίοι τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής και τελικά πέτυχε τη ρύθμιση των βασικών προβλημάτων με νέες Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις.
- Τέλος, ο Συνήγορος παρενέβη, ώστε να συμπεριληφθεί η πρωτοπαθής ανοσοανεπάρκεια στον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας και κατέστη έτσι δυνατή η υπαγωγή των ασθενών με αυτή την πάθηση στα προγράμματα ενίσχυσης ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις.

2.1. Εγγραφή αστέγων στο μητρώο ανέργων

Ο Συνήγορος επεδίωξε την άρση των απαγορευτικών ρυθμίσεων για την εγγραφή αστέγων στο μητρώο ανέργων, ειδικά ως προς την πιστοποίηση κατοικίας¹⁶⁷. Στη διαχρονική παραδοχή ότι οι άστεγοι δεν είναι απασχολήσιμοι, αντέταξε ότι πολλοί άστεγοι βρέθηκαν σε αυτή την κατάσταση, επειδή απώλεσαν την εργασία τους και αδυνατούσαν να συνάψουν συμβάσεις για μίσθωση κατοικίας ή χρήση υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και σταθερής τηλεφωνίας, στοιχεία που ελέγχονται για τον καθορισμό της αρμοδιότητας του υποκαταστήματος εγγραφής. Άλλοι βρέθηκαν χωρίς κατοικία, επειδή αργούσε να διεκπεραιωθεί το συνταξιοδοτικό τους αίτημα.

Η Αρχή υποστήριξε ότι συστατική προϋπόθεση για την εγγραφή στο μητρώο ανέργων είναι η βούληση για εργασία και όχι η πιστοποίηση κατοικίας που καθορίζει το αρμόδιο υποκατάστημα εγγραφής. Χωρίς την εγγραφή, οι άστεγοι δεν μπορούσαν να επωφεληθούν από σημαντικές παροχές, όπως η δωρεάν μετακίνηση, οι εκπτώσεις και απαλλαγές κατά τη χρήση υπηρεσιών και την απόκτηση αγαθών. Ακόμη, δυνητικά δυσχεραίνονταν η πρόσβασή τους σε θέσεις απασχόλησης για τις οποίες η παραμονή στο μητρώο ανέργων συνιστά προσόν και η συμμετοχή τους σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης που θα βελτίωναν τις προοπτικές εξεύρεσης εργασίας. Τέλος, οι άστεγοι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό και δεν θα βοηθούσε η περιθωριοποίησή τους και η άνιση μεταχείρισή τους έναντι άλλων ανέργων.

Με την 553/15/27.2.2018 (ΦΕΚ 929B/16.3.2018) απόφαση του ΔΣ του ΟΑΕΔ, απελευθερώθηκε το δικαίωμα εγγραφής στο μητρώο ανέργων με την υποβολή βεβαίωσης αστεγίας. Για κάτι τέτοιο βεβαίως κρίσιμη είναι η χρήση υπηρεσιών και η παροχή εξυπηρετήσεων που αναπτύσσονται για τη συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών από τις κατά τόπους υπηρεσίες.¹⁶⁸

2.2. Ζητήματα που προέκυψαν από τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος του Ν. 4501/2017

Ο Συνήγορος έθεσε υπόψη των αρμόδιων υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης σειρά ζητημάτων σχετικών με τη διαδικασία χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος του έτους 2017, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- α) Μη καταβολή του κοινωνικού μερίσματος λόγω προβλημάτων με τον δηλωθέντα

¹⁶⁷ ΦΥ 225554/2017.

¹⁶⁸ <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.486933>

τραπεζικό λογαριασμό ή με τη διασταύρωση των στοιχείων των αιτούντων (ΑΦΜ ή ΑΜΚΑ), ιδίως στις περιπτώσεις αυτόματης καταβολής, όπως στους συνταξιούχους άνω των 70 ετών.

β) Προσμέτρηση ποσών που επιδικάστηκαν κατόπιν δικαστικής απόφασης ως τόκοι καταθέσεων λόγω της δήλωσής τους στον ίδιο κωδικό φορολογικής δήλωσης.

γ) Πρόβλημα στην πιστοποίηση της μόνιμης κατοικίας του αιτούντος στις περιπτώσεις χορήγησης του ειδικού πρόσθετου κοινωνικού μερίσματος έτους 2017 σε μόνιμους κατοίκους νησιωτικών περιοχών.

δ) Χρόνος επαναλειτουργίας της πλατφόρμας γι' αυτούς που ήταν δικαιούχοι της παροχής και δεν έλαβαν το δικαιούμενο ποσό.

Ο Συνήγορος πρότεινε να επαναλειτουργήσει η πλατφόρμα και να δοθεί η δυνατότητα επανυποβολής αίτησης σε **συγκεκριμένες** κατηγορίες δικαιούχων του κοινωνικού μερίσματος, οι οποίοι δεν έλαβαν τη δικαιούμενη παροχή λόγω:

- παραλείψων στον σχεδιασμό του προγράμματος
- προβλημάτων που προέκυψαν από υπαιτιότητα των ίδιων των δικαιούχων ή τρίτων προσώπων που υπέβαλαν για λογαριασμό τους την αίτηση για το κοινωνικό μέρισμα
- λόγω έλλειψης δυνατότητας διασταύρωσης, μέσω των τραπεζών, των στοιχείων των δικαιούχων και των δηλωθέντων IBAN.

Το αίτημα του Συνηγόρου δεν έγινε αποδεκτό.

Σε ότι αφορά τα **κριτήρια χορήγησης του κοινωνικού μερίσματος**, διαπιστώθηκαν τα εξής ζητήματα:

α) Σύμφωνα με τη σχετική υπουργική απόφαση που καθόριζε τα κριτήρια χορήγησης του Κοινωνικού μερίσματος, άτομα που φιλοξενήθηκαν κατά το 2016 μόνο για πολύ μικρό διάστημα, π.χ. ένα με δύο μήνες, και στη συνέχεια μετακόμισαν θεωρούνταν φιλοξενοούμενα και το σχετικό αίτημά τους απορριπτόταν. Ο Συνήγορος πρότεινε να έχει τη δυνατότητα υποβολής αίτησης όποιος δηλώνει φιλοξενοούμενος για χρονικό διάστημα μικρότερο των έξι μηνών μέσα στο 2016 θεωρώντας ότι η απόρριψη των αιτημάτων αυτής της κατηγορίας πολιτών αντίκειται στην ίδια τη λογική και το πνεύμα πάνω στα οποία βασίστηκε και σχεδιάστηκε η χορήγηση του κοινωνικού μερίσματος.

β) Στην ίδια Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) προβλέφθηκε η χορήγηση του κοινωνικού μερίσματος σε όσους έχουν συμπληρώσει στις 31.10.2017 τουλάχιστον έξι μήνες συνεχόμενης ανεργίας εντός του τρέχοντος έτους (2017), σύμφωνα με τα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ. Με τον τρόπο αυτό, ωστόσο, αποκλείονταν άτομα που είχαν ακόμη και μεγαλύτερο των έξι μηνών διάστημα ανεργίας μέσα στο 2017, όταν αυτό δεν ήταν συνεχόμενο. Ο Συνήγορος πρότεινε να λαμβάνεται υπόψη συνολικά η ανεργία έξι μηνών που έχει συμπληρωθεί μέχρι 30.11.2017 (και όχι μέχρι 31.10.2017) ανεξάρτητα εάν είναι συνεχόμενη ή όχι.

γ) Τέλος, σύμφωνα πάντα με τις ρυθμίσεις της ίδιας ΚΥΑ, περιλαμβάνονταν στους δικαιούχους «όσοι διαβιούν στον δρόμο ή σε ακατάλληλα καταλύματα, με την προϋπόθεση ότι έχουν καταγραφεί από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοικτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων», αποκλείονταν όμως όσοι διαμένουν σε ξενώνες των Δήμων. Ο Συνήγορος, εκτιμώντας ως ιδιαίτερα αυστηρή τη ρύθμιση του αποκλεισμού των τελευταίων μόνο και μόνο επειδή τους διατίθεται ένα στοιχειώδες κατάλυμα από τους προνοιακούς θεσμούς της αυτοδιοίκησης, ενώ, κατά τα άλλα, δια-

βιούν υπό συνθήκες απόλυτης φτώχειας, πρότεινε να συμπεριληφθούν και αυτοί στις κατηγορίες των δικαιούχων του κοινωνικού μερίσματος.¹⁶⁹

2.3. Κατασχέσεις ακατάσχετων κοινωνικών παροχών

Με αφορμή αναφορές που είχαν υποβληθεί για κατασχέσεις από το ΚΕΑΟ σε ποσά τραπεζικών καταθέσεων προερχόμενα από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο ΚΕΑΟ και τον ΕΦΚΑ σημειώνοντας ότι τίθεται ζήτημα παραβίασης των διατάξεων που προβλέπουν το ακατάσχετο των εν λόγω παροχών. Επισήμανε, επίσης, ότι η έλλειψη διοικητικής διαδικασίας ανάκτησης των ποσών καταθέσεων από ανάλογες παροχές έθετε σε κίνδυνο την αξιοπρεπή διαβίωση των δικαιούχων.

Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή. Το ΚΕΑΟ εξέδωσε και απέστειλε προς όλες τις αρμόδιες περιφερειακές υπηρεσίες έγγραφο με το οποίο καθιερώθηκε συγκεκριμένη διαδικασία, ώστε σε αυτές τις περιπτώσεις να μπορεί να περιοριστεί η κατάσχεση και να επιστραφούν στον δικαιούχο τα κατασχεθέντα ποσά καταθέσεων από ακατάσχετες κοινωνικές παροχές, έπειτα από σχετική αίτηση συνοδευόμενη από τα κατά περίπτωση αναγκαία δικαιολογητικά έγγραφα.¹⁷⁰

2.4. Κατάσχεση επιδομάτων μητρότητας και συμπληρωματικής παροχής ΟΑΕΔ

Επί τη βάση κατασχετηρίου εκδοθέντος από την αρμόδια ΔΟΥ, κατασχέθηκαν για οφειλές προς το Δημόσιο επιδόματα κύησης και λοχείας, όπως και η συμπληρωματική παροχή μητρότητας του ΟΑΕΔ, επειδή ο φορέας επέμενε να την καταθέσει στην τράπεζα με την οποία ο ίδιος έχει πάγια συνεργασία, αντί στον δηλωθέντα ως ακατάσχετο λογαριασμό της δικαιούχου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι:

- Τα επιδόματα μητρότητας που χορηγούνται από τα ασφαλιστικά ταμεία προς τις ασφαλισμένες τους, μισθωτές ή αυτοαπασχολούμενες, κατά την περίοδο πριν και μετά τον τοκετό (επίδομα κύησης και επίδομα λοχείας), αλλά και η συμπληρωματική παροχή μητρότητας (ΠΔ 766/1977) και η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας (Ν. 3655/2008, άρθρ. 142) αποτελούν ασφαλιστικές παροχές κοινωνικού χαρακτήρα, οι οποίες σκοπό έχουν την οικονομική διασφάλιση της εργαζόμενης εγκύου και λεχούσας κατά την περίοδο που προηγείται και έπεται του τοκετού, από τον 7ο μήνα της κύησης έως και τον 9ο μήνα μετά τον τοκετό για τις δικαιούχους της ειδικής παροχής, περιόδους δηλαδή κατά τις οποίες η ίδια δεν εργάζεται, αλλά αντιθέτως νομίμως ευρίσκεται εκτός εργασίας. Η πρόβλεψη και η χορήγησή τους στοχεύουν στη διασφάλιση της εργασιακής συνέχειας της εργαζόμενης μητέρας, αλλά και στην προστασία της ψυχοσωματικής υγείας τόσο της μητέρας όσο και του βρέφους. Αντιστοίχως, η δέσμευση των ποσών αυτών για οφειλές, σε μια

169 ΦΥ 243875/2018, 241999/2018, 240675/2018.

170 https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.provlimateispraksis_eisforwn.497369

περίοδο όπου και η μητέρα και το βρέφος είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, αλλά και οι οικονομικές ανάγκες είναι ιδιαίτερα αυξημένες, πέραν του ότι αποτελεί στέρψη παροχών τις οποίες η εργαζόμενη δικαιούται λόγω της ασφαλιστικής της κάλυψης και των εισφορών που έχει καταβάλει, δημιουργεί αγωνία και πιθανή διακινδύνευση της υγείας τους. Συνεπώς, για να εκπληρωθεί η πρόθεση και ο σκοπός του νομοθέτη, τα εν λόγω επιδόματα θα πρέπει να είναι ρητά προβλεπόμενα στον νόμο ως προστατευμένα από κατάσχεση έναντι πάντων.

- Ως ασφαλιστικά βοηθήματα, οι παροχές αυτές θα έπρεπε να καλύπτονται από το άρθρ. 31 παρ. 1 περ. ε΄ του ΚΕΔΕ, διότι πρόκειται για ασφαλιστικά βοηθήματα τα οποία δεν είναι μεν περιοδικά καταβαλλόμενα, αλλά είναι τακτικά και όχι έκτακτα, βασιζόμενα σε ασφαλιστικές εισφορές, καταβάλλονται δε κατά πάγια τακτική σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Κατόπιν των ανωτέρω, ο Συνήγορος έχει υποβάλλει προς τη φορολογική διοίκηση και τις λοιπές συναρμόδιες δημόσιες αρχές τις ακόλουθες προτάσεις:

- Όλα τα ασφαλιστικά βοηθήματα και επιδόματα που σχετίζονται με την ευαίσθητη και προστατευόμενη περίοδο της κύησης, λοχείας και γαλουχίας, όπως είναι το επίδομα μητρότητας, η συμπληρωματική παροχή του ΟΑΕΔ και η ειδική παροχή προστασίας μητρότητας, να ορισθούν εκ του νόμου προστατευμένα από κατάσχεση ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια η οποία θα τα στερήσει από τη μητέρα και το βρέφος που τα έχουν απόλυτη ανάγκη.
- Ο ΟΑΕΔ, κατόπιν σχετικού αιτήματος, θα πρέπει να έχει την ευελιξία να τροποποιεί την τράπεζα κατάθεσης, όταν αυτό εκθέτει το επίδομα σε δέσμευση λόγω μη προστασίας του σχετικού λογαριασμού (επειδή άλλος λογαριασμός έχει δηλωθεί ως μοναδικός ακατάσχετος).

Ο ΟΑΕΔ απάντησε ότι θεωρεί θεμιτή τη διά νόμου προστασία της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας και της συμπληρωματικής παροχής που ο ίδιος χορηγεί. Επιπλέον, τροποποίησε την απόφαση περί κατάθεσης των παροχών αυτών σε συγκεκριμένο πιστωτικό ίδρυμα και εξέδωσε οδηγίες για την κατάθεση των ποσών σε οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα δραστηριοποιούμενη στον ελληνικό χώρο.

Το πρόβλημα όμως της νομοθετικής κατοχύρωσης της προστασίας των ανωτέρω παροχών παραμένει.

2.5. Οι κυρώσεις στους δικαιούχους Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης οι οποίοι τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής

Δυσβάσταχτες κυρώσεις επιβλήθηκαν σε πρώην δικαιούχους του Προγράμματος «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης» (ΚΕΑ) εξαιτίας της παράλειψής τους να επικαιροποιήσουν εγκαίρως τα ηλεκτρονικώς δηλωθέντα στοιχεία των νοικοκυριών τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δικαιούχοι είχαν παραλείψει να καταχωρήσουν εγκαίρως είτε ποσά του ενιαίου επιδόματος στήριξης τέκνων του ΟΓΑ είτε ποσά αγροτικής επιδότησης του Οργανισμού Πληρωμών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ) τα οποία είχαν λάβει ενώ ήταν δικαιούχοι του ΚΕΑ. Επειδή τα ποσά αυτά δεν δηλώθηκαν εγκαίρως με τροποποίηση της αντίστοιχης αίτησης και οι σχετικές ηλεκτρονικές διασταυ-

ρώσεις από την ηλεκτρονική εφαρμογή της επεξεργασίας των αιτήσεων του ΚΕΑ έγιναν στις περισσότερες περιπτώσεις με πολύμηννη καθυστέρηση, οι δικαιούχοι υπέστησαν σωρευτικά τις παρακάτω επαχθείς κυρώσεις:

- η εισοδηματική ενίσχυση ΚΕΑ που τους καταβαλλόταν ως τότε διακόπηκε,
- αποκλείστηκαν για ένα έτος από τη δυνατότητα να υποβάλουν νέα αίτηση στο ΚΕΑ,
- τους ζητήθηκε με αυτοματοποιημένα μηνύματα να επιστρέψουν τα ποσά ενίσχυσης που τους είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως,
- αποκλείστηκαν από τη δυνατότητα να υποβάλουν νέα αίτηση στο ΚΕΑ χωρίς προηγουμένως να επιστρέψουν στη Διοίκηση τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κυρώσεις αυτές αφενός μεν προβλεπόταν από τη σχετική ΚΥΑ να εφαρμόζονται ανεξαρτήτως ύπαρξης υπαιτιότητας στα πρόσωπα των δικαιούχων, αφετέρου επιβλήθηκαν χωρίς να έχει ενεργοποιηθεί η διαδικασία ενδικοφανούς προσφυγής που είχε προβλέψει ο σχετικός Νόμος.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης αναδεικνύοντας τα ζητήματα που ήγειρε η γενική επιβολή των εν λόγω κυρώσεων. Ιδιαίτερα τόνισε την παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος στην κοινωνική αρωγή προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης όσων δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, καθώς και το γεγονός ότι δεν είχε τεθεί σε εφαρμογή η προβλεφθείσα ενδικοφανής διαδικασία επίλυσης των σχετικών διαφορών. Βάσει αυτών, η Ανεξάρτητη Αρχή πρότεινε:

- α) την άμεση θέση σε εφαρμογή της ενδικοφανούς διαδικασίας επίλυσης των διαφορών,
- β) την κατάργηση όσων διατάξεων προέβλεπαν αποκλεισμό της απαγόρευσης υποβολής νέας αίτησης επί ορισμένο χρονικό διάστημα ανεξαρτήτως του ύψους των ποσών που λήφθηκαν αχρεωστήτως και της οικονομικής κατάστασης του νοικοκυριού, καθώς και όσων διατάξεων επιβάλλουν εξίσου γενική απαγόρευση υποβολής νέας αίτησης χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης ΚΕΑ,
- γ) οι σωρευτικές κυρώσεις (i) της διακοπής της ενίσχυσης και (ii) του ετήσιου αποκλεισμού από τη δυνατότητα υποβολής νέας αίτησης να εφαρμόζονται μόνο σε όσες περιπτώσεις τα ποσά που έλαβε το νοικοκυριό, αφενός από το ΚΕΑ αχρεωστήτως και αφετέρου από άλλες πηγές, ισούνται με ή ξεπερνούν τα ποσά που το νοικοκυριό θα μπορούσε να λάβει εάν παρέμενε επί δώδεκα μήνες στο Πρόγραμμα,
- δ) μέχρι την κατάργηση της απαγόρευσης υποβολής νέας αίτησης χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης, η κύρωση αυτή να επιβάλλεται μόνο για το υπόλοιπο της αφαίρεσης του αθροίσματος των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης του ΚΕΑ και των ποσών που εισέπραξε το νοικοκυριό κατά την παραμονή του στο Πρόγραμμα από άλλες πηγές, από το σύνολο των ποσών που θα λάμβανε το νοικοκυριό εάν παρέμενε στο ΚΕΑ επί δώδεκα μήνες,
- ε) σε κάθε περίπτωση, τη μείωση της διάρκειας των επιβεβλημένων κυρώσεων ετήσιου αποκλεισμού σε έξι μήνες βάσει της γενικής αρχής της αναδρομικής εφαρμογής της πριότερης διάταξης,
- στ) την κατάτμηση των καταλογιστέων, σύμφωνα με τα παραπάνω, υπολοίπων ποσών αχρεωστήτως καταβληθέντων ενισχύσεων ΚΕΑ σε δόσεις ύψους ανάλογου με την οικονομική κατάσταση κάθε νοικοκυριού, όπως αυτή προκύπτει μετά τον συνυπολογισμό των ποσών ενίσχυσης που έχουν λάβει από το ΚΕΑ και οποιωνδήποτε ποσών διαπιστώθηκε ότι έχουν λάβει ή λαμβάνουν από άλλες πηγές.

Με τις δύο νέες ΚΥΑ για το ΚΕΑ που δημοσιεύθηκαν στο ΦΕΚ Β΄ 4837/30-10-2018 επιτράπηκε σε όσους δικαιούχους του ΚΕΑ είχαν τεθεί σε καθεστώς αναστολής

ή τυχόν τεθούν εφεξής στο καθεστώς αυτό να μπορούν να υποβάλουν νέες αιτήσεις ένταξης στο ΚΕΑ χωρίς προηγούμενη επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης. Τα ποσά αυτά θα συμψηφίζονται αυτομάτως με τα ποσά ενίσχυσης που δικαιούνται βάσει των νέων αιτήσεών τους, εφόσον βεβαίως πληρούν τα νόμιμα κριτήρια. Ήδη, μάλιστα, η δυνατότητα αυτή έχει πρακτικά ενεργοποιηθεί.

2.6. Συμπερίληψη πασχόντων από πρωτοπαθή ανοσοανεπάρκεια στο πλαίσιο του προγράμματος ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις

Ο Συνήγορος εξέτασε¹⁷¹ τους λόγους μη υπαγωγής ατόμων με πρωτοπαθή ανοσοανεπάρκεια στο πρόγραμμα ενίσχυσης ατόμων που πάσχουν από αιματολογικές παθήσεις και ενημερώθηκε πως αυτό οφείλετο στο γεγονός ότι δεν προσδιοριζόταν στον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας ποσοστό αναπηρίας για τη συγκεκριμένη νόσο, καίτοι οι υγειονομικές επιτροπές των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) προχωρούσαν στον καθορισμό ενός τέτοιου ποσοστού. Το γεγονός οδήγησε στη διακοπή επιδότησης πολλών από τους πάσχοντες από τη συγκεκριμένη ασθένεια.

Τελικά, μετά την έκδοση του νέου πίνακα στον οποίο αναφέρεται η συγκεκριμένη πάθηση, εντασσόμενη μάλιστα σε αυτές που επιφέρουν αόριστη διάρκεια εκτίμησης ποσοστού αναπηρίας, έγινε δυνατή η εκ νέου υπαγωγή των συγκεκριμένων ασθενών στα αντίστοιχα προγράμματα.

3. Παροχή υπηρεσιών υγείας

Συνοπτική παρουσίαση

Οι ελλείψεις σε πόρους και προσωπικό, οι κακές πρακτικές και οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις είναι μερικοί μόνο από τους παράγοντες που δυσχεραίνουν την πρόσβαση των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας και στην παροχή άμεσης, ποιοτικής και αποτελεσματικής υγειονομικής φροντίδας. Χαρακτηριστικές είναι οι ακόλουθες περιπτώσεις, στις οποίες ο Συνήγορος:

- Διερεύνησε περιστατικό αδικαιολόγητης απουσίας ιατρού σε Τοπικό Ιατρείο και τόνισε ότι η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί βασικό δικαίωμα των ασθενών.
- Επεσήμανε ότι είναι σημαντική η αποτελεσματική λειτουργία των ιατρείων διαλογής στα Τμήματα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) Γενικών Νοσοκομείων κατά την εφημερία των νοσοκομείων, προκειμένου να παρέχεται σωστά η επείγουσα φροντίδα.
- Παρενέβη ώστε να μη θεωρηθεί η αντιμετώπιση της πάθησης ασφαλισμένης σε συμβεβλημένο ιδιωτικό φορέα στον τόπο κατοικίας της ως ισοδύναμη εναλλακτική

171 ΦΥ 213874/2016.

- προς κρατικό, πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο, κάτι το οποίο θα είχε ως συνέπεια να μην της αποδοθούν δαπάνες μετακίνησης.
- Συνέβαλε ώστε να χορηγηθεί σε ασφαλισμένο η ορθή βεβαίωση που πιστοποιούσε την αδυναμία του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του να του παράσχει την απαιτούμενη περίθαλψη και να λάβει τη δαπάνη μετακίνησης από τον ΕΟΠΥΥ.
 - Διαμεσολάβησε προκειμένου να απαλλαγεί γυναίκα από το κόστος νοσηλείας της λόγω τοκετού και να της επιστραφεί το ποσό που είχε καταβάλει στο δημόσιο νοσοκομείο, δεδομένου ότι ως εγκυμονούσα ήταν δικαιούχος δωρεάν περίθαλψης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρισκόταν.

Ειδικά σε ό,τι αφορά την προστασία της υγείας ανηλίκων:

- Η Αρχή επισήμανε την αναγκαιότητα εμβολιασμού του παιδικού πληθυσμού στο πλαίσιο προστασίας της δημόσιας υγείας. Ζήτησε επίσης από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων την παροχή σχετικών διευκρινίσεων, προκειμένου να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία σχετικά με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των προβλεπόμενων εμβολίων ενόψει της εγγραφής των παιδιών στην εκπαίδευση, με μόνη αποδεκτή εξαίρεση την περίπτωση ιατρικής αντένδειξης.
- Ζήτημα υπάρχει ως προς τον εμβολιασμό ανηλίκων, ιδίως αλλοδαπών, που δεν είναι κάτοχοι ΑΜΚΑ, συνενώως δεν έχουν δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει σχετική μέριμνα της πολιτείας, στις περιπτώσεις δε που παρενέβη ο Συνήγορος ο εμβολιασμός πραγματοποιήθηκε τελικά μέσω μη κυβερνητικού οργανισμού και όχι μέσω δομών του Δημοσίου.

3.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας

Τα Τοπικά Ιατρεία ως αποκεντρωμένες μονάδες των Κέντρων Υγείας θεσμοθετήθηκαν πρόσφατα, με τον Ν. 4486/2017, ως Μονάδες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (ΠΦΥ). Σκοπό έχουν να εξασφαλίσουν, μεταξύ άλλων, την πρόσβαση των πολιτών σε κατάλληλες δημόσιες υπηρεσίες επείγουσας προνοσοκομειακής φροντίδας στην κοινότητα και να αποφορτίσουν τις εφημερίες των νοσοκομείων από έκτακτα, αλλά όχι απειλητικά για την ίδια τη ζωή περιστατικά. Πολίτης διαμαρτυρήθηκε ότι, κατά την επίσκεψή του σε Τοπικό Ιατρείο σε αστική περιοχή, δεν υπήρχε διαθέσιμος παθολόγος για να τον εξετάσει. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου προς τη δομή ΠΦΥ, ο υπεύθυνος του Κέντρου Υγείας στο οποίο υπάγεται το εν λόγω Τοπικό Ιατρείο διερεύνησε άμεσα το περιστατικό και κάλεσε σε γραπτή απολογία τους εμπλεκόμενους ιατρούς. Ο ιατρός που απουσίαζε ανέφερε ότι αποχώρησε αιφνίδια από την υπηρεσία χωρίς να ειδοποιήσει λόγω ανωτέρας βίας (πρόβλημα υγείας), ζήτησε συγγνώμη από την υπηρεσία και από τον ασθενή και διαβεβαίωσε ότι θα καταβάλει κάθε προσπάθεια αποφυγής παρόμοιων περιστατικών. Η διοίκηση του Κέντρου Υγείας προχώρησε σε συστάσεις στον ιατρό και διαβεβαίωσε ότι καταβάλλονται συνεχείς προσπάθειες από το σύνολο του προσωπικού για την κάλυψη και την αρτιότερη αντιμετώπιση των ασθενών.

Ο Συνήγορος τόνισε ότι η προσβασιμότητα στις υπηρεσίες υγείας αποτελεί γενική αρχή της αποδοτικής λειτουργίας του συστήματος υγείας και βασικό δικαίωμα των ασθενών. Τόνισε επίσης ότι η πρώτη συνάντηση του ιατρού με τον ασθενή είναι καθοριστική για την περαιτέρω σχέση τους, γεγονός που ο ιατρός οφείλει να

το γνωρίζει και να το τηρεί είτε ασκεί την ιατρική στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα.¹⁷²

3.2. Αποτελεσματική λειτουργία Τμήματος Επειγόντων Περιστατικών και ιατρείου διαλογής Γενικού Νοσοκομείου κατά την εφημερία

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφοράς για την οργάνωση και λειτουργία του ΤΕΠ Γενικού Νοσοκομείου αστικής περιοχής κατά την εφημερία, ο Συνήγορος επεσήμανε τη σημασία της αποτελεσματικής λειτουργίας των ιατρείων διαλογής στα ΤΕΠ Γενικών Νοσοκομείων κατά την εφημερία των νοσοκομείων. Συγκεκριμένα, τόνισε ότι αποτελούν βασικό εργαλείο για την αποτελεσματική παροχή επείγουσας φροντίδας, την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας και την ορθολογική κατανομή των πόρων.

Εν προκειμένω, ο πολίτης προσήλθε τραυματισμένος, έχοντας δεχθεί επίθεση από αδέσποτο σκύλο (δήγμα κυνός), και το ιατρείο διαλογής του νοσοκομείου, αρμόδιο να αποφασίσει αν ο ασθενής θα εξετασθεί από τους εφημερεύοντες ιατρούς ή θα παραπεμφθεί σε άλλες μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας, επέλεξε η εξέταση να γίνει από ειδικό χειρουργό ιατρό της εφημερίας για ασφαλέστερη εκτίμηση και αντιμετώπιση του τραύματος. Έπειτα από μεγάλη αναμονή, ο αναφερόμενος εξετάστηκε από χειρουργό ιατρό, ο οποίος του πρότεινε εντέλει να μεταβεί σε φαρμακείο για αντιτετανικό ορό, καθώς δεν τον χορηγούσε το νοσοκομείο.

Ο Συνήγορος επεσήμανε στη διοίκηση του νοσοκομείου ότι ο χρόνος παροχής της υγειονομικής υπηρεσίας αποτελεί στοιχείο της ποιότητας των υγειονομικών υπηρεσιών και ζήτησε πληροφορίες για το περιστατικό. Η διοίκηση επιβεβαίωσε ότι το ιατρείο διαλογής επέλεξε το περιστατικό να εξετασθεί από χειρουργό ιατρό εφημερίας και υποστήριξε ότι στα ΤΕΠ αντιμετωπίζονται κατ' απόλυτη προτεραιότητα σοβαρότατες και εξαιρετικά απειλητικές για τη ζωή καταστάσεις, ενώ περιστατικά όπως τα δήγματα κυνός μπορούν να εξυπηρετούνται σε δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας. Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι για τον λόγο αυτό ακριβώς θα έπρεπε το ιατρείο διαλογής να είχε παραπέμψει τον ασθενή στην πλησιέστερη δομή ΠΦΥ που θα χορηγούσε και τον αντιτετανικό ορό.¹⁷³

3.3 Απόρριψη αιτήματος απόδοσης δαπάνης μετακίνησης εκτός του τόπου κατοικίας λόγω δυνατότητας παροχής υπηρεσιών υγείας από το συμβεβλημένο ιδιωτικό κέντρο του τόπου κατοικίας

Αναφερόμενη υπέβαλε στην Περιφερειακή Διεύθυνση (ΠΕΔΙ) ΕΟΠΥΥ Λάρισας αίτηση για απόδοση της δαπάνης μετακίνησής της στη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να υποβληθεί σε ακτινοθεραπεία. Ενημερώθηκε όμως ότι δεν δικαιούτο τη δαπάνη, διότι μπορούσε να λάβει την απαιτούμενη θεραπεία και σε συμβεβλημένη ιδιωτική δομή του τόπου κα-

172 ΦΥ 242843.

173 ΦΥ 236397.

τοικίας της. Για τον λόγο αυτό της ζητήθηκε να προσκομίσει βεβαίωση από τον ιδιωτικό συμβεβλημένο φορέα ότι δεν διενεργούσε ακτινοθεραπεία. Η ενδιαφερομένη είχε, ωστόσο, διαπιστώσει ότι η θεραπεία σε συμβεβλημένο ιδιωτικό ιατρικό κέντρο του τόπου κατοικίας της θα είχε για την ίδια μεγάλη οικονομική επιβάρυνση.¹⁷⁴

Τελικά, η αίτηση της ενδιαφερόμενης απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι «δεν τηρήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία», χωρίς να δίνονται περισσότερα στοιχεία σχετικά. Κατά της εν λόγω απόφασης η ενδιαφερόμενη υπέβαλε ένσταση.

Σχετικά με τη δαπάνη μετακίνησης προβλέπεται ότι¹⁷⁵ ασθενείς ασφαλισμένοι του ΕΟΠΥΥ που εισήχθησαν ή αντιμετωπίστηκαν με βραχεία νοσηλεία σε νοσηλευτική μονάδα (κρατική ή ιδιωτική) ή εξετάστηκαν σε υγειονομική δομή εκτός του τόπου κατοικίας τους αποζημιώνονται με την αξία των εισιτηρίων μετάβασης και επιστροφής με τα συγκοινωνιακά μέσα μαζικής μεταφοράς στις οικονομικότερες θέσεις (λεωφορείο, τρένο, πλοίο) στις περιπτώσεις που η πάθησή τους δεν αντιμετωπίζεται στο κρατικό ή πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο ή τη συμβεβλημένη υγειονομική δομή του τόπου κατοικίας τους.

Για την αποζημίωση της δαπάνης απαιτείται: α) αιτιολογημένη βεβαίωση Διευθυντή κλινικής κρατικού, πανεπιστημιακού ή στρατιωτικού νοσοκομείου του τόπου κατοικίας ή του θεράποντος ιατρού αντίστοιχης ειδικότητας για την αδυναμία αντιμετώπισης της πάθησης ή διενέργειας ιατρικής εξέτασης ή των αναγκαίων παρακλινικών εξετάσεων στον τόπο κατοικίας του, εγκεκριμένη από τον Διευθυντή της υγειονομικής μονάδας του ΕΟΠΥΥ, β) απόδειξη καταβολής του αντιτίμου των εισιτηρίων, γ) αντίγραφο εξιτηρίου σε περίπτωση νοσηλείας ή αποδεικτικό στοιχείο της εκάστοτε υγειονομικής δομής (κρατικής ή ιδιωτικής) στην οποία αντιμετωπίστηκε ο ασθενής.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η δυνατότητα πραγματοποίησης μιας θεραπείας μόνο σε ιδιωτική δομή υγείας και όχι στη δημόσια δομή του τόπου κατοικίας ενός ασθενή-ασφαλισμένου, ιδίως στην περιφέρεια, δεν θα πρέπει να θεωρείται άνευ ετέρου ως ισοδύναμη εναλλακτική με την παροχή υπηρεσιών υγείας από το δημόσιο σύστημα υγείας ή τις στρατιωτικές δομές, ώστε η πραγματοποίησή της να αποκλείει την απόδοση δαπάνης μετακίνησής του στην πλησιέστερη δημόσια δομή υγείας σύμφωνα με το άρθρ. 10 παρ. Η' του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) του ΕΟΠΥΥ.

Η ανωτέρω νομοθεσία παραθέτει με διαζευκτικό «ή» τις επιμέρους εναλλακτικές στις οποίες δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί η πάθηση. Έτσι, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι θα πρέπει **σωρευτικά** να μην είναι δυνατή η πραγματοποίηση της θεραπείας σε καμία από τις τέσσερις κατηγορίες δομών. Επίσης, μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση δεν την επιτρέπει ούτε η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγεται για τον ασθενή η παροχή υπηρεσιών υγείας από συμβεβλημένους με τον ΕΟΠΥΥ ιδιώτες παρόχους υπηρεσιών υγείας σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών υγείας από τις δημόσιες δομές. Η παροχή υπηρεσιών από συμβεβλημένη ιδιωτική δομή επιφέρει για τον ασθενή-ασφαλισμένο την επιβάρυνσή του με τις αμοιβές ιατρών, νοσηλεία για ανώτερη της τρίτης θέσης που καλύπτει ο ΕΟΠΥΥ κ.λπ.

Η απόρριψη της δαπάνης μετακίνησης με την αιτιολογία ότι υπήρχε δυνατότητα παροχής υπηρεσιών από τον συμβεβλημένο ιδιώτη πάροχο υπηρεσιών υγείας έχει ως συνέπεια να επωμίζεται ο ασφαλισμένος τις συνέπειες της αδυναμίας του δημόσιου συστήματος του τόπου κατοικίας του να του παράσχει την αναγκαία για την υγεία του περίθαλψη. Επιβαρύνεται δε με το κόστος της δαπάνης για την αναγκαστική και όχι από επιλογή παροχή υπηρεσιών από τον συμβεβλημένο ιδιώτη πάροχο υπηρεσιών υγείας,

174 ΦΥ 237522/2017.

175 Άρθρ. 10 παρ. Η' Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) του ΕΟΠΥΥ περ. α'.

προκειμένου να εξοικονομήσει ο ΕΟΠΥΥ τη δαπάνη μετακίνησής του σε άλλον από τον τόπο κατοικίας του τόπο. Τέλος, αναιρείται έτσι η ελευθερία του ασφαλισμένου να επιλέξει το δημόσιο σύστημα υγείας έναντι του ιδιωτικού, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε οικονομική επιβάρυνση. Επίσης, ενίοτε διαπιστώνεται και αθέμιτη διοχέτευση ασθενών από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, έγινε δεκτή η ένσταση που είχε υποβάλει η ενδιαφερόμενη κατά της άρνησης χορήγησης της δαπάνης μετακίνησης.

Παράλληλα, στο άρθρο 56 του τροποποιημένου ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ,¹⁷⁶ που τέθηκε σε ισχύ από την 1η Οκτωβρίου 2018, δεν γίνεται αναφορά σε συμβεβλημένη ιδιωτική υγειονομική δομή του τόπου κατοικίας, όπως γίνεται στο άρθρο 10 παρ. Η' του ισχύοντος ΕΚΠΥ. Επομένως, δεν υπάρχει πλέον κίνδυνος να θεωρηθεί η αντιμετώπιση της πάθησης ενός ασφαλισμένου σε συμβεβλημένη ιδιωτική κλινική στον τόπο κατοικίας του ως ισοδύναμη εναλλακτική προς το κρατικό, πανεπιστημιακό ή στρατιωτικό νοσοκομείο, κάτι που θα απέκλειε την απόδοση των δαπανών μετακίνησης, όπως συνέβη αρχικά στη συγκεκριμένη περίπτωση.

3.4. Άρνηση ιατρού δερματολόγου Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου να χορηγήσει βεβαίωση απαραίτητη για την χορήγηση στον ασθενή δαπάνης μετακίνησης

Ασφαλισμένος χρειάστηκε να μετακινηθεί στη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να υποβληθεί σε θεραπεία στη δερματολογική κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Παπαγεωργίου, την οποία δεν μπορούσε να λάβει στο γενικό νοσοκομείο του τόπου κατοικίας του. Ο ιατρός ειδικότητας αντίστοιχης με το πρόβλημα υγείας του ενδιαφερόμενου αρνήθηκε τη χορήγηση βεβαίωσης που να πιστοποιεί την αδυναμία του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του να παράσχει την απαιτούμενη περίθαλψη, προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να λάβει τη δαπάνη μετακίνησης από τον ΕΟΠΥΥ/¹⁷⁷

Πράγματι, η προβλεπόμενη βεβαίωση σχετικά με την αδυναμία αντιμετώπισης της πάθησης ή των αναγκαίων παρακλινικών εξετάσεων στον τόπο κατοικίας του ασφαλισμένου θα πρέπει να υπογράφεται από τον Διευθυντή κλινικής κρατικού, πανεπιστημιακού ή στρατιωτικού νοσοκομείου του τόπου κατοικίας ή από τον θεράποντα ιατρό αντίστοιχης ειδικότητας.¹⁷⁸

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η χορηγηθείσα από το νοσοκομείο βεβαίωση που υπογραφόταν από τον Διοικητικό Διευθυντή του νοσοκομείου δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της οικείας διάταξης του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ, διότι ο Διοικητικός Διευθυντής δεν είναι υγειονομικό όργανο. Εξίσου δεν αρκούσε και η ιατρική γνωμάτευση-βεβαίωση, η οποία υπογραφόταν μεν από ιατρό της συναφούς ειδικότητας που υπηρετούσε στο Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο, δεν είχε όμως το προβλεπόμενο στον ΕΚΠΥ περιεχόμενο, αφού δεν έκανε αναφορά στη μη δυνατότητα του νοσοκομείου του τόπου κατοικίας του ασφαλισμένου να παράσχει την απαιτούμενη γι' αυτόν περίθαλψη.

176 ΚΥΑ ΕΑΛΕ/Γ.Π. 46846/19.6.2018 (ΦΕΚ Β 2315).

177 ΦΥ 240357/2018.

178 Άρθρο 10 παρ. Η' του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ.

Λόγω της επανειλημμένης άρνησης του ιατρού να χορηγήσει τη βεβαίωση με το ορθό περιεχόμενο, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η χορήγηση της προβλεπόμενης συγκεκριμένης βεβαίωσης συνιστά υπηρεσιακό καθήκον του εκάστοτε ιατρού συναφούς βαθμίδας και/ή ειδικότητας, δεσμευτικό για κάθε δημόσιο υπάλληλο-λειτουργό. Στην περίπτωση όμως του ενδιαφερόμενου ήταν ακόμη πιο επιτακτική, αφού επρόκειτο για τον μοναδικό δερματολόγο που υπηρετούσε στο συγκεκριμένο Γενικό Νοσοκομείο, ο οποίος και όφειλε να ενεργήσει σύμφωνα με την οικεία διάταξη του ΕΚΠΥ του ΕΟΠΥΥ.

Τελικά η απαιτούμενη βεβαίωση χορηγήθηκε από τον αρμόδιο ιατρό.

3.5. Επιβάρυνση αλλοδαπής γυναίκας χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα σε εγκυμοσύνη με δαπάνη για νοσηλεία λόγω τοκετού τον Σεπτέμβριο του 2017

Η σύζυγος πολίτη που προσέφυγε στον Συνήγορο¹⁷⁹ νοσηλεύτηκε στη μαιευτική κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Μυτιλήνης «Βοστανείο» λόγω τοκετού. Χρεώθηκε από το νοσοκομείο με ποσό ύψους 600 ευρώ ως δαπάνη για τον τοκετό και κατέβαλε τα μισά χρήματα από το συγκεκριμένο ποσό. Ο σύζυγος έχει πλέον ΑΦΜ και ΑΜΚΑ και η σύζυγός του έχει λάβει δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία.

Σύμφωνα με το άρθρ. 33 του Ν. 4368/2016, ανασφάλιστοι και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στις δημόσιες δομές υγείας και δικαιούνται νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Μεταξύ αυτών και γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρίσκονται και του αν κατέχουν νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής στη χώρα. Επίσης, σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132¹⁸⁰ οι δικαιούχοι του ανωτέρω άρθρου δεν υποχρεούνται σε οποιαδήποτε δήλωση αποδοχής χρέους προς τις δομές που επίσης προβλέπονται από το άρθρο αυτό.

Ο Συνήγορος ζήτησε να διερευνηθεί αν ήταν σύμφωνη με την ισχύουσα νομοθεσία η επιβάρυνση της ενδιαφερόμενης από το νοσοκομείο με τη δαπάνη για τη νοσηλεία της λόγω τοκετού τον Σεπτέμβριο του 2017, δεδομένου ότι ως γυναίκα σε εγκυμοσύνη ήταν δικαιούχος δωρεάν περίθαλψης, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος στο οποίο βρισκόταν. Επιπλέον, αν και δεν κατείχε νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής στη χώρα, δεν μπορούσε να λάβει την προβλεπόμενη Κάρτα Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΚΥΠΑ) όχι από δική της υπαιτιότητα αλλά λόγω μη ενεργοποίησης της σχετικής διαδικασίας με ευθύνη της πολιτείας.

Το νοσοκομείο τελικά αποφάσισε να εγκρίνει την απαλλαγή της συζύγου του αναφερομένου από το ποσό των 600 ευρώ που αντιστοιχεί στο κόστος νοσηλείας της λόγω τοκετού και να επιστρέψει το ποσό των 300 ευρώ που είχε καταβάλει ως αχρεωστήτως εισπραχθέν.

179 ΦΥ 234093/2017.

180 Παρ. 3 άρθρ. 1, ΦΕΚ Β 908/4.4.2016.

3.6. Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών σε παιδικούς σταθμούς και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Γονείς ανηλίκων αλλά και υπηρεσίες πρόνοιας των δήμων απευθύνθηκαν προς τον Συνήγορο του Πολίτη με ερώτημα για τον εμβολιασμό παιδιών τα οποία φιλοξενούνται σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς. Η Αρχή επισήμανε ότι στο πρόσφατα εκδοθέν νομικό πλαίσιο¹⁸¹ προβλέπεται ρητά ως προϋπόθεση για την εγγραφή η προσκόμιση αντιγράφου του βιβλιαρίου υγείας του παιδιού με τα οριζόμενα από το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών εμβόλια, καθώς και αποτελέσματα φυματινοαντίδρασης Mantoux. Επίσης, σε περίπτωση που το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει εγγραφή με ελλιπή δικαιολογητικά παιδιών ευάλωτων ομάδων για εξαιρετικούς λόγους, αναφέρεται ρητά ότι εξαιρούνται οι ιατρικές βεβαιώσεις με τις οποίες πιστοποιείται η υγεία και ο εμβολιασμός των παιδιών.

Με αφορμή τις περιπτώσεις αυτές, όσο και σε συνέχεια συναφών αναφορών που υπέβαλαν γονείς μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης και της διетуός υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο, ο Συνήγορος τεκμηρίωσε την αναγκαιότητα εμβολιασμού του παιδικού πληθυσμού, μεταξύ άλλων, στη βάση της προστασίας της δημόσιας υγείας. Τη θέση αυτή μάλιστα υποστήριξε σε επιστολή του προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων διατυπώνοντας αντίστοιχες οργανωτικές προτάσεις.¹⁸²

3.7. Εμβολιασμός ανηλίκων στερούμενων ΑΜΚΑ

Μια άλλη πλευρά του ζητήματος της εμβολιαστικής κάλυψης παιδιών είναι εκείνη των ανηλίκων των οποίων οι κηδεμόνες επιθυμούν τον εμβολιασμό, αλλά δεν υπάρχει η σχετική δυνατότητα συνταγογράφησης των εμβολίων, καθώς τα παιδιά δεν είναι κάτοχοι ΑΜΚΑ και οι ίδιοι δεν είχαν την απαιτούμενη οικονομική δυνατότητα. Το ζήτημα συνδέεται άμεσα με το ευρύτερο πρόβλημα του αποκλεισμού ορισμένων κατηγοριών δικαιούχων του Ν. 4368/2016 (άρθρ. 33) από την ουσιαστική πρόσβαση σε δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, για τη λύση του οποίου είχε προτείνει ο Συνήγορος του Πολίτη έκδοση της προβλεπόμενης ΚΥΠΑ ή (στο ενδιάμεσο διάστημα) χορήγηση ΑΜΚΑ.¹⁸³ Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει μέριμνα της πολιτείας για τις περιπτώσεις ιδίως αλλοδαπών παιδιών, που λόγω της παράνομης διαμονής τους στη χώρα στερούνται ΑΜΚΑ, ώστε να έχουν ουσιαστική δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας των γονέων. Απαιτήθηκε, ως εκ τούτου, σε ορισμένες περιπτώσεις η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, ώστε να εμβολιαστούν τα παιδιά και να αρθούν ζητήματα που είχαν ανακύψει στα σχολεία όπου φοιτούσαν. Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά την επίμονη διερεύνηση της δυνατότητας δωρεάν εμβολιασμού σε όλες τις εμπλεκόμενες άμεσα ή έμμεσα δομές του Δημοσίου και την αντίστοιχη επαφή με υπηρεσίες διαχείρισης συναφών ζητημάτων,

181 Υπουργική απόφαση με αριθ. 41087/05.12.2017 (ΦΕΚ 4249 Β) «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

182 ΦΥ 244914/18, 246545/18, 237132/18, 241990/18. Βλ. και ενότητα «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις», σελ. 227

183 Σχετικά με τις προτάσεις του Συνηγόρου και την εν μέρει θετική ανταπόκριση της Διοίκησης βλ. ενότητα «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις», σελ. 218, καθώς και <https://www.synigoros.gr/resources/20180228-dt.pdf>

τελικά ο εμβολιασμός κατέστη δυνατός μόνο μέσω μη κυβερνητικού οργανισμού, που έτυχε κατά τον κρίσιμο χρόνο να έχει σχετική διαθεσιμότητα εμβολίων.¹⁸⁴

4. Προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας

Συνοπτική παρουσίαση

Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η αξιοποίηση υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού στην εγχώρια αγορά εργασίας αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και την ανάρθρωση του φαινομένου της φυγής Ελλήνων επιστημόνων στο εξωτερικό (brain drain), οι οποίες θα συμβάλλουν, παράλληλα, στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, η υφιστάμενη κατάσταση φαίνεται να μην ευνοεί ιδιαίτερα την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων, είτε λόγω χρονοβόρων διαδικασιών στην αναγνώριση προσόντων είτε λόγω προβλημάτων στο ισχύον, σχετικό θεσμικό πλαίσιο. Τα σχετικά ζητήματα θα αποτυπωθούν αναλυτικά, προσεχώς, σε ειδική έκθεση του Συνηγόρου.

Κατά τη διάρκεια του έτους, την Αρχή ιδιαίτερος απασχόλησαν:

- οι υπέρμετρες καθυστερήσεις κατά την εξέταση από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ) των αιτήσεων αναγνώρισης των αλλοδαπών τίτλων σπουδών ως ισότιμων ή ισοτίμων και αντίστοιχων προς τους απονεμόμενους από τα ημεδαπά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης.
- οι εξαιρετικά χρονοβόρες διαδικασίες για την επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ).
- οι προϋποθέσεις που αυθαίρετα τέθηκαν από επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά σωματεία κατά την πρόσληψη ως προπονητών ποδοσφαίρου κατόχων πτυχίου Σχολής Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΣΕΦΑΑ) ή ισότιμης σχολής της αλλοδαπής.
- η έλλειψη πρόβλεψης για τη δυνατότητα θεώρησης των αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης πέραν της 31.12.2016, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να ασκήσουν το επάγγελμά τους.

4.1. Προβλήματα στη διεκπεραίωση των αιτήσεων αναγνώρισης της ισοτιμίας ή ισοτιμίας και αντιστοιχίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ)

Κατά το έτος 2018 συνεχίστηκε η υποβολή αναφορών πολιτών με τις οποίες ζητείται διαμεσολάβηση αναφορικά με την εξέταση από τον ΔΟΑΤΑΠ των αιτήσεων αναγνώρισης

¹⁸⁴ ΦΥ 247722/18, 247191/18.

των αλλοδαπών τίτλων σπουδών τους ως ισότιμων ή ισότιμων και αντίστοιχων προς τους απονεμόμενους από τα ημεδαπά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Οι βασικότερες αιτιάσεις των ενδιαφερομένων αφορούσαν τις υπερβολικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των εν λόγω αιτήσεων σε σχέση με τα προβλεπόμενα από τον νόμο, καθώς και την ανεπαρκή ενημέρωση των ενδιαφερομένων από τον οργανισμό.

Η μεγάλη αύξηση των σχετικών αναφορών σε σχέση με το 2017, καθώς και οι δυσκολίες και καθυστερήσεις που συνάντησε ο Συνήγορος κατά τη διαμεσολάβησή του δεν επιτρέπουν τη διατύπωση αισιόδοξης πρόβλεψης, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα από το αρμόδιο υπουργείο.

Σύμφωνα με τον ΔΟΑΤΑΠ, οι βασικές αιτίες δυσλειτουργίας του οργανισμού είναι η υποστελέχωσή του, κυρίως σε ό,τι αφορά τους ειδικούς εισηγητές, τους ακαδημαϊκούς συμβούλους και το διοικητικό προσωπικό, και η αύξηση του αριθμού των υποβαλλόμενων αιτήσεων.

Συμπερασματικά, η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στον ΔΟΑΤΑΠ προϊόντος του χρόνου φαίνεται να λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις. Όπως έχει ενημερωθεί ο Συνήγορος, το ζήτημα έχει ήδη τεθεί από τον οργανισμό υπόψιν του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, χωρίς, ωστόσο, να έχει υπάρξει η απαιτούμενη ανταπόκριση. Με δεδομένο ότι η υφιστάμενη κατάσταση δεν συνιστά μόνο χαρακτηριστικό παράδειγμα κακοδιοίκησης, αλλά έχει και ως συνέπεια πολλοί νέοι συμπολίτες μας να στερούνται επί μακρόν τη δυνατότητα νόμιμης άσκησης του επαγγέλματός τους, προτείνεται να αναληφθούν άμεσα πρωτοβουλίες από το αρμόδιο υπουργείο.¹⁸⁵

4.2. Υπέρμετρες καθυστερήσεις στην επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ)

Για μία ακόμη χρονιά συνεχίστηκε η αδυναμία πρόσβασης στην αγορά εργασίας μεγάλου αριθμού κατόχων τίτλων σπουδών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων άλλων κρατών μελών της ΕΕ, λόγω των υπέρμετρων καθυστερήσεων του ΣΑΕΠ στην αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων και στην αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας των εν λόγω τίτλων σπουδών. Οι σπουδές πραγματοποιήθηκαν είτε εξολοκλήρου στην αλλοδαπή είτε σε κολλέγια που εδρεύουν στην Ελλάδα και συνδέονται με τα αλλοδαπά ιδρύματα με συμφωνίες δικαιοχρησίας ή πιστοποίησης.

Οι υφιστάμενες καθυστερήσεις, που δυστυχώς εγγίζουν τα τρία έτη, οφείλονται κατά βάση στον συσσωρευμένο όγκο εργασίας που προκλήθηκε από:

α) τις διαχρονικές ελλείψεις στην οργάνωση και στελέχωση της επιφορτισμένης με τη γραμματειακή υποστήριξη του ΣΑΕΠ υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

β) τις επανειλημμένες ανασυγκροτήσεις του ΣΑΕΠ σε σώμα (πέντε φορές από το 2013 έως σήμερα)

γ) τον περιορισμένο αριθμό συνεδριάσεων του ΣΑΕΠ, οι οποίες σε ετήσια βάση δεν

185 Ενδεικτικά ΦΥ 249043/18, 249022/18, 248984/18, 248382/18, 247521/18, 247074/18, 246772/18.

υπερβαίνουν τις πέντε, ενώ εκκρεμούν προς εξέταση περί τις 3.000 αιτήσεις, ο αριθμός των οποίων αυξάνεται διαρκώς

δ) τη συχνή απουσία από τις συνεδριάσεις του ΣΑΕΠ των εκπροσώπων των επαγγελματικών φορέων. Όπως έχει ενημερωθεί ο Συνήγορος, τόσο από τους ενδιαφερόμενους όσο και από την αρμόδια υπηρεσία εκπρόσωποι επαγγελματικών φορέων συχνά απουσιάζουν από τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου, όταν εξετάζονται αιτήσεις που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων τους, με αποτέλεσμα να αναβάλλεται η λήψη των σχετικών αποφάσεων, παρ' ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία η παρουσία τους δεν είναι υποχρεωτική για τη λήψη των αποφάσεων αυτών¹⁸⁶.

4.3. Περιορισμοί στην άσκηση του επαγγέλματος «προπονητής ποδοσφαίρου»

Η άσκηση του επαγγέλματος «προπονητής ποδοσφαίρου» και οι απαιτούμενες σχετικές λεπτομέρειες ρυθμίζονται από τις διατάξεις του Ν. 2725/1999 και της υπ' αριθ. 25533/2005 απόφασης του Υφυπουργού Πολιτισμού «Κανονισμός Προπονητών Ποδοσφαίρου». Βάσει αυτών, το επάγγελμα του προπονητή ποδοσφαίρου δικαιούνται, μεταξύ άλλων, να το ασκούν οι κάτοχοι πτυχίου των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (ΤΕΦΑΑ) των ημεδαπών ΑΕΙ με κύρια ειδικότητα το άθλημα του ποδοσφαίρου.

Έως το έτος 2016, οι προαναφερόμενοι όφειλαν να είναι κάτοχοι τόσο άδειας άσκησης επαγγέλματος, που χορηγείται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, όσο και δελτίου ταυτότητας προπονητή, που χορηγείται από την Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (ΕΠΟ) και την Ομοσπονδία Προπονητών Ποδοσφαίρου Ελλάδας (ΟΠΠΕ)¹⁸⁷ μετά την παρακολούθηση ενός τουλάχιστον σεμιναρίου ανά τριετία. Το σεμινάριο διενεργείται σε σχολές των ως άνω ομοσπονδιών και το κόστος του για τους κατόχους άδειας UEFA Α' ανέρχεται στα 800 ευρώ. Η συμμετοχή σε αγώνες προπονητή μη κατόχου της εν λόγω ταυτότητας απαγορεύεται, οι δε ΠΑΕ και τα σωματεία που τους απασχολούν υφίστανται κυρώσεις.

Το έτος 2016 επήλθε τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 2725/1999, σύμφωνα με την οποία η άσκηση του επαγγέλματος του προπονητή από κατόχους πτυχίου ΣΕΦΑΑ ή ισότιμης σχολής της αλλοδαπής με κύρια ειδικότητα στο άθλημα στο οποίο εργαστούν δεν υπόκειται σε έγκριση ή άλλον ισοδύναμου αποτελέσματος περιορισμό από άλλον φορέα. Ωστόσο, αιτήματα των προαναφερομένων για πρόσληψη σε επαγγελματικά ή ερασιτεχνικά σωματεία απορρίφθηκαν, με την αιτιολογία της έλλειψης ταυτότητας προπονητή ποδοσφαίρου. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα υπόψη του Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού ζητώντας να επιληφθεί, ώστε να δοθούν οι απαραίτητες διευκρινίσεις. Το ζήτημα παραμένει σε εκκρεμότητα.¹⁸⁸

186 Ενδεικτικά ΦΥ 247768/18, 248571/18, 250311/18, 250605/18, 250806/18.

187 Ομοσπονδία Προπονητών Ποδοσφαίρου Ελλάδος.

188 Ενδεικτικά ΦΥ 250805/18, 250845/18, 250848/18, 250973/18, 251052/18.

4.4. Μη θεώρηση αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης

Μηχανικοί Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης, απόφοιτοι Σχολών του Εμπορικού Ναυτικού, ζήτησαν την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για άρνηση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής να θεωρήσει τα αποδεικτικά ναυτικής ικανότητας που κατείχαν. Οι ενδιαφερόμενοι υποστήριζαν ότι αρχικά υπάλληλοι της αρμόδιας υπηρεσίας τούς παρέπεμπαν προφορικά να λάβουν πρόσθετη επιμόρφωση, έπειτα από την οποία μετέβησαν εκ νέου στην υπηρεσία, όπου ενημερώθηκαν ότι η θεώρηση των διπλωμάτων τους δεν ήταν δυνατή λόγω νομικού κενού.

Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, οι Μηχανικοί Εμπορικού Ναυτικού Γ΄ Τάξης, κάτοχοι διπλωμάτων των Σχολών του Εμπορικού Ναυτικού που εκδόθηκαν έως την έναρξη ισχύος του ΠΔ 141/2014, διατηρούσαν τα δικαιώματα υπηρεσίας τους μέχρι και τις 31.12.2016. Η έλλειψη πρόβλεψης για τη δυνατότητα θεώρησης των αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας των ενδιαφερομένων πέραν της ημερομηνίας αυτής είχε ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να μη δικαιούνται να ασκούν το επάγγελμά τους από την 1.1.2017, με προφανείς τις δυσμενείς γι' αυτούς επιπτώσεις.

Στην παρέμβασή του ο Συνήγορος επισήμανε, αφενός, το προαναφερθέν κενό στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο και, αφετέρου, τα ερωτηματικά που προκαλεί η υποστηριζόμενη από τους ενδιαφερόμενους πρακτική της αρμόδιας υπηρεσίας (παραπομπή σε πρόσθετη εκπαίδευση χωρίς έγκαιρη και επαρκή σχετική ενημέρωση). Στην απάντησή της η υπηρεσία υποστήριξε ότι οι προαναφερόμενοι ισχυρισμοί των ενδιαφερομένων είναι αναληθείς, εκτός εάν παρέλειψαν να επισημάνουν οι ίδιοι ότι τα διπλώματά τους είναι «παλαιού τύπου» και ότι εξετάζεται το ενδεχόμενο κάλυψης του υφιστάμενου κανονιστικού κενού. Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει ενημερωθεί έκτοτε για σχετική κανονιστική πρωτοβουλία.¹⁸⁹

5. Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού

5.1. Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του παιδιού

Συνοπτική παρουσίαση

Βασικά δικαιώματα των παιδιών είναι δυνατόν να παραβιάζονται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον λόγω προβλημάτων στις οικογενειακές σχέσεις ή κακής άσκησης της γονικής μέριμνας. Το ίδιο το δικαίωμα του παιδιού να ζει με τους γονείς του μπορεί να απειληθεί λόγω προβλημάτων και αγκυλώσεων που σχετίζονται με διοικητικές διαδικασίες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, πάντοτε με κύριο μέλημα το συμφέρον του παιδιού, παρεμβαίνει όταν:

- η άσκηση της γονικής μέριμνας περιορίζει την αυτονομία του παιδιού και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
- το δικαίωμα του παιδιού σε διατροφή πλήττεται λόγω μη καταβολής της από τον

¹⁸⁹ ΦΥ 241896/18, 240591/18, 241855/18, 251856/18.

- υπόχρεο γονέα ή προσβολής του από δημόσιες υπηρεσίες.
- το παιδί εμποδίζεται να ζει με τους γονείς του λόγω διοικητικών διαδικασιών. Σε συγκεκριμένη περίπτωση, ο Συνήγορος πέτυχε την επανένωση αποφυλακισμένης αλλοδαπής μητέρας με τα δύο ανήλικα τέκνα της, τα οποία κατά τον χρόνο της κράτησής της φιλοξενούνταν σε δομή παιδικής προστασίας κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας.
- η άσκηση της επιμέλειας από τον ένα γονέα οδηγεί σε απώλεια της επικοινωνίας ή σε προβλήματα στις σχέσεις του παιδιού με τον γονέα που δεν ζει μαζί του.
- το παιδί κακοποιείται ή εκτίθεται σε κίνδυνο εντός της οικογένειας. Συχνά στις περιπτώσεις αυτές η ενημέρωση προέρχεται από το σχολείο του παιδιού. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, συνεργάζεται με τους κατάλληλους υποστηρικτικούς φορείς και, εφόσον κριθεί απαραίτητο, ενημερώνει την αρμόδια εισαγγελική αρχή.
- η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικότητας των ανηλίκων παραβιάζεται μέσω αναρτήσεων φωτογραφιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

5.1.1. Γονική μέριμνα και αυτονομία του παιδιού

Κατά την ανατροφή του παιδιού είναι δυνατόν τα δικαιώματά του να έλθουν σε σύγκρουση με εκείνα των γονέων, ιδίως με το δικαίωμα των τελευταίων να εκπροσωπούν τα παιδιά και να τα ανατρέφουν σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους.

Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος, με σεβασμό στην άποψη του παιδιού και λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη των ικανοτήτων του ανηλίκου, ενεργεί υπέρ της αρχής της αυξανόμενης αυτονομίας του παιδιού κατά την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Στο πλαίσιο αυτό, παρεμβαίνει προς τρίτους φορείς και προς τους γονείς.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η συναίνεση των γονέων δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόσβαση εφήβων σε υπηρεσίες on-line συμβουλευτικής. Το δικαίωμα του παιδιού στην ψυχική υγεία και το προσωπικό δικαίωμά του στην προσωπικότητα κατά κανόνα υπερτερούν έναντι του δικαιώματος των γονέων να ασκούν τη γονική μέριμνα των τέκνων στη στάθμιση αγαθών, στην οποία ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας οφείλει να προβεί με βάση τους κανόνες της επιστήμης του.¹⁹⁰

Επίσης, απέναντι σε μητέρα, ο Συνήγορος υποστήριξε το δικαίωμα του δεκαεξάχρονου τέκνου της να συναιέσει αυτοπρόσωπα στη διενέργεια πέρσινγκ (piercing), αποφασίζοντας αυτόνομα για ένα θέμα που αφορά την εμφάνισή του (αλλά δεν συνιστά ιατρική αισθητική επέμβαση), με τη διευκρίνιση ότι το δικαίωμα του γονέα να καθοδηγεί το παιδί υποχωρεί καθώς αυξάνει η ηλικία και η ωριμότητα του τέκνου.¹⁹¹

5.1.2. Διατροφή ανήλικου τέκνου

Ο Συνήγορος παρεμβαίνει για την αποκατάσταση του δικαιώματος του παιδιού σε διατροφή, σε περιπτώσεις μη καταβολής της από τον υπόχρεο γονέα ή προσβολής του από δημόσιες υπηρεσίες. Η αύξηση των σχετικών προβλημάτων λόγω της κρίσης οδήγησε σε ποικίλες μεθόδους αντιμετώπισής τους.

¹⁹⁰ ΦΥ 248253/18.

¹⁹¹ ΦΥ 245446/18.

Ενώ ο νόμος προβλέπει τη διαδικασία κατάσχεσης στα χέρια του ΟΑΕΔ ως τρίτου,¹⁹² ο ΟΑΕΔ υποστήριζε ότι ο μισθός των υπαλλήλων του είναι ακατάσχετος. Έτσι, τα παιδιά υπαλλήλων του οργανισμού αυτού αδυνατούσαν να εισπράξουν τη διατροφή που τους είχε επιδικαστεί λόγω άρνησης του φορέα να προβεί σε δήλωση τρίτου, για να πραγματοποιηθεί η κατάσχεση. Ο Συνήγορος πέτυχε τη συμμόρφωση του ΟΑΕΔ,¹⁹³ ώστε να καταστεί δυνατή η κατάσχεση του μισθού του οφειλέτη γονέα και η ικανοποίηση της απαίτησης διατροφής ανήλικου τέκνου.¹⁹⁴

Επίσης, πέτυχε την επιστροφή κατασχεμένου ποσού από τη ΔΟΥ Ρεθύμνου, αφού ενημέρωσε την υπηρεσία ότι επρόκειτο για μη επιδεκτική κατάσχεσης διατροφή ανήλικου τέκνου,¹⁹⁵ την οποία κατέθετε ο υπόχρεος γονέας στον τραπεζικό λογαριασμό του άλλου γονέα, από όπου κατασχέθηκε.¹⁹⁶

Ο Συνήγορος διασυνέδεσε εξάλλου γονέα που διεκδικούσε διατροφή για το ανήλικο τέκνο του με το Τμήμα Διεθνούς Συνεργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ώστε να εισπραχθεί η απαίτηση από τον άλλο γονέα που είχε μετοικήσει στο εξωτερικό.¹⁹⁷ Σε άλλη περίπτωση, υπέδειξε σε γονέα την υποβολή συμπληρωματικής αίτησης χορήγησης δωρεάν νομικής συνδρομής¹⁹⁸ για να απαλλαγεί και από το τέλος απογράφου, που δεν είχε ζητηθεί με την αρχική αίτηση στο αρμόδιο Πρωτοδικείο, διευκολύνοντας έτσι τη δικαστική διεκδίκηση της διατροφής του παιδιού (από τον άλλο γονέα).¹⁹⁹

5.1.3. Δικαίωμα παιδιού να ζει με τους γονείς του

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε προκειμένου αλλοδαπή αποφυλακισμένη μητέρα να μπορέσει να έρθει σε επαφή και τελικά να επανενωθεί με τα μικρής ηλικίας τέκνα της, που φιλοξενούνταν σε ίδρυμα κατά τον χρόνο της κράτησής της. Οι δυσχέρειες που αντιμετώπιζε η μητέρα οφείλονταν ιδίως σε σφάλματα και ελλείψεις κατά την εγγραφή των ανηλίκων στο ληξιαρχείο, εξαιτίας των οποίων δεν επιβεβαιωνόταν ο συγγενικός δεσμός. Παράλληλα, είχαν προκύψει από εμπλεκόμενους φορείς επιπλέον προβλήματα, καθώς η μητέρα όφειλε να αποχωρήσει από τη χώρα λόγω απέλασης. Ως εκ τούτου, οι ελληνικές αρχές αρνούσαν να συναλλαχθούν μαζί της και, επομένως, να της επιτρέψουν να παραλάβει τα παιδιά της, προκειμένου να αποχωρήσει μαζί τους. Σε συνέχεια της συνεργασίας του Συνηγόρου με τη ΜΚΟ που φιλοξενούσε τη μητέρα, τις εισαγγελικές αρχές και τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη (Εισαγγελία Ανηλίκων, ΜΚΟ φιλοξενίας ανηλίκων, ληξιαρχείο, πρεσβεία του κράτους καταγωγής στην Ελλάδα, αστυνομικές αρχές κ.ά.), έγινε δεκτή η πρόταση της Αρχής για πιστοποίηση του συγγενικού δεσμού μέσω εξέτασης DNA, επιτράπηκε η ομαλή αποκατάσταση της σχέσης της μητέρας με τα παιδιά στον χώρο φιλοξενίας των τελευταίων, ακολούθησε σε σύντομο διάστημα η επανένωσή τους, με εγγυήσεις για την ψυχική υγεία των παιδιών, και ρυθμίστηκε προσωρινά το καθεστώς παραμονής της αλλοδαπής. Τέλος, ενημερώθηκε η κοινωνική υπηρεσία στη

192 Άρθρ. 27 παρ. 2 Ν. 4144/2013.

193 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epipedo_zwhs_diaviwsi.540500

194 ΦΥ 230577/17 και 242463/18.

195 Άρθρ. 982 παρ. 2 β' Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

196 ΦΥ 225168/17.

197 ΦΥ 240037/18.

198 Με βάση τον Ν. 3226/2004.

199 ΦΥ 237414/18.

χώρα όπου θα επέστρεφε η οικογένεια, ώστε να παράσχει την αναγκαία υποστήριξη διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των παιδιών.²⁰⁰

5.1.4. Δικαίωμα επικοινωνίας με τον γονέα που δεν ζει με το παιδί

Μία από τις συνήθεις παρεμβάσεις του Συνηγόρου στον χώρο της οικογένειας στοχεύει στην εξομάλυνση των σχέσεων και τη βελτίωση των συνθηκών επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα που δεν διαβιεί μαζί του. Στο πλαίσιο αυτό, η Αρχή αξιοποιεί στον μέγιστο βαθμό τον διαμεσολαβητικό ρόλο της επιχειρώντας να συνεργαστεί με τα εμπλεκόμενα μέρη, επισημαίνοντας πάντοτε την ανάγκη ισόρροπης ανάπτυξης συναισθηματικών σχέσεων και με τους δύο γονείς, καθώς και την υποχρέωση ενθάρρυνσης της επικοινωνίας (εκ μέρους του γονέα που διαμένει με το παιδί) με τον γονέα που δεν ασκεί την επιμέλεια. Κατ' αυτό τον τρόπο, η Αρχή ανέδειξε την ανάγκη γόνιμης και εποικοδομητικής επικοινωνίας μεταξύ τους και την υποχρέωσή τους να διασφαλίζουν το συμφέρον του παιδιού σε όλες τις αποφάσεις που το αφορούν, να ακούν και να σέβονται τις απόψεις και τις εξελισσόμενες ανάγκες του ανηλίκου και να ενεργούν με γνώμονα την ευημερία του. Σημαντικό ρόλο στην ευόδωση της προσπάθειας αυτής διαδραματίζει η διασύνδεση των γονέων μέσω του Συνηγόρου με τους κατάλληλους φορείς της κοινότητας.²⁰¹

5.1.5. Ενδοοικογενειακή βία – παραμέληση - Ο ρόλος του σχολείου

Σταθερά σημαντικό πεδίο δραστηριοποίησης του Συνηγόρου αποτελεί εκείνο της διασφάλισης των ανηλίκων από την ενδοοικογενειακή βία, την παραμέληση ή την έκθεση σε κίνδυνο στο πλαίσιο άσκησης του γονικού ρόλου. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή συνεργάζεται κατ' αρχάς με τους φορείς της κοινότητας ενεργοποιώντας το αναγκαίο προστατευτικό πλαίσιο, ενώ αξιοποιεί καλές πρακτικές και εργαλεία διαμεσολάβησης που έχουν αναπτυχθεί στη διάρκεια των χρόνων. Σε ορισμένες ωστόσο περιπτώσεις τελικά κρίνεται επιβεβλημένη η ενημέρωση της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί αναφορά που υποβλήθηκε από απώτερους ανιόντες (γιαγιά και παπού) σχετικά με την έκθεση σε κίνδυνο βρέφους, εξαιτίας της παραμέλησής του από τους φυσικούς γονείς, που αντιμετώπιζαν χρόνια προβλήματα. Δεδομένου ότι τα προβλήματα των γονέων οδηγούσαν σε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, ενώ οι ίδιοι εμφανίζονταν απρόθυμοι να συνεργαστούν με τις αρμόδιες υπηρεσίες, ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους παπούδες. Τους κατήυθνε αφενός στην προσωρινή ανάληψη της φροντίδας του βρέφους με εισαγγελική εντολή και αφετέρου στη διασύνδεσή τους με υποστηρικτικούς φορείς ψυχικής υγείας, ώστε να υποστηρίξουν κατάλληλα τους γονείς, με στόχο τη θεραπεία τους και την αποκατάσταση των προβλημάτων, προκειμένου σε επόμενο χρόνο να επανακάμψουν στον γονικό τους ρόλο.²⁰²

Σε άλλη περίπτωση, ανήλικη που φιλοξενούνταν προσωρινά σε προστατευτικό πλαίσιο ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, με στόχο την προστασία της από κακοποιητικό γονέα, με τον οποίο διαβιούσε, αλλά και την απόδοση των προσωπικών της αντικειμένων, που παρέμεναν στο σπίτι. Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους αρμόδιους φορείς παιδικής προστασίας και με την ανήλικη, παρακολουθώντας την πορεία τοποθέτησής της,

200 ΦΥ 234793/17, <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20180614-synopsi.pdf>

201 Ενδεικτικά ΦΥ 243374/18.

202 ΦΥ 232988/17.

με τη δική της συναίνεση, σε δομή μόνιμης φιλοξενίας και διασφαλίζοντας την παροχή κατάλληλης θεραπευτικής υποστήριξης. Σχετικά με το αίτημα της ανήλικης για απόδοση των προσωπικών της αντικειμένων από τον γονέα της, η Αρχή επιχείρησε επανειλημμένα προσέγγιση του γονέα, ενώ επικοινωνήσε με τις εισαγγελικές αρχές, χωρίς ωστόσο να υπάρξει αποτέλεσμα, και μάλιστα παρά την ανταπόκριση των υπηρεσιών και τη συνδρομή αστυνομικού οργάνου.²⁰³

Σε άλλες περιπτώσεις πιθανολογούμενης κακοποίησης (συμπεριλαμβανομένης της παραμέλησης) στην οικογένεια, το αίτημα συνδρομής προς τον Συνήγορο υποβλήθηκε από το σχολείο, έπειτα από ενημέρωση από τα ίδια τα παιδιά αλλά και λόγω της εικόνας που είχαν σχηματίσει οι εκπαιδευτικοί της σχολικής μονάδας παρατηρώντας τα παιδιά. Οι συμπεριφορές των γονέων, στις περισσότερες περιπτώσεις, περιγράφονταν ως υπερβολικά αυστηρές και ενίοτε συναισθηματικά και σωματικά κακοποιητικές. Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, προκειμένου να διευκολυνθεί η άμεση και συστηματική επικοινωνία με τους γονείς. Πραγματοποίησε επίσης συναντήσεις με τους ίδιους τους γονείς, ώστε να αναδειχθεί η υποχρέωση που απορρέει από τον γενικό τους ρόλο και να διασφαλιστεί η διασύνδεση της οικογένειας με τους κατά περίπτωση κατάλληλους φορείς ψυχικής υγείας για συμβουλευτική καθοδήγηση και θεραπευτική στήριξη. Παράλληλα, η Αρχή συνέβαλε συχνά, με την παρέμβασή της, στο να τηρηθεί η δέσμευση των γονέων για στήριξη από τους παραπάνω φορείς, με θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά.²⁰⁴

Αντίστοιχες φύσης ήταν η διαμεσολαβητική παρέμβαση του Συνηγόρου, κατόπιν αναφοράς που υποβλήθηκε από δημοτικό σχολείο, για μαθητή με χρόνια προβλήματα συμπεριφοράς συνδεδεμένα με μαθησιακές ανάγκες και ψυχοσυναισθηματικά ζητήματα. Οι παραπάνω δυσκολίες που αντιμετώπιζε ο μαθητής δυσχέραιναν τη μαθησιακή του πορεία, αλλά και την καθημερινότητα στη σχολική κοινότητα, με αποτέλεσμα να έχει σωρευθεί ένταση και να κλονιστούν οι σχέσεις με τα πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος του παιδιού που ασκούσαν την επιμέλειά του. Ο Συνήγορος επικοινωνήσε με τη διεύθυνση του σχολείου, συνέδραμε και έλαβε μέρος σε συνάντηση εργασίας με όλους τους εμπλεκόμενους (δηλ. σχολικούς συμβούλους γενικής και ειδικής αγωγής, διευθύντρια σχολικής μονάδας και φροντιστές μαθητή/τριας). Στόχος ήταν ο προγραμματισμός συστηματικής συνεργασίας σχολείου και φροντιστών, η εκ νέου διασύνδεση του παιδιού με φορέα ψυχικής υγείας, αλλά και η ενθάρρυνση της ένταξης και συμμετοχής του στα δρώμενα της σχολικής μονάδας. Ο Συνήγορος, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, λειτούργησε ως σημείο αναφοράς και στήριξης για το σχολείο, με έμφαση στη δίκαιη αντιμετώπιση του παιδιού και την ομαλή σχολική καθημερινότητα, με θετικά αποτελέσματα.²⁰⁵

5.1.6. Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής - Η εικόνα του παιδιού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Γονείς ανηλίκων διαμαρτυρήθηκαν για τη χωρίς συναίνεσή τους ανάρτηση φωτογραφιών των παιδιών τους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τον άλλο γονέα ή από υπηρεσίες τοπικής αυτοδιοίκησης (στο πλαίσιο γνωστοποίησης εκδηλώσεων). Ο Συνήγορος

203 ΦΥ 2341770/17.

204 ΦΥ 240796/18, 241642/18.

205 ΦΥ 244220/18.

ενημέρωσε τους πολίτες ως προς τη δυνατότητά τους να απευθυνθούν σε υπηρεσίες αρμόδιες για την επιβολή συγκεκριμένων μέτρων, καθώς και ως προς τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την κατάργηση της ανάρτησης. Παράλληλα, απευθύνθηκε στους εμπλεκόμενους, διευκρινίζοντας το θεσμικό πλαίσιο και την υποχρέωση σεβασμού της εικόνας και της ιδιωτικής ζωής των ανηλίκων σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν. 2101/1992) και επισημαίνοντας τον παράνομο χαρακτήρα αντίστοιχων πρακτικών. Οι συγκεκριμένες φωτογραφίες αφαιρέθηκαν από τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης.²⁰⁶

Στο ίδιο πλαίσιο, ο Συνήγορος απύθυε επιστολή στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Αττικής ζητώντας να αφαιρεθούν οι αναρτήσεις με τις φωτογραφίες παιδιών που φιλοξενούνται σε ίδρυμα από τη σελίδα του ιδρύματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με γνώμονα την προστασία του βέλτιστου συμφέροντος των παιδιών και την προστασία της ιδιωτικότητάς τους. Η παρέμβαση ήταν επιτυχής και στο επόμενο διάστημα αφαιρέθηκαν οι σχετικές αναρτήσεις.

5.2. Δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση

Συνοπτική παρουσίαση

Σημαντικές ελλείψεις και κενά εξακολουθούν να διαπιστώνονται στον τομέα της εκπαίδευσης, επανέρχονται δε σταθερά ζητήματα για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη πραγματοποιήσει παρεμβάσεις προς τους αρμόδιους φορείς και έχει επανειλημμένα τονίσει την ανάγκη αντιμετώπισής τους. Συγκεκριμένα:

- Προβληματική και ανεπαρκής κρίνεται και κατά το 2018 η υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης, κυρίως λόγω της έλλειψης διαθέσιμων πιστώσεων, μέσω των προγραμμάτων ΕΣΠΑ, για πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών.
- Σημαντικές δυσκολίες προκύπτουν κατά την ένταξη στη γενική εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τόσο για τους ίδιους όσο και για τους λοιπούς μαθητές και το εκπαιδευτικό προσωπικό, λόγω της έλλειψης των αναγκαίων υποστηρικτικών μέτρων.
- Η απουσία τμημάτων ένταξης από κάποια νηπιαγωγεία ενέχει τον κίνδυνο αποκλεισμού παιδιών με ανάγκες ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης.
- Εξακολουθούν να δημιουργούνται ζητήματα με τις μεταφορές των μαθητών λόγω των χρονοβόρων διαγωνιστικών διαδικασιών, της απουσίας εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους μεταφορείς για την ανάληψη των δρομολογίων σε κάποιες περιοχές, αλλά και της μη επάρκειας μεταφορέων σε άλλες.
- Παρά την επίλυση του θέματος της ένταξης των αλλοδαπών μαθητών στην εκπαίδευση κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου, προσκόμματα ανέκυψαν λόγω της έκδοσης, στη συνέχεια, νέων εγκυκλίων και νομοθετημάτων που δυσχέραναν τη θέση των μαθητών αυτών.
- Διαπιστώνεται σταδιακά αυξανόμενη υποβάθμιση του σχολικού χώρου, αλλά και των χώρων ψυχαγωγίας ανηλίκων, με αρνητικές συνέπειες τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στην καθημερινότητα των παιδιών. Οι υψηλές δαπάνες

206 ΦΥ 238719/17, 243373/18.

αποκατάστασης οδηγούν στην αναζήτηση προσωρινών λύσεων που δεν παρέχουν την απαιτούμενη ασφάλεια.

5.2.1. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης

Κατά τη διάρκεια του 2018, ο Συνήγορος συνέχισε να δέχεται αναφορές σχετικά με την ελλιπή υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης²⁰⁷. Ο θεσμός, κατά τα τελευταία έτη, υλοποιείται αποκλειστικά μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ, και τα εγκεκριμένα από το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων αιτήματα υπερβαίνουν κατά πολύ τον αριθμό των διαθέσιμων, μέσω των εν λόγω προγραμμάτων, πιστώσεων για πρόσληψη αναπηρωτών εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης. Ως αποτέλεσμα, σε σταθερή βάση και σε ολόκληρη των επικράτεια, σε αρκετούς μαθητές το μέτρο δεν παρέχεται καθόλου, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων παρέχεται σε μερική βάση ή/και με καθυστέρηση, με συνέπεια συχνά σοβαρά προβλήματα στην εκπαιδευτική ένταξη και πρόοδο των δικαιούχων μαθητών. Κατά το Α' τρίμηνο του σχολικού έτους 2018-19, μολονότι η Α' φάση προσλήψεων αναπηρωτών εκπαιδευτικών πραγματοποιήθηκε σχετικά έγκαιρα -λίγο μετά την έναρξη του σχολικού έτους-, ο Συνήγορος διαπίστωσε σοβαρά προβλήματα εξαιτίας της ανεπάρκειας των διατιθέμενων πιστώσεων για την κάλυψη των αναγκών όλων των μαθητών που χρήζουν και δικαιούνται παράλληλη στήριξη, αλλά και της σημαντικής καθυστέρησης στην παροχή του μέτρου σε μεγάλο αριθμό αυτών (με τη Β' φάση προσλήψεων περί τα μέσα Νοεμβρίου).²⁰⁸ Ως εκ τούτου, παρά τις σταθερές πιέσεις εκ μέρους της Αρχής²⁰⁹ και την πάροδο ετών από την εισαγωγή του θεσμού της παράλληλης στήριξης ως θετικού μέτρου για τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών παιδιών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, φαίνεται να παρατηρούνται οι ελλείψεις και οι δυσλειτουργίες των περασμένων ετών²¹⁰ καθιστώντας τον σε μεγάλο βαθμό προβληματικό και ανεπαρκή σε σχέση προς τις σοβαρές και αυξημένες ανάγκες που καλείται να καλύψει.

5.2.2. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Παρεμβάσεις για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (εεα) στη γενική εκπαίδευση

Ο Συνήγορος δέχτηκε, κατά τη διάρκεια του 2018, όπως και παλαιότερα, σειρά αναφορών σχετικά με δυσκολίες ένταξης μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές

207 Η παράλληλη στήριξη προβλέπεται από το άρθρ. 6 παρ. 1 β' του Ν. 3699/08 ως μέτρο εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη στα γενικά σχολεία μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

208 ΦΥ 231913/18, 240355/18, 241341/18, 244684/18, 249445/18, 249728/18, 250877/18, 250402/18, 250335/18, 251447/18.

209 Βλ. και παλαιότερα Πορίσματα του Συνηγόρου με θέμα «Εφαρμογή του θεσμού της παράλληλης στήριξης μαθητών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (Ιούνιος 2009), <http://www.synigoros.gr/resources/docs/173844.pdf> και «Προβλήματα στην υλοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (Νοέμβριος 2015), <http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.anaphries.330681>

210 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 178-179.

ανάγκες (εεα) σε γενικά σχολεία.²¹¹ Οι αναφορές αυτές προέρχονται από γονείς των ίδιων των μαθητών με αναπηρία/εεα και αφορούν στιγματισμό, εκφοβισμό, αντιπαιδαγωγική μεταχείριση ή ελλιπή υποστήριξη των παιδιών τους στον χώρο του σχολείου από διευθυντές σχολικών μονάδων, λόγω αναφερόμενης επιθετικής ή ακραία διαταρακτικής συμπεριφοράς των εν λόγω μαθητών ή αδυναμίας συνεργασίας με τις οικογένειές τους. Ανάλογες αναφορές υποβάλλουν, ωστόσο, και άλλοι γονείς που υποστηρίζουν ότι τα παιδιά τους δέχονται βία ή ότι παρακωλύεται σοβαρά η εκπαίδευσή τους εξαιτίας της παρουσίας των μαθητών αυτών στην τάξη. Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι, στο σύνολο σχεδόν των περιπτώσεων που τα αρμόδια Κέντρα Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ) έχουν προτείνει τη φοίτηση μαθητών με αναπηρία/εεα σε γενικό σχολείο με παράλληλη στήριξη ή/και άλλα μέτρα υποστήριξης, τα παρατηρούμενα προβλήματα συνδέονται πρωτίστως με τη μη παροχή των αναγκαίων υποστηρικτικών μέτρων, ιδίως παράλληλης στήριξης. Σημαντικό παράγοντα αποτελούν επίσης οι δυσκολίες ή η ρήξη συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια του μαθητή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, διαπιστώθηκαν ανεπάρκειες εκπαιδευτικών γενικής εκπαίδευσης ως προς την κατανόηση και διαχείριση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ή αντιδράσεων συμπεριφοράς των μαθητών αυτών, που, αν και συνδέονται με νευροαναπτυξιακά προβλήματα τα οποία τα παιδιά αντιμετωπίζουν, γίνονται αντιληπτά ως «επιθετική» ή «παραβατική» συμπεριφορά. Δεν τυγχάνουν, ως εκ τούτου, σωστής παιδαγωγικής αντιμετώπισης, με τα προβλήματα να επιτείνονται και να διαιωνίζονται.

Οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου στα ζητήματα αυτά επικεντρώνονται κατά περίπτωση:

- στη διασφάλιση της μέγιστης δυνατής εκπαιδευτικής υποστήριξης για τους ενδιαφερόμενους μαθητές με αναπηρία/εεα μέσω των αρμοδίων φορέων της εκπαίδευσης.
- στην καθοδήγηση, ευαισθητοποίηση ή υποστήριξη των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία με τους αρμόδιους Σχολικούς Συμβούλους (πλέον Συντονιστές).
- στη συνεργασία με τους γονείς των μαθητών και στην παραπομπή τους σε κατάλληλες υπηρεσίες, όπου απαιτείται, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι μαθητές λαμβάνουν την αναγκαία ιατρική/ψυχιατρική παρακολούθηση και ψυχοεκπαιδευτική υποστήριξη εκτός σχολείου.
- στην προσπάθεια βελτίωσης της συνεργασίας μεταξύ οικογένειας και σχολείου, που αποτελεί αναγκαία και ουσιώδη προϋπόθεση για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.

Σε πολλές περιπτώσεις, σημαντική πρόοδος παρατηρείται έπειτα από τη διοργάνωση παιδαγωγικών συναντήσεων με συμμετοχή των γονέων, του/της Διευθυντή/ντριας και εκπαιδευτικών του σχολείου, αρμόδιων Σχολικών Συμβούλων, εκπροσώπων του οικείου ΚΕΔΔΥ και του Συνηγόρου του Πολίτη για τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλάνου παρέμβασης με συνεργασία όλων των μερών.

211 ΦΥ 241038/18, 240397/18, 243490/18, 244104/18, 244314/18, 241475/18246278/18, 250877/18.

5.2.3. Κίνδυνος αποκλεισμού από το νηπιαγωγείο παιδιού με ανάγκες ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης

Δυσλειτουργίες και κενά επέβαλαν τη διαμεσολάβηση του Συνήγορου σε περίπτωση παιδιού με γνωμάτευση ΚΕΔΔΥ για φοίτηση σε νηπιαγωγείο με τμήμα ένταξης κατά το σχολικό έτος 2017-2018. Λίγο πριν από την έναρξη της χρονιάς, οι γονείς πληροφορήθηκαν ότι το νηπιαγωγείο όπου υπαγόταν το παιδί τους δεν διέθετε τμήμα ένταξης. Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε άμεσα προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες και τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, προκειμένου το παιδί να ενταχθεί χωρίς καθυστέρηση στο πιο κοντινό νηπιαγωγείο που διέθετε τμήμα ένταξης. Παρά τις αρχικές αντιδράσεις εκ μέρους της Διεύθυνσης του νηπιαγωγείου, έπειτα από υπόδειξη του υπουργείου το παιδί ξεκίνησε να φοιτά από την έναρξη του σχολικού έτους. Παράλληλα, προωθήθηκαν οι απαραίτητες αιτήσεις για τη μετεγγραφή του και δρομολογήθηκαν οι ενέργειες για την τοποθέτηση ειδικού βοηθητικού προσωπικού για τη βέλτιστη ειδική εκπαιδευτική του υποστήριξη.²¹²

5.2.4. Μεταφορά μαθητών

Από τις αναφορές που διερεύνησε φέτος ο Συνήγορος φαίνεται ότι αρκετά από τα ζητήματα με τις μεταφορές των μαθητών παραμένουν άλυτα²¹³ κυρίως για περιοχές στις οποίες οι διαγωνισμοί που προκηρύσσονται από τις Περιφέρειες κηρύσσονται άγονοι λόγω της μη εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τους μεταφορείς να αναλάβουν τα συγκεκριμένα δρομολόγια. Όπως έχει διαφανεί, σε αρκετές από αυτές τις περιπτώσεις οι μεταφορείς θεωρούν ότι η αποζημίωση που δίνεται δεν είναι συμφέρουσα για τους ίδιους, ενώ υπάρχουν και περιοχές στις οποίες οι μεταφορείς δεν επαρκούν για την ανάληψη όλων των δρομολογίων που απαιτούνται ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες μετακίνησης των μαθητών. Επιπλέον, οι διαγωνιστικές διαδικασίες είναι χρονοβόρες και η διαδικασία μπορεί να ολοκληρωθεί λίγο πριν από το τέλος της σχολικής χρονιάς. Αποτέλεσμα των δυσχερειών αυτών είναι να υπάρχουν μαθητές που μένουν ακάλυπτοι ως προς τη μεταφορά τους, με αποτέλεσμα είτε να επιβαρύνονται οι γονείς οικονομικά είτε να παρακωλύεται η πρόσβαση των παιδιών στο σχολείο.

Κατά τη σχολική χρονιά 2017-2018 μαθητές με αναπηρία, οι οποίοι θα έπρεπε να φοιτήσουν σε ειδικό δημοτικό σχολείο, έμειναν εκτός εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς οι γονείς τους είτε δεν διέθεταν μεταφορικό μέσο είτε δεν μπορούσαν να μεταφέρουν οι ίδιοι τα παιδιά τους λόγω χρονικού ή οικονομικού περιορισμού. Γονείς που, ελλείψει άλλου μέσου μεταφοράς, μετέφεραν οι ίδιοι καθημερινά τα παιδιά τους ανέφεραν ότι τα χρήματα που λαμβάνουν ως επίδομα μεταφοράς δεν ανταποκρίνονται στα ποσά που οι ίδιοι έχουν δαπανήσει, ενώ ο απαιτούμενος χρόνος για τη μετακίνηση σε κάποιες περιπτώσεις δεν επιτρέπει την έγκαιρη προσέλευση των ίδιων στην εργασία τους.²¹⁴

Η μη έγκαιρη υλοποίηση της μεταφοράς έχει δυσμενή επίπτωση και στην πρόσβαση παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση και στην ομαλή συμπερίληψή τους στο σχολικό περιβάλλον, ακυρώνοντας ταυτόχρονα την προσπάθεια που πιθανότατα έχει καταβληθεί, προκειμένου να πειστούν οι γονείς για τη φοίτηση των παιδιών τους. Για παράδειγμα,

212 ΦΥ 249598/18.

213 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ.180.

214 ΦΥ 238051/17.

σε υποθέσεις που χειρίστηκε ο Συνήγορος και αφορούσαν την εγγραφή και φοίτηση παιδιών Ρομά, ενώ είχε θετικό αποτέλεσμα η προσπάθεια που καταβλήθηκε από την Αρχή, ώστε να καμφθεί η αρνητική στάση φορέων της εκπαίδευσης, δεν έγιναν εγκαίρως οι απαραίτητες ενέργειες για τη μεταφορά των παιδιών από και προς το σχολείο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα, η Διεύθυνση Εκπαίδευσης είχε αποφασίσει τη διασπορά των παιδιών καταυλισμού σε περισσότερα σχολεία, χωρίς ωστόσο να έχει διασφαλίσει τη μεταφορά τους, η οποία υλοποιήθηκε έως τις 31.12.2017 μέσω χορηγίας των ΚΤΕΛ. Μετά την παρέμβαση του χρόνου αυτό, η μεταφορά των παιδιών διακόπηκε λόγω μη ολοκλήρωσης των απαραίτητων διαδικασιών, με αποτέλεσμα να διακοπεί και η σχολική φοίτησή τους.²¹⁵

5.2.5. Ένταξη αλλοδαπών μαθητών στην εκπαίδευση

Το ζήτημα της πρόσβασης ανήλικων αλλοδαπών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να έχει επιλυθεί τα τελευταία χρόνια, σε συνέχεια και εγκυκλίου που εκδόθηκε από το αρμόδιο υπουργείο κατόπιν πρότασης του Συνηγόρου του Πολίτη²¹⁶. Εξακολούθησαν, ωστόσο, να ανακύπτουν, με αξιοσημείωτη συχνότητα, προσκόμματα που επέβαλαν την παρέμβαση της Αρχής. Πέρα από τις συνήθεις περιπτώσεις άρνησης σχολείων να εγγράψουν ανήλικα με ελλιπή δικαιολογητικά, λόγω άγνοιας ή ελλιπούς κατανόησης του ισχύοντος πλαισίου, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με εξατομικευμένους χειρισμούς²¹⁷, προβλήματα ανέκυψαν σε συνέχεια νέων εγκυκλίων και νομοθετημάτων, εξαιτίας των οποίων φαίνεται ότι οι αλλοδαποί μαθητές βρέθηκαν αιφνιδιαστικά σε δυσμενέστερη θέση.

Στο πλαίσιο αυτό ο Συνήγορος ζήτησε να διευκρινίσει το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων²¹⁸ προς όλα τα σχολεία της χώρας ότι δεν αποτελεί προϋπόθεση εγγραφής η άδεια διαμονής ή προηγούμενη αίτηση χορήγησης νομιμοποιητικού τίτλου του γονέα, όπως προέκυπε από τη διατύπωση πρόσφατης εγκυκλίου. Επιπλέον, ζητήθηκε να προβλεφθεί μεταβατικό στάδιο ισχύος υπουργικής απόφασης που τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 2018 αποκλείοντας μαθητές που είχαν εγγραφεί κανονικά σε εσπερινά σχολεία, οι οποίοι στερούνταν άδειας εργασίας. Ο Συνήγορος ανέδειξε στην περίπτωση αυτή ότι η σχετική ρύθμιση είχε ιδιαίτερα ανεπιεική αποτελέσματα για τους αλλοδαπούς μαθητές, καθώς: α) κατά πάγια πρακτική η διοίκηση προωθούσε τους μεγαλύτερης ηλικίας μαθητές στην εσπερινή εκπαίδευση, β) είχαν γίνει ήδη οι εγγραφές στα εσπερινά σχολεία, καθώς και ο προγραμματισμός, με βάση αυτές, της λειτουργίας τάξεων υποδοχής σε αυτά, γ) πολλοί από τους μαθητές είχαν ήδη φοιτήσει στα σχολεία αυτά την προηγούμενη χρονιά και θα βρίσκονταν εκ των υστέρων, χωρίς δική τους υπαιτιότητα, σε δυσμενή θέση, εφόσον υποχρεώνονταν να εγγραφούν στο πρωινό σχολείο, όπου πιθανότατα δεν θα είχε προβλεφθεί τάξη υποδοχής. Αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης.²¹⁹

215 ΦΥ 236366/17, 238051/17, 239730/18, 240697/18, 250854/2018.

216 https://www.synigoros.gr/resources/20160725-dt-eggrafi_proagogi_allodapon_mathiton.pdf

217 ΦΥ 249282.

218 Σχετικά με τις επιμέρους προτάσεις του Συνηγόρου, βλ. και ενότητα «Οργανωτικές και νομοθετικές προτάσεις», σελ. 227

219 ΦΥ 250783/18, 250287/18.

Τέλος, ο Συνήγορος παρενέβη προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων σε συνέχεια της διαπίστωσης -στο πλαίσιο αυτοψιών σε safezones και, γενικότερα, καταυλισμούς προσφύγων- ότι καθυστερούσε πολύ η ένταξη των μαθητών σε σχολεία, ενώ μεγάλος αριθμός παιδιών, ιδίως μεγαλύτερης ηλικίας, παρέμενε εκτός σχολείου με το επιχείρημα ότι δεν υπήρχαν επαρκείς θέσεις.

5.2.6. Κατάσταση σχολικών κτιρίων και χώρων αναψυχής ανηλίκων

Τον Συνήγορο απασχόλησε η κατά τα τελευταία έτη διαφαινόμενη αύξηση του αριθμού υποθέσεων που σχετίζονται με την καταλληλότητα των σχολικών κτιρίων. Τέθηκαν επίσης και γενικότερα ζητήματα, που αναδεικνύουν τη σταδιακά μεγαλύτερη υποβάθμιση του σχολικού χώρου, αλλά και των χώρων ψυχαγωγίας ανηλίκων (ιδίως παιδικών χαρών), με αποτέλεσμα τελικά την υποβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και της ίδιας της καθημερινότητας των παιδιών. Στις περισσότερες περιπτώσεις όπου παρεμβαίνει η Αρχή διαπιστώνεται ότι για τις αναγκαίες βελτιώσεις, αποκαταστάσεις, μετεγκαταστάσεις ή ανεγέρσεις απαιτούνται υψηλά κόστη, με αποτέλεσμα να αναζητούνται από τους αρμόδιους προσωρινού τύπου λύσεις, που δεν διασφαλίζουν τη σωματική ακεραιότητα και την ομαλή ανάπτυξη των ανηλίκων.²²⁰

Συναφές με το παραπάνω ζήτημα της διαφύλαξης της σωματικής ακεραιότητας σε χώρους φοίτησης ή ψυχαγωγίας είναι εκείνο που αναδείχθηκε στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς πολίτη έπειτα από ατύχημα σε δημοτική παιδική χαρά. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι, ανεξάρτητα από το εάν οι εγκαταστάσεις διέθεταν βεβαίωση καταλληλότητας, προβλέπονται και είναι σκόπιμοι οι αυτεπάγγελτοι περιοδικοί έλεγχοι από την αρμόδια επιτροπή ελέγχου. Η τελευταία έχει ως αρμοδιότητα τον έλεγχο τυχόν μεταβολών μετά την πιστοποίηση και, σε περίπτωση μη αποκατάστασης, τη διακοπή της λειτουργίας της παιδικής χαράς με κοινοποίηση της απόφασης στον δήμο. Η Αρχή διαπίστωσε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Γενικός Γραμματέας Αποκεντρωμένης Διοίκησης είχε ορίσει ως μέλη της εν λόγω επιτροπής αιρετό εκπρόσωπο και δύο μηχανικούς, υπαλλήλους του ελεγχόμενου δήμου. Ως εκ τούτου, παρά το γεγονός ότι στο σχετικό νομικό πλαίσιο δεν προβλέπονται λόγοι εξαιρέσης μελών, ο Συνήγορος υποστήριξε με έγγραφό του προς την Αποκεντρωμένη Διοίκηση ότι κάμπτεται η αρχή της αμεροληψίας και η διοικητική εποπτεία των ΟΤΑ, με δεδομένο ότι τα μέλη της επιτροπής ελέγχου συνδέονται υπηρεσιακά με τον ελεγχόμενο δήμο, ενώ συμπίπτει η ιδιότητα κρίνοντος και κρινόμενου στην περίπτωση των μηχανικών-υπαλλήλων του δήμου. Ταυτόχρονα επισήμανε ότι δημιουργείται σύγχυση στο προσωπικό των ΟΤΑ, αφού είναι πιθανό να θεωρηθεί εσφαλμένα ότι οι έλεγχοι από την τεχνική υπηρεσία του δήμου, που γίνονται υπό την έννοια του αυτοελέγχου και στο πλαίσιο της τακτικής συντήρησης, συμπίπτουν με τους εκ του νόμου προβλεπόμενους, αυτεπάγγελτους περιοδικούς ελέγχους, που αποτελούν αρμοδιότητα της συγκροτηθείσας από τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης επιτροπής ελέγχου, με ευθύνη των μελών της, στο πλαίσιο διοικητικής εποπτείας του ΟΤΑ. Με βάση τα παραπάνω, προτάθηκε η έκδοση νέων αποφάσεων συγκρότησης επιτροπών, ώστε να διασφαλίζεται ο διακριτός ρόλος και η αμεροληψία των οργάνων. Επιπλέον, προτάθηκε στον δήμο, σε σχέση με το συγκεκριμένο περιστατικό, να γίνουν οι κατάλληλες μικρές εμπέλειες διορθωτικές επεμβάσεις στην παιδική χαρά όπου είχε λάβει χώρα το ατύχημα.²²¹

220 Ενδεικτικές υποθέσεις ΦΥ 250893/18, 251771/18.

221 ΦΥ 241450/18.

5.3. Ζητήματα φιλοξενίας σε παιδικούς σταθμούς

Συνοπτική παρουσίαση

Η διασφάλιση της πρόσβασης σε δημοτικούς παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς αποτελεί ένα από τα αιτήματα που τίθενται υπόψη του Συνηγόρου του Πολίτη σε ετήσια βάση, με διαρκώς αυξανόμενο πλήθος και συχνότητα αναφορών. Από το περιεχόμενο των τελευταίων προκύπτει ότι, εξαιτίας των οικονομικών συνθηκών ή/και των υποχρεώσεων στο ωράριο της εργασίας, οι γονείς επιδιώκουν να εξασφαλίσουν θέσεις σε δημόσιες δομές ή καλύτερους οικονομικούς όρους μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Η συνδρομή της Αρχής κυρίως ζητήθηκε στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- κατά την απόρριψη αιτημάτων δικαιούχων του προγράμματος ΕΣΠΑ-ΕΕΤΑΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής».
- σε προβλήματα που προέκυψαν σχετικά με τα τροφεία μεταξύ γονέων και δημοτικών ή ιδιωτικών παιδικών σταθμών.
- σε περιπτώσεις αποκλεισμού νηπίων από προνηπιακά τμήματα παιδικών σταθμών λόγω χρήσης πάνας.

5.3.1. Πρόγραμμα ΕΣΠΑ-ΕΕΤΑΑ «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής»: έλεγχος δικαιολογητικών φακέλων

Γονείς, υποψήφιοι δικαιούχοι, απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης (κατανομής) των υποβληθέντων φακέλων με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, προκειμένου να διερευνηθεί η ορθότητα της απόρριψης των αιτημάτων τους και οι τυχόν εναλλακτικές λύσεις κατά την περίοδο εξέτασης των ενστάσεων, καθώς και για να ζητηθεί ο επανέλεγχος φακέλων με ειδικά χαρακτηριστικά (δικαιούχοι πυρόπληκτοι στις περιοχές Μάτι και Κινέτα, ευάλωτες οικογένειες κ.λπ.). Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου ήταν άμεση, δεδομένων των χρονικών περιορισμών, με στόχο οι οικογένειες που δεν δικαιούνταν βάσει των κριτηρίων αξία τοποθέτησης να μη χάσουν την ευκαιρία να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις εγκαίρως. Περαιτέρω, η παρέμβαση της Αρχής προς το αρμόδιο Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) είχε ως αποτέλεσμα τη διόρθωση σφαλμάτων σε αξιόλογο αριθμό περιπτώσεων και τη συνακόλουθη ικανοποίηση των αιτημάτων ευάλωτων οικογενειών.²²²

5.3.2. Τροφεία δημοτικών και ιδιωτικών παιδικών σταθμών

Γονείς που είχαν εγγράψει τα τέκνα τους σε δημοτικούς ή ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, είτε μετά την ενημέρωσή τους σχετικά με οφειλές τροφείων είτε σχετικά με το ύψος των τροφείων είτε, τέλος, λόγω διαφωνίας τους σε σχέση με το οφειλόμενο ποσό μετά τη διακοπή της φοίτησης ανηλίκου σε ιδιωτική δομή, προκειμένου να διερευνηθεί η νομιμότητα της απόφασης του φορέα. Η κείμενη

222 Ενδεικτικά: ΦΥ 248502/18, 248546/18, 248625/18, 248735/18, 249359/18.

νομοθεσία παρέχει τη δυνατότητα στους δήμους και τα ΝΠΔΔ που εποπτεύουν τους δημοτικούς παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς με αποφάσεις των αρμοδίων ΔΣ τους να ορίζουν κατ' έτος το ύψος του ποσού των μηνιαίων τροφείων, τα έσοδα των οποίων καλύπτουν πάγιες και ουσιαστικές ανάγκες των δομών αυτών. Η σχετική, ωστόσο, απόφαση οφείλει να μην οδηγεί σε ανεπιεικείς καταστάσεις και αποκλεισμό ομάδων δικαιούχων από τη φιλοξενία των παιδιών τους λόγω υπερβολικά υψηλών τροφείων. Ο τρόπος άσκησης, επομένως, της διακριτικής ευχέρειας των δήμων ελέγχεται από τον Συνήγορο υπό το πρίσμα αυτό. Επιπρόσθετα, οι πολίτες –εφόσον πληρούν τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις που θέτει το νομικό πρόσωπο- δύναται να υποβάλουν (μαζί με την αίτηση εγγραφής παιδιού σε σταθμό) και αίτημα απαλλαγής από την καταβολή τροφείων για κοινωνικούς-οικονομικούς λόγους. Το αίτημα αυτό και τα δικαιολογητικά που το συνοδεύουν σταθμίζονται από την κοινωνική υπηρεσία του δήμου, και το αρμόδιο ΔΣ αποφασίζει για τη σχετική απαλλαγή ή όχι. Αναφορικά με αιτήματα επιστροφής μέρους καταβληθέντων τροφείων ή διαγραφής μέρους οφειλής λόγω διακοπής φοίτησης σε παιδικούς σταθμούς, τα αιτήματα ικανοποιήθηκαν με διαμεσολάβηση της Αρχής.²²³

5.3.3. Αποκλεισμός νηπίων από (προ)νηπιακά τμήματα παιδικών σταθμών λόγω χρήσης πάνας

Γονείς απευθύνθηκαν στον Συνήγορο, προκειμένου να διερευνηθεί η νομιμότητα της άρνησης δημοτικών παιδικών σταθμών να δεχθούν τα παιδιά τους λόγω του ότι δεν είχαν ακόμη απαλλαγεί από τη χρήση πάνας. Ο νέος Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών Σταθμών²²⁴ δεν θέτει ρητά σχετική προϋπόθεση, ενώ ορίζει ως προς τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του προσωπικού ότι πρέπει να φροντίζεται *«η σωστή ψυχοσωματική υγεία και ψυχοκινητική εξέλιξη των φιλοξενούμενων παιδιών με εξατομίκευση του ημερήσιου προγράμματος ανάλογα με την ηλικία και τις ανάγκες τους και να βοηθούνται για την ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών, με παρακολούθηση της διατροφής και καθαριότητάς τους, ενθαρρύνοντας την αυτοεξυπηρέτησή τους»*. Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, ο Συνήγορος επικοινωνεί με τους εμπλεκόμενους παιδικούς σταθμούς και το νομικό πρόσωπο του εκάστοτε δήμου που τους εποπτεύει, ώστε να διαπιστωθούν: α) η βασιμότητα της καταγγελίας, β) η νομική και πρακτική βάση της απόφασης σε περίπτωση μη αποδοχής φοίτησης αυτής της κατηγορίας νηπίων και γ) οι τυχόν εναλλακτικές που μπορεί να υφίστανται, σε συνεργασία λ.χ. με συστεγαζόμενα βρεφικά τμήματα, ώστε να αποτραπεί ο αποκλεισμός των δικαιούχων φιλοξενίας. Σε ορισμένες από τις περιπτώσεις όπου παρενέβη ο Συνήγορος κατέστη εφικτό να διασφαλιστεί η φροντίδα όλων των παιδιών, ενώ στις λοιπές τελικά η επιμονή στην άρνηση αποδόθηκε στην πρακτική αδυναμία κάλυψης των πρόσθετων αναγκών που θα δημιουργούνταν, σε συνάρτηση με την έλλειψη επαρκούς βοηθητικού προσωπικού.²²⁵

223 Ενδεικτικές υποθέσεις ΦΥ 236743/17, 238120/17, 239153/18, 240712/18.

224 ΚΥΑ 41087/2017.

225 ΦΥ 234336/17, 236122/17, 251364/18.

6. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Συνοπτική παρουσίαση

Η φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί επιλογή μεγάλου αριθμού αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, η ομαλή ολοκλήρωση των σπουδών των φοιτητών δυσχεραίνεται τόσο από προβλήματα δυσλειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όσο και από την έλλειψη ολοκληρωμένης φοιτητικής μέριμνας.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει και η παρεχόμενη δυνατότητα μετεγγραφής φοιτητών, που στοχεύει στην άμβλυνση της αδυναμίας της πολιτείας να υποστηρίξει αποτελεσματικά τη φοίτηση στα ελληνικά πανεπιστήμια. Η αδυναμία αυτή κυρίως οφείλεται στην ανεπάρκεια του υφιστάμενου πλαισίου φοιτητικής μέριμνας και πλήττει πρωτίστως την ελληνική οικογένεια, ιδίως στο πλαίσιο της παρούσας δυσμενούς κοινωνικοοικονομικής συγκυρίας.

Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο Συνήγορος ειδικότερα κατέγραψε τα ακόλουθα προβλήματα:

- Στις μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας ζητήματα ανέκυψαν λόγω της μοριοδότησης των φοιτητών με βασικό κριτήριο το οικογενειακό εισόδημα. Επίσης, παρατηρήθηκαν προβλήματα κατά την εφαρμογή της νέας υπουργικής απόφασης με την οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία μετεγγραφής αδελφών.
- Στις κατ' εξαίρεση μετεγγραφές υφίσταται ανάγκη συστηματοποίησης των κριτηρίων αποδοχής, καθώς και αναγραφής και κατηγοριοποίησης της αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων.
- Ζητήματα νομιμότητας τέθηκαν σε σχέση με τη διαδικασία διεξαγωγής κατατακτικών εξετάσεων στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τόσο ως προς τον τρόπο εξέτασης συγκεκριμένου μαθήματος όσο και ως προς το μη ορισμό αναβαθμολογητών.
- Προβλήματα επίσης δημιουργήθηκαν από την εφαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Μεγάλος αριθμός αιτήσεων απορρίφθηκε για λόγους που συνδέονται με το κριτήριο του εισοδήματος, της ακίνητης περιουσίας, της καλής επίδοσης φοιτητών και της προσβασιμότητας στην ηλεκτρονική εφαρμογή υποβολής αίτησης μέσω του συστήματος TAXIS της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων. Ο Συνήγορος, με παρέμβασή του στους συναρμόδιους υπουργούς, πρότεινε την τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου.
- Σε ό,τι αφορά το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, διαπιστώθηκαν δυσλειτουργίες κατά την υποβολή αιτήσεων υποψηφιότητας σε Πρόγραμμα Μεταπτυχιακό Σπουδών και τη διαχείριση αιτημάτων αναβολής σπουδών λόγω σοβαρών προβλημάτων υγείας. Παράλληλα, την παρέμβαση του Συνηγόρου προκάλεσαν τα προβλήματα που εντοπίστηκαν στη διαδικασία και τα κριτήρια επιλογής Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού.
- Τέλος, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο αυθαίρετα όρισε ανώτατο όριο περάτωσης της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, παρά την έλλειψη σχετικής νομοθετικής πρόβλεψης.

6.1. Μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας²²⁶

6.1.1. Το οικογενειακό εισόδημα ως βασικό κριτήριο για τη μοριοδότηση αιτημάτων μετεγγραφής.

α) Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018, μεγάλος αριθμός φοιτητών που συγκέντρωσε τον ανώτατο αριθμό μορίων (5) που προβλέπονταν για τη χαμηλότερη κλίμακα εισοδήματος (ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα: 0-3.000 ευρώ) και δεν μοριοδοτήθηκε βάσει κοινωνικών κριτηρίων αποκλείστηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής, καθώς σε πολλές σχολές, ιδίως των μεγάλων αστικών κέντρων, η βάση μετεγγραφής διαμορφώθηκε στα 6 μόρια και άνω. Με τροπολογία που ψηφίστηκε πρόσφατα²²⁷ αυξήθηκε κατά μία μονάδα η μοριοδότηση των φοιτητών αυτής της εισοδηματικής κλίμακας, οι οποίοι λαμβάνουν πλέον 6 μόρια για τις μετεγγραφές του ακαδημαϊκού έτους 2018-2019, αυξάνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό την πιθανότητα μετεγγραφής τους.²²⁸

β) Σημαντικός αριθμός φοιτητών αποκλείστηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής λόγω παράλειψης των ενδιαφερομένων να δηλώσουν στην ηλεκτρονική φόρμα της σχετικής αίτησης το ΑΦΜ των γονέων τους, με συνέπεια την απώλεια μεγάλου αριθμού μορίων, ικανού να φτάσει ή και να ξεπεράσει αθροιστικά τη βάση μετεγγραφής στην επιδιωκόμενη σχολή. Παρά τη σχετική έγγραφη παρέμβαση της Αρχής, η αρμόδια υπηρεσία δεν έκανε δεκτές τις ενστάσεις των ενδιαφερομένων, με την αιτιολογία ότι, σε περίπτωση εσφαλμένης συμπλήρωσης της ηλεκτρονικής αίτησης, η ηλεκτρονική εφαρμογή παρέχει το δικαίωμα στον κάθε ενδιαφερόμενο να ζητήσει άπαξ την άρση της οριστικοποίησης της αίτησής του.²²⁹

γ) Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, κριτήριο μετεγγραφής αποτελεί το κατά κεφαλήν εισόδημα τόσο του δικαιούχου όσο και της οικογένειάς του (γονέων/κηδεμόνων ή συζύγου). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα φοιτητές ηλικίας άνω των 25 ετών με ίδιο εισόδημα να αποκλείονται των μετεγγραφών λόγω συνυπολογισμού του ατομικού και του οικογενειακού εισοδήματος κατά τη μοριοδότηση.

Ο Συνήγορος έθεσε τον προβληματισμό του ως προς το σχετικό ζήτημα στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, καθώς οι εν λόγω φοιτητές αφενός νοούνται ως οικονομικά «μη προστατευόμενα» μέλη σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, αφετέρου δεν είναι αυτονόητο ότι απολαμβάνουν της οικονομικής στήριξης της οικογένειάς τους. Παρά το γεγονός ότι αντίστοιχος προβληματισμός διατυπώθηκε και από την αρμόδια υπηρεσία, δεν έχει υπάρξει ακόμη σχετική νομοθετική ρύθμιση βάσει της οποίας να μπορεί να αποτυπωθεί η πραγματική οικονομική δυνατότητα αυτής της κατηγορίας φοιτητών και να αποφεύγονται τυχόν φαινόμενα καταχρηστικότητας κατά τη μοριοδότηση του οικονομικού κριτηρίου.²³⁰

226 Άρθρ. 21 παρ. 5-8 του Ν. 4332/2015.

227 Άρθρ. 48 παρ. 1 του Ν. 4569/2018.

228 ΦΥ 247025/18, 241678/18, 238481/17.

229 ΦΥ 238435/17, 237800/17.

230 ΦΥ 243968/18, 251486/18.

6.1.2. Μετεγγραφές αδελφών προπτυχιακών φοιτητών με εισοδηματικά κριτήρια

Έντονη ήταν η αγωνία που εξέφρασαν φοιτητές και γονείς τους στις περιπτώσεις αδελφών που σπουδάζουν σε διαφορετικό τόπο και των οποίων η μετεγγραφή δεν κατέστη δυνατή κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018 ούτε στον τόπο διαμονής του ενός εκ των αδελφών ούτε στον τόπο μόνιμης διαμονής των γονέων. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος και για τη στήριξη των οικογενειών που δεν διαθέτουν εισόδημα ικανό να συντηρήσει περισσότερους από έναν φοιτητές σε διαφορετικές πόλεις, εκδόθηκε η υπ' αριθ. 37818/Ζ1/5-3-2018 Υπουργική Απόφαση (ΥΑ), με την οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία μετεγγραφής αδελφών.

Παρ' ότι αρκετά προβλήματα επιλύθηκαν με την προαναφερθείσα ΥΑ, υπήρξαν αιτήματα φοιτητών τα οποία απορρίφθηκαν, αν και οι ενδιαφερόμενοι πληρούσαν τις προϋποθέσεις, καθώς δεν εφάρμοσαν ορθά την απαιτούμενη διαδικασία. Ειδικότερα, ενώ η διαδικασία απαιτούσε την ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης με την οποία δεσμεύεται ο ένας εκ των αδελφών να μη ζητήσει μετεγγραφή καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών του, αρκετοί φοιτητές λόγω άγνοιας είτε απέστειλαν τις σχετικές δηλώσεις ταχυδρομικά είτε δεν οριστικοποίησαν την ηλεκτρονική υποβολή της δήλωσής τους. Παρά την παρέμβαση του Συνηγόρου, η επίλυση των ως άνω περιπτώσεων δεν κατέστη δυνατή, με την αιτιολογία ότι η διαδικασία είχε καταστεί σαφής με την ως άνω ΥΑ. Πάντως, οι ενδιαφερόμενοι έχουν τη δυνατότητα επανυποβολής σχετικού αιτήματος κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος.²³¹

6.2. Κατ' εξαίρεση μετεγγραφές²³²

Σε ιδιαίτερα σοβαρές και εξαιρετικές περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις των μετεγγραφών με την κανονική διαδικασία, ειδική πενταμελής Επιτροπή κατ' εξαίρεση μετεγγραφών εξετάζει και αποφαινεται επί των σχετικών αιτημάτων. Για το ζήτημα αυτό, ο Συνήγορος έχει επισημάνει τα ακόλουθα:

α) Την έλλειψη αποτύπωσης και συστηματοποίησης των κριτηρίων αποδοχής των σχετικών αιτημάτων, παρά το γεγονός ότι η εν λόγω Επιτροπή λειτουργεί επί τριετία. Ωστόσο, σε μεμονωμένη περίπτωση διαπιστώθηκε ότι οι περιπτώσεις τοξικοεξαρτημένων φοιτητών που ακολουθούν εγκεκριμένο πρόγραμμα απεξάρτησης τυγχάνουν της θετικής εισήγησης της Επιτροπής, προκειμένου οι φοιτητές αυτοί να διευκολύνονται στη φοίτησή τους.²³³

β) Την έλλειψη πλήρους και ειδικής αιτιολόγησης στις περιπτώσεις απορριπτικών αποφάσεων της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις αυτές η συνθήκη πρακτική είναι η μονολεκτική ενημέρωση του ενδιαφερόμενου φοιτητή μέσω μηνύματος. Ο Συνήγορος, παρ' ότι αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες του έργου της Επιτροπής (πλήθος αιτημάτων, σύντομες προθεσμίες διεκπεραίωσης), έχει επισημάνει επανειλημμένως ότι η ως άνω πρακτική είναι προβληματική και εκθέτει την αξιοπιστία της σχετικής κρίσης.

231 ΦΥ 243851/18, 243536/18, 243338/18.

232 Άρθρ. 21 παρ. 9 του Ν. 4332/2015.

233 ΦΥ 247549/18.

Ο Συνήγορος έχει εισηγηθεί αφενός τη συστηματοποίηση των κριτηρίων αποδοχής και αφετέρου την αναγραφή και κατηγοριοποίηση της αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων, προκειμένου να ενημερώνεται ο ενδιαφερόμενος ως προς το βασικό σκεπτικό της Επιτροπής.²³⁴

6.3. Θέματα νομιμότητας στη διαδικασία κατατακτήριων εξετάσεων πανεπιστημίου

Υποψήφιοι προς κατάταξη στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας έθεσαν ζητήματα νομιμότητας της διαδικασίας διεξαγωγής κατατακτήριων εξετάσεων στο ως άνω Τμήμα, που διενεργήθηκαν στις 7-8.12.2017. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε ότι η αξιολόγηση υποψηφίων μέσω μονολεκτικών απαντήσεων σε ερωτήσεις του τύπου «Σωστό/Λάθος» κατά την εξέταση του μαθήματος των Μαθηματικών αντιβαίνει την εφαρμοστέα υπ' αριθ. Φ1/192329/Β3/13.12.2003 ΥΑ (Β' 3185), σύμφωνα με την οποία «[η] επιλογή των υποψηφίων για κατάταξη πτυχιούχων γίνεται **αποκλειστικά με κατατακτήριες εξετάσεις με θέματα ανάπτυξης σε τρία μαθήματα**» (άρθρ. 2 παρ. 1).

Ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ως αλυσιτελές το επιχείρημα που προβλήθηκε από το Τμήμα, σύμφωνα με το οποίο η λέξη «αποκλειστικά» της ως άνω διάταξης αφορά μόνο τη διενέργεια των εν λόγω κατατακτήριων εξετάσεων και όχι τον τρόπο εξέτασης. Η Αρχή υποστήριξε ότι η συγκεκριμένη λέξη συνιστά νομοτεχνικά προβληματική εμφατική διατύπωση, ενώ η εφαρμοστέα διάταξη είναι σαφής. Επίσης, επισήμανε ότι κατά την εξέταση του ίδιου μαθήματος θα ήταν ανεκτό να συνυπάρχουν αμφότερες οι μέθοδοι εξέτασης (ανάπτυξη και μονολεκτικά απαντώμενες ερωτήσεις).

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε ότι, εν προκειμένω, είναι προβληματική η εφαρμογή της δυνατότητας αναβαθμολόγησης, εφόσον το διαθέσιμο στον κατά περίπτωση φορέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανθρώπινο δυναμικό που πληροί τις οικίες νόμιμες προϋποθέσεις δεν επαρκεί. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις αντικειμενικής αδυναμίας αναβαθμολόγησης των γραπτών δοκιμίων, τυχόν μεγαλύτερη της συνήθους σύγκλιση των δύο πρώτων βαθμολογιών, ως συνθήκη αποτρεπτική της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων αναβαθμολόγησης, ευλόγως τροφοδοτεί εικασίες περί παράβασης της υποχρέωσης κάλυψης της βαθμολογίας του πρώτου βαθμολογητή, όπως προβλέπεται από την ως άνω ΥΑ (άρθρ. 2 παρ. 7 στοιχ. ζ'), με σκοπό την αποφυγή επηρεασμού του δεύτερου βαθμολογητή. Ενόψει των ανωτέρω, η αντικειμενική αδυναμία του κατά νόμο υποχρεωτικού ορισμού αναβαθμολογητών πρέπει να συνεπάγεται την αδυναμία διεξαγωγής εξετάσεων σε συγκεκριμένο μάθημα.

Στην απάντησή του το ως άνω Τμήμα δεν αντέκρουσε τις επισημάνσεις της Αρχής περί μη επιτρεπτού των ερωτήσεων του τύπου «Σωστό/Λάθος» στη συγκεκριμένη εξεταστική διαδικασία, ενώ επισήμανε την απουσία εννόμου συμφέροντος της αναφερομένης, αφού αυτή αρίστευσε στο συγκεκριμένο μάθημα. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο σκέλος, αρνήθηκε γενικά τα περί μη ορισμού αναβαθμολογητών.²³⁵

234 ΦΥ 245048/18, 239192/18, 233251/17.

235 Φ. 244001/18.

6.4. Χορήγηση στεγαστικού επιδόματος φοιτητών

Στον Συνήγορο κατατέθηκε μεγάλος αριθμός αναφορών²³⁶ με αντικείμενο τις διαδικασίες και τις προϋποθέσεις χορήγησης του στεγαστικού επιδόματος φοιτητών, ιδίως μετά τη ριζική τροποποίηση της διαδικασίας βάσει της Κοινής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων 140832/Ζ1.²³⁷

Η Αρχή διαπίστωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις η απόρριψη των αιτήσεων των ενδιαφερομένων μπορεί, βάσει των διατάξεων της σχετικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ), να θεωρείται τυπικά νόμιμη, δεν εξυπηρετείται, όμως, ο σκοπός του νομοθέτη, η ενίσχυση δηλαδή των οικογενειών που δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα για τις σπουδές των παιδιών τους. Αντίθετα, οδηγούνται σε απόρριψη αιτήσεις πολιτών η πραγματική οικονομική κατάσταση των οποίων συνιστά ακριβώς την αιτία θεσμοθέτησης της προβλεπόμενης ενίσχυσης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε²³⁸ την τροποποίηση, την εξειδίκευση ή την ερμηνευτική διευκρίνιση διατάξεων της ΚΥΑ, ώστε:

- να μην προσμετρώνται τα ημιτελή κτίσματα ή τα ακατάλληλα για οίκηση ακίνητα στις «κατοικίες» (που οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος είναι κύριος ή επικαρπωτής), είτε για τον υπολογισμό του συνολικού εμβαδού κατοικιών είτε για την ύπαρξη κατοικίας στον τόπο σπουδών του φοιτητή.
- να μην αποκλείεται η χορήγηση του επιδόματος όταν οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος ο φοιτητής έχουν μόνο ποσοστό συνιδιοκτησίας σε κατοικία στην πόλη των σπουδών του.
- να διευκρινιστεί ότι ως ετήσιο οικογενειακό εισόδημα λαμβάνεται, σύμφωνα και με τη φορολογική νομοθεσία, το υψηλότερο μεταξύ του δηλωθέντος και του τεκμαρτού, σε καμία δε περίπτωση αυτά τα δύο δεν συναθροίζονται.
- να νομοθετηθεί η δυνατότητα υποβολής αιτήματος από τη μητέρα του φοιτητή σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου πατέρα, με σχετική πρόβλεψη στο πληροφοριακό σύστημα. Για τις δε ήδη κατατεθειμένες αιτήσεις, ο Συνήγορος πρότεινε τη διαχείριση αυτών ad hoc εκτός πληροφοριακού συστήματος TAXIS από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- να επανέλθει η εφαρμοζόμενη μέχρι πέρυσι πρόβλεψη για τη χορήγηση του επιδόματος σε περίπτωση επιτυχούς εξέτασης του φοιτητή στο ήμισυ των μαθημάτων, ακόμη κι αν αυτά δεν ανήκουν μόνο στο πρόγραμμα σπουδών του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους αλλά και σε παρελθόντα ή και επόμενα εξάμηνα.
- να προβλεφθεί η εκπρόθεσμη εξέταση των αιτημάτων των οποίων δεν ολοκληρώθηκε η υποβολή στην ηλεκτρονική εφαρμογή του TAXIS για λόγους που δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα του δικαιούχου. Για την εξέτασή τους, προτάθηκε να δοθεί η δυνατότητα υποβολής αίτησης του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους κατά την τρέχουσα περίοδο.

Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ανταποκρίθηκε ως προς τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος σε μητέρα φοιτητή σε περίπτωση θανάτου του

236 Ενδεικτικά: ΦΥ 242668/2018, 248852, 242108, 244030, 242589, 247467, 245499, 248963, 247997, 247290, 240270.

237 ΦΕΚ Β 2993/31.8.2017.

238 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.epidoma.515221>

δικαιούχου-πατέρα, αποδεχόμενο την παρέμβαση της Αρχής με την υπ' αριθ. 89537/Ζ1/01.06.18 εγκύκλιο οδηγία του.²³⁹ Τα υπόλοιπα ζητήματα ακόμη εκκρεμούν.

6.5. Ζητήματα δυσλειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Το 2018 ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να γίνεται αποδέκτης αναφορών που σχετίζονται με τη μη εύρυθμη λειτουργία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ). Τα ζητήματα αυτά ήταν τα ακόλουθα:

α) Μη αποδοχή αίτησης υποψηφιότητας για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακό Σπουδών (ΠΜΣ) με τίτλο «Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος» με την αιτιολογία της συμπλήρωσης του αριθμού των 80 προσφερόμενων θέσεων, χωρίς, ωστόσο, να έχει παρέλθει η καταληκτική ημερομηνία υποβολής των αιτήσεων (9.7.2018).

Για το προαναφερόμενο ζήτημα ο Συνήγορος έχει επισημάνει στο ΕΑΠ, ήδη από το 2016, ότι πρόκειται περί αιφνιδιασμού των ενδιαφερομένων που αντιβαίνει στην αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών προς τη δημόσια διοίκηση, όπως και της χρηστής διοίκησης γενικότερα, και απολήγει σε υπονόμηση του συνταγματικά προστατευόμενου ατομικού δικαιώματος στην εκπαίδευση (άρθρ. 16 παρ. 1 Συντάγματος). Ωστόσο, το ΕΑΠ αρκέσθηκε στην επανάληψη των οριζόμενων στη σχετική Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος²⁴⁰.

β) Απόρριψη αιτήματος αναβολής των σπουδών για λόγους υγείας.

Υποψήφια του ΠΜΣ του ΕΑΠ «Επιστήμες της Αγωγής: Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με προβλήματα προφορικού και γραπτού λόγου», κατά το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017, ζήτησε την αναβολή έναρξης των σπουδών της κατά δύο εξάμηνα, ύστερα από την ιατρικώς πιστοποιημένη αιφνίδια εμφάνιση σοβαρού προβλήματος υγείας και την κατεπείγουσα νοσηλεία της λίγες ημέρες πριν από την έναρξη του ως άνω προγράμματος. Ωστόσο, το ΕΑΠ απέρριψε το αίτημά της, προέβη σε διαγραφή της από το ως άνω πρόγραμμα και αρνήθηκε την επιστροφή του ποσού των 600 ευρώ που είχε προκαταβάλει η υποψήφια ως οικονομική συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, το ΕΑΠ υποστήριξε ότι το αίτημα της ενδιαφερομένης ικανοποιήθηκε «όλως κατ' εξαίρεση και σιωπηρά», ωστόσο η ίδια δεν ανταποκρίθηκε στην τεθείσα προϋπόθεση της επανεγγραφής της τον Αύγουστο του 2017 για το χειμερινό εξάμηνο 2017-2018.

Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη θέσπισης σαφών ρυθμίσεων για τη διαχείριση περιπτώσεων πιστοποιημένων σοβαρών προβλημάτων υγείας που εμποδίζουν την έναρξη της παρακολούθησης ενός προγράμματος σπουδών (λ.χ. δυνατότητα αναβολής σπουδών ή επιστροφής προκαταβληθέντων).²⁴¹

γ) Προβλήματα στη διαδικασία και στα κριτήρια επιλογής Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΣΕΠ) στο ΕΑΠ.

Αιτήματα υποψηφίων για ανάθεση διδακτικού έργου στο ΕΑΠ με την ιδιότητα του μέλους ΣΕΠ για τα ακαδημαϊκά έτη 2017-2018, 2018-2019 και 2019-2020 απορ-

239 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews.521815>

240 ΦΥ 247053/18.

241 ΦΥ 239795/18.

ρίφθηκαν από την οικεία τριμελή επιτροπή με την αιτιολογία ότι η αρμοδιότητά της περιορίζεται στα διαδικαστικά και λοιπά ζητήματα που προσιδιάζουν σε έναν έλεγχο νομιμότητας βάσει της εφαρμοστέας νομοθεσίας.

Ο Συνήγορος διατύπωσε τις ακόλουθες παρατηρήσεις σχετικά με τη διαδικασία και τα σχετικά κριτήρια επιλογής:

i) Οι συνήθεις λόγοι ένστασης των απορριπτόμενων υποψηφίων περί της μη ορθής αποτίμησης του επιστημονικού έργου και της διδακτικής εμπειρίας τους κακώς απορρίπτονται με την ως άνω αιτιολογία, ελλείψει σχετικής πρόβλεψης. Πάντως, ακόμη και αν υπήρχε σχετική περιοριστική πρόβλεψη, θα επρόκειτο για υπέρμετρο περιορισμό της ευχέρειας των υποψηφίων να διεκδικήσουν την αναθεώρηση μιας κατ' αυτούς επιστημονικώς εσφαλμένης αξιολόγησής τους.

ii) Η θεσμοθέτηση και ο τρόπος εφαρμογής του κριτηρίου της «διαθεσιμότητας» των υποψηφίων, δηλαδή του χρόνου που αυτοί διαθέτουν, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ικανοποιητική ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις του διδακτικού έργου που διεκδικούν στο ΕΑΠ, είναι προβληματικά. Πέραν του γενικότερου ζητήματος ως προς το εάν υποκρύπτεται, εν προκειμένω, μη ακαδημαϊκής φύσης κριτήριο, συναπτόμενο με τον στόχο του περιορισμού της ανεργίας των νέων επιστημόνων, το οποίο, ως τέτοιο, εμπίπτει στην κατά το Σύνταγμα άσκηση κοινωνικής πολιτικής από το κράτος, το ως άνω κριτήριο διαθεσιμότητας οφείλει, εφόσον γίνει κατ' αρχήν αποδεκτό, να εφαρμόζεται με βάση τα εξατομικευμένα δεδομένα της κάθε υποψηφιότητας. Είναι σαφώς κατανοητή η προσπάθεια μείωσης των κινδύνων άνισης μεταχείρισης, μέσω της πρόβλεψης ενιαίων κανόνων μοριοδότησης για ιδιότητες που νοούνται ως ανταγωνιστικές προς το υπό διεκδίκηση διδακτικό έργο. Όμως, σε ό,τι αφορά τη διαθεσιμότητα χρόνου των υποψηφίων, αυτό δεν επιτρέπει να αγνοούνται κρίσιμα για κάθε υποψήφιο επιμέρους δεδομένα. Επίσης, η όποια γενική ρύθμιση μοριοδότησης οφείλει να μην υποκρύπτει προτίμηση προς συγκεκριμένη κατηγορία υποψηφίων. Με αυτή την έννοια, δεν εμφανίζεται κατ' αρχήν αρκούντως πειστική η εντόνως ενισχυμένη μοριοδότηση των πλήρους απασχόλησης Επίκουρων Καθηγητών ή Λεκτόρων ΑΕΙ (10 μόρια) έναντι εκείνης (4 μόρια) όσων φέρουν την ιδιότητα του ιδιωτικού ή μόνιμου δημόσιου υπαλλήλου.

iii) Τέλος, ο Συνήγορος επισήμανε ότι πρέπει να αντιμετωπισθούν από το ΕΑΠ οι υπέρμετρες καθυστερήσεις σε ό,τι αφορά την ενημέρωση των υποψηφίων ως προς την έκβαση των ενστάσεών τους.²⁴²

δ) Μη αποδοχή βεβαίωσης περί υποστήριξης διατριβής και επικείμενης χορήγησης διδακτορικού διπλώματος σε διαδικασία επιλογής ΣΕΠ στο ΕΑΠ.

Βεβαίωση παρουσίασης διδακτορικής διατριβής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και αντίστοιχο πιστοποιητικό υποστήριξής της δεν έγιναν αποδεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία της ιδιότητας του διδάκτορος για την κατάληψη θέσης ΣΕΠ στο ΕΑΠ, βάσει προκήρυξης της περιόδου 2017-2020. Η μη αποδοχή των ως άνω εγγράφων εμφανίστηκε από το ΕΑΠ ως επιβεβλημένη, βάσει σχετικής νομολογίας του ΣτΕ²⁴³.

Ωστόσο, η νομολογία αυτή δεν έχει την έννοια που της αποδίδεται εν προκειμένω, εφόσον το ΣτΕ με την υπ' αριθ. 3354/2015 απόφασή του έκρινε κατ' έφεση απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Ιωαννίνων, η οποία αντιμετώπισε την περίπτωση διδακτορικής διατριβής που είχε απλώς κατατεθεί προς έγκριση. Άλλωστε, το κείμενο της ως άνω

242 ΦΥ 238989/18.

243 Υπ' αριθ. 315/2014 και 3354/2015 αποφάσεις Σ.τ.Ε.

απόφασης του ΣτΕ διαλαμβάνει ρητή αναφορά στο σκεπτικό των υπ' αριθ. 1026/2003 και 3223/2000 προγενέστερων αποφάσεων του, σύμφωνα με το οποίο «*κάτοχος διδακτορικού διπλώματος θεωρείται ... και εκείνος ο οποίος έχει περατώσει επιτυχώς, κατά την κρίση του αρμοδίου πανεπιστημιακού οργάνου, την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής και τις προβλεπόμενες συναφείς δοκιμασίες, έστω και αν δεν του έχει απονεμηθεί και τυπικώς το αντίστοιχο έγγραφο (δίπλωμα)*».

Τα προαναφερόμενα επισήμανε εγγράφως ο Συνήγορος στον Πρόεδρο της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ. Ωστόσο, στην απάντησή του το ΕΑΠ εμμένει στην αρχική του θέση χωρίς την ελάχιστη αναφορά στις δύο αυτές αποφάσεις του ΣτΕ.²⁴⁴

6.6. Πρόβλεψη χρονικού ορίου για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής

Διδάκτωρ του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, ενώ διένυε το τέταρτο έτος από την εγγραφή της στο μητρώο υποψηφίων διδακτόρων, υποχρεώθηκε με αιφνίδια απόφαση της Γενικής Συνέλευσης Ειδικής Σύνοψης του Τμήματος να ολοκληρώσει τη συγγραφή της διδακτορικής διατριβής της σε διάστημα μικρότερο των έξι μηνών. Με το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο -προ θεσπίσεως του Ν. 4485/2017- οριοθετούνταν μόνο κατώτατα όρια για την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος (τρία έτη). Ωστόσο, διάφορα τμήματα ΑΕΙ με σχετικές αποφάσεις των αρμόδιων συλλογικών τους οργάνων ή με διατάξεις που ενσωμάτωσαν στους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας και τους Κανονισμούς Μεταπτυχιακών Σπουδών, προέβησαν στη θέσπιση ανώτατων ορίων. Ο Συνήγορος επεσήμανε προς το Πανεπιστήμιο ότι, όπως έχει κριθεί, διαγραφή υποψήφιου διδάκτορα λόγω παρόδου μακρού χρόνου δεν είναι κατά νόμο δυνατή, εφόσον σύμφωνα με τους Ν. 2083/1992 και 3685/2008 δεν υφίσταται ανώτατο χρονικό όριο περάτωσης της εκπόνησης διδακτορικής διατριβής. Επομένως, η σχετική απόφαση του Τμήματος με την οποία ορίστηκαν τα πέντε έτη ως όριο περάτωσης των εκπονούμενων διατριβών αντιβαίνει στην αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, δεδομένου ότι καταλαμβάνει και τους εν ενεργεία υποψήφιους διδάκτορες. Οι απόψεις του Τμήματος του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου αναμένονται.

7. Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος

7.1. Προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας

Συνοπτική παρουσίαση

Σε περιπτώσεις μεγάλης υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή περιβαλλοντικών καταστροφών, ο εντοπισμός και η απόδοση ευθυνών, η διασφάλιση της ορθής εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η λήψη μέτρων πρόληψης για αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον έχουν βαρύνουσα σημασία.

244 ΦΥ 236282/17.

Ο Συνήγορος παρεμβαίνει ουσιαστικά, στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, προκειμένου να διερευνηθούν τα αίτια και να ενεργοποιηθούν οι κατάλληλες διαδικασίες για την αποκατάσταση των ζημιών.

Ειδικότερα, η Αρχή:

- Διερεύνησε το ζήτημα της κατολίθησης στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου, τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον, τα μέτρα αποτροπής που έπρεπε να έχουν ληφθεί, καθώς και τις συνθήκες εκμετάλλευσης που ακολούθησαν το συμβάν.
- Έπειτα από την καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι, απευθύνθηκε προς όλους τους αρμόδιους φορείς ζητώντας να αναδειχθούν και να καταγραφούν οι αιτίες των προβλημάτων. Θα παρακολουθεί δε τις εξελίξεις, με στόχο την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας.
- Παρενέβη σε ζητήματα διαχείρισης απορριμμάτων και διάθεσης λυμάτων στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στη Μόρια Λέσβου επιδιώκοντας να συνδράμει στη λήψη μέτρων αποκατάστασης και πρόληψης.
- Στο πλαίσιο διερεύνησης του επεισοδίου ρύπανσης από πετρελαιοειδή μετά τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου «Αγία Ζώνη II», παρακολουθεί την αντιμετώπιση των συνεπειών της διαρροής αξιολογώντας ως ικανοποιητική τη μέχρι τώρα ανταπόκριση της διοίκησης.

7.1.1. Κατολίθηση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου – Περιβαλλοντικές επιπτώσεις και περαιτέρω εκμετάλλευση

Ο Συνήγορος διερεύνησε²⁴⁵ το ζήτημα της κατολίθησης που έλαβε χώρα στις 10.6.2017 στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον, τα μέτρα πρόληψης που όφειλαν να έχουν ληφθεί, καθώς και τις συνθήκες εκμετάλλευσης μετά το συμβάν.

Η Αρχική Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) για την εκμετάλλευση του λιγνιτωρυχείου Αμυνταίου είχε εκδοθεί το 2004 και στη συνέχεια τροποποιήθηκε το 2007 με χρονική ισχύ έως 23.1.2014. Με την εν λόγω απόφαση εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για τα δύο υφιστάμενα λιγνιτωρυχεία «Αμυνταίου» (Ορυχείου Κύριου Πεδίου Αμυνταίου - Ορυχείου Πεδίου Αναργύρων) και «Λακκιάς».

Κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψε ότι εκκρεμούσε επί μακρόν η έγκριση περιβαλλοντικών όρων όταν έγινε το συμβάν της κατολίθησης, καθώς είχαν παρέλθει σχεδόν τέσσερα έτη χωρίς την έκδοση νέας ΑΕΠΟ. Επίσης, διαπιστώθηκε έλλειψη ελέγχων της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και της προόδου των εξορυκτικών δραστηριοτήτων.

Ο Συνήγορος έλαβε επαρκή ενημέρωση από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, μελέτησε τα δύο πορίσματα που είχαν εκπονηθεί με πρωτοβουλία της ΔΕΗ και του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) αντίστοιχα σχετικά με τα αίτια της κατολίθησης και κατέληξε σε συμπεράσματα και προτάσεις που αποτυπώθηκαν σε πόρισμά του.

Διαπιστώθηκε ότι χρόνια πριν από την κατολίθηση είχαν εμφανιστεί φαινόμενα εδαφικών διαρρήξεων στην περιοχή, που ουδέποτε αξιολογήθηκαν στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Ουδεμία έγκαιρη κινητοποίηση υπήρξε εκ μέρους των αρμόδιων υπηρεσιών και της επιχείρησης, ακόμα και όταν εντάθηκαν τα φαινόμενα στις

245 ΦΥ 230605/17.

αρχές του 2017, παρά μόνο μετά τον πολλαπλασιασμό των ρωγμάτων μόλις λίγες μέρες πριν από την κατολίσθηση. Ο Συνήγορος τόνισε τη συστηματική αδράνεια από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες στην αδειοδότηση και στον έλεγχο του έργου, οφειλόμενη και στην ελλιπή στελέχωση των αρμόδιων υπηρεσιών, η οποία οδήγησε σε αδυναμία πρόβλεψης των επιπτώσεων του. Επίσης, διαπιστώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στις διαδικασίες μετεγκατάστασης του οικισμού Αναργύρων, η οποία και συνεχίζεται.

Η Αρχή πρότεινε: α) τη θεσμοθέτηση χρονικής δέσμευσης αναφορικά με τη διατήρηση ισχύος των υφιστάμενων ΑΕΠΟ μετά τη λήξη τους, β) την αξιολόγηση των ευρημάτων των πορισμάτων (ΥΠΕΝ και ΔΕΗ) και την ενσωμάτωσή τους στην οριστική ΑΕΠΟ, βάσει της οποίας θα γίνουν και οι τελικές απαλλοτριώσεις, ώστε να διασφαλίζεται ένα ασφαλές πεδίο εξορύξεων, λαμβάνοντας υπόψη και την ίδρυση και ανάπτυξη των οικισμών πλησίον του ορυχείου, γ) τον επιτόπιο έλεγχο από την αδειοδοτούσα αρχή πριν από την έκδοση της άδειας, δ) την επαρκή στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών, προκειμένου να διενεργούνται συστηματικοί έλεγχοι της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων, ε) τη δημιουργία ενιαίου αρχείου για ανάλογα έργα, το οποίο να χρησιμοποιείται από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ώστε να μην παρατηρούνται αποκλίσεις στα στοιχεία των έργων της χώρας.

Συμπερασματικά, αναδείχθηκε ως μείζον το πρόβλημα της ολιγωρίας ή ακόμα και αδράνειας των αδειοδοτικών και ελεγκτικών υπηρεσιών διαχρονικά. Ουσιαστική κινητοποίησή τους προέκυψε μόνο μετά το συμβάν της κατολίσθησης. Είναι, επίσης, γεγονός ότι για δραστηριότητες όπως στο ορυχείο Αμυνταίου απαιτείται η έκδοση πολλών διακριτών διοικητικών πράξεων, όπως η ΑΕΠΟ, η τεχνική μελέτη εκμετάλλευσης, η παραχώρηση της έκτασης, οι απαλλοτριώσεις, η μετεγκατάσταση του οικισμού, και καθεμία προϋποθέτει την πρότερη έγκριση κάποιας άλλης. Επομένως, υφίσταται ένας αδιάσπαστος ουσιαστικός δεσμός μεταξύ περισσότερων πράξεων τόσο από την άποψη της χρονικής αλληλουχίας όσο και από την άποψη της νομικής συνέχειας, αφού κάθε προηγούμενη εκδίδεται για να καταλήγει στην επόμενη. Συνεπώς, στο πλέγμα αυτό των διοικητικών πράξεων που αλληλοσυνδέονται απαιτείται έγκαιρη συνεννόηση και συντονισμός των υπηρεσιών, που εν προκειμένω δεν επιτεύχθηκε εγκαίρως.

7.1.2. Δασική πυρκαγιά στο Μάτι

Η ένταση της πυρκαγιάς τον Ιούλιο του 2018 στις περιοχές Μάτι και Ραφήνα και η εξέλιξή της, που οδήγησε σε καταστροφικές και τραγικές συνέπειες, απασχόλησε στο σύνολό της τη διοίκηση και την κοινωνία. Ωστόσο, στην κατεύθυνση της πρόληψης και του συντονισμού, η διοίκηση οφείλει, διαχρονικά, να μεριμνά για τη διαμόρφωση ορθών πρακτικών σχεδιασμού και υλοποίησης, με στόχο την τήρηση της νομιμότητας και την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας προς αποφυγή σοβαρών συνεπειών. Αυτό δεν αφορά, όπως έχει αποδειχθεί, μόνο τις πυρκαγιές, αλλά και τις πλημμύρες, τη διάβρωση των ακτών, τον χωρικό σχεδιασμό κ.λπ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών²⁴⁶ με αίτημα τη λήψη μέτρων πρόληψης για την αποφυγή παρόμοιων καταστροφών στο μέλλον. Απευθυνόμενος προς όλους τους αρμόδιους φορείς, ζήτησε την ανάδειξη, με τον πλέον συνετό τρόπο, των αιτιών των προβλημάτων και τη συστηματική καταγραφή τους. Μέσω του θεσμικού του ρόλου, θα επιδιώξει την περαιτέρω παρακολούθηση και παρέμβαση, με

246 Ενδεικτικά ΦΥ 247887.

σκοπό την εφαρμογή διατάξεων που εκτείνονται από την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, την αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας, του χωρικού σχεδιασμού έως και τη διαχείριση των αποβλήτων και την παρακολούθηση περιβαλλοντικών συνθηκών σε νερά, έδαφος και ατμόσφαιρα. Η Αρχή αναμένει την ανταπόκριση της διοίκησης.

7.1.3. Επιπτώσεις στη δημόσια υγεία και στο περιβάλλον από τη διαχείριση απορριμμάτων και τη διάθεση λυμάτων του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης προσφύγων στη Μόρια Λέσβου

Ο Συνήγορος, κατόπιν αναφοράς της «Επιτροπής Αγώνα Μόριας Λέσβου», διερεύνησε ζητήματα διαχείρισης απορριμμάτων και διάθεσης λυμάτων στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στη Μόρια Λέσβου. Όπως προέκυψε, τα σημαντικά προβλήματα (παράβαση περιβαλλοντικής νομοθεσίας, έλλειψη περιβαλλοντικών αδειών, πλημμελής λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος, αυθαίρετη διοχέτευση αστικών λυμάτων στην ευρύτερη περιοχή, ύπαρξη λυμάτων και απορριμμάτων στον παρακείμενο χείμαρρο κ.λπ.) ήταν γνωστά στις εμπλεκόμενες αρμόδιες υπηρεσίες και τους φορείς²⁴⁷ για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς οι αναφερόμενοι πολίτες είχαν επανειλημμένα απευθυνθεί εγγράφως στη διοίκηση για το συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, κατά τις συστηματικές επισκέψεις στελεχών του Συνηγόρου στο Κέντρο, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητας εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών αλλοδαπών²⁴⁸ της Αρχής, είχε διαπιστωθεί σωρεία προβλημάτων, που αφορούσαν αμιγώς τον χώρο λειτουργίας του ΚΥΤ και τον καθιστούσαν επί της ουσίας ακατάλληλο και επικίνδυνο για τη δημόσια υγεία των διαβιούντων (συνθήκες συγχρωτισμού, υπερπληθυσμός, δυσσομία, στάσιμα ύδατα, ανθυγιεινές συνθήκες).

Ο Συνήγορος, δεδομένης της σοβαρότητας του ζητήματος, ζήτησε από όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας στοιχεία που αφορούν τον ακριβή αριθμό των μεταναστών-προσφύγων, την πραγματική χωρτικότητα του Κέντρου και τον προγραμματισμό για συγκεκριμένες δράσεις με σκοπό την αποσυμφόρηση των εγκαταστάσεων.

Παράλληλα, ζήτησε να ενημερωθεί για την υφιστάμενη δυναμικότητα των υποδομών των εγκαταστάσεων, τις όποιες ακολουθούμενες διαδικασίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης, το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η διαδικασία εκπόνησης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για τα έργα επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και τη δυναμικότητα αυτών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επάρκεια των υπό μελέτη εγκαταστάσεων (συλλεκτήριος αγωγός, αντλιοστάσια μεταφοράς λυμάτων και λοιπών συνοδών έργων). Τέλος, δεν παρέλειψε να επισημάνει την αναγκαιότητα της συνεχούς παρακολούθησης (monitoring) μέσω παραμετρικών δεικτών (ρύπανσης-μόλυνσης) της ευρύτερης περιοχής του ΚΥΤ, κυρίως όσον αφορά την ποιότητα των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων αλλά και της περιβαλλοντικής μόλυνσης γενικότερα, έτσι ώστε να είναι δυνατή η άμεση και στοχευμένη λήψη συγκεκριμένων μέτρων θεραπείας και προστασίας του περιβάλλοντος.

247 Αποφάσεις διοικητικών κυρώσεων: Η με α.π. οικ. 17184/275/22.03.2018 Απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη Βορείου Αιγαίου, η με α.π. 1962/07.09.2018 Απόφαση της Περιφερειάρχη Βορείου Αιγαίου, καθώς και η με α.π. 56866/2043/21.9.2018 Απόφαση του Αντιπεριφερειάρχη Βορείου Αιγαίου.

248 Οδηγία 2008/115/ΕΚ, άρθρ. 8 παρ. 6, Ν. 3907/11 άρθρ. 23 παρ. 6.

Σκοπός του Συνηγόρου είναι να συγκεντρώσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία σε μία ενιαία «βάση», η οποία θα καταδεικνύει το πραγματικό περιβαλλοντικό και κοινωνικό «αποτύπωμα» ενός τόσο σοβαρού ζητήματος, αλλά και να συνδράμει στη λήψη μέτρων αποκατάστασης και πρόληψης, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής ευθύνης και του απόλυτου σεβασμού της ανθρώπινης ζωής και της αξίας της. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ήδη ανταποκρίθηκε κορηγώντας ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία,²⁴⁹ η Αρχή αναμένει ωστόσο την ανταπόκριση του συνόλου των συναρμόδιων υπηρεσιών.²⁵⁰

7.1.4. Παρακολούθηση της αντιμετώπισης των συνεπειών της διαρροής πετρελαιοειδών από το δεξαμενόπλοιο «Αγία Ζώνη II»

Στο πλαίσιο διερεύνησης του επεισοδίου ρύπανσης από πετρελαιοειδή μετά τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου «Αγία Ζώνη II», ο Συνήγορος ζήτησε περαιτέρω ενημέρωση: α) για τις ενέργειες αποκατάστασης που έλαβαν χώρα όταν ενεργοποιήθηκε το Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης και β) για την πορεία της αποτίμησης του συνολικού κόστους αντιμετώπισης της προκληθείσας ρύπανσης και επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο ΠΔ 11/2002 και στο άρθρ. 11 του ΠΔ 148/2009 (περί τεκμηρίωσης της περιβαλλοντικής ζημίας).

Συγκεκριμένα, ζητήθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για τις ισχύουσες, κατά την περίοδο του ατυχήματος και μετά από αυτό, απαγορεύσεις αλιείας και από την Περιφέρεια Αττικής για τους διενεργηθέντες ελέγχους αλιευμάτων. Επιστημάνθηκε, επιπλέον, η δυνατότητα κάλυψης μέρους του κόστους απορρύπανσης από το Διεθνές Κεφάλαιο Αντιμετώπισης Ζημιών Ρύπανσης (IOPC Fund). Σε αυτό διαβιβάστηκε απόφαση του Υπουργού και του Αναπληρωτή Υπουργού ΥΠΕΝ σχετικά με τον καθορισμό μέτρων παρακολούθησης των επιπτώσεων της ρύπανσης μετά το ατύχημα, προκειμένου να εξετασθεί η δυνατότητα κάλυψης του κόστους των μέτρων παρακολούθησης. Έπειτα και από την επιβολή διοικητικής κύρωσης κατά των κατά νόμο υπευθύνων, ήτοι προστίμου ύψους 1.200.000 ευρώ, την εν εξελίξει διαδικασία καταλογισμού των δαπανών αποκατάστασης και απορρύπανσης, την έκδοση από το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) απόφασης καθορισμού μέτρων παρακολούθησης (monitoring) των μεσο-μακροπρόθεσμων επιπτώσεων της ρύπανσης, το πρόγραμμα δειγματοληψιών και μετρήσεων που εκπονεί το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών και, τέλος, τις νομοπαρασκευαστικές κινήσεις του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για τον εκσυγχρονισμό των ελέγχων των πλοίων ανεφοδιασμού, των δεξαμενόπλοιων και λοιπών πετρελαιοφόρων πλοίων ηλικίας άνω των είκοσι ετών, η ανταπόκριση της διοίκησης κρίνεται ικανοποιητική.²⁵¹

249 Διαβιβαστικό έγγραφο με αρ. πρωτ.: 50459/12.11.2018.

250 ΦΥ 240002.

251 ΦΥ 234337.

7.2. Διαχείριση αποβλήτων και διατήρηση-βελτίωση φυσικού περιβάλλοντος

Συνοπτική παρουσίαση

Ο τομέας της διαχείρισης των αποβλήτων τοποθετείται «ψηλά» στην ατζέντα κάθε σύγχρονου και οργανωμένου κράτους. Αναζητούνται νέες βιώσιμες μέθοδοι διαχείρισής τους και δίνεται έμφαση στον περιορισμό της παραγωγής τους στην πηγή, με βασικό στόχο την αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης του φυσικού αλλά και του αστικού περιβάλλοντος.

Το 2018 ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε τη συνδρομή των συναρμόδιων αρχών σχετικά με:

- την παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγ. Μαρίνα Χανίων.
- την αποκατάσταση του χώρου ανεξάντλητης διάθεσης αποβλήτων στη Ζάκυνθο.
- την εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στον Δήμο Δοξάτου Δράμας.

7.2.1. Παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων στην Αγ. Μαρίνα Χανίων – Ακύρωση Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης

Ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει²⁵² για την περιβαλλοντική υποβάθμιση έκτασης από παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα και απόρριψη αποβλήτων εντός λατομικού χώρου στην Αγ. Μαρίνα Χανίων. Όπως προέκυψε, η υποβάθμιση οφείλεται σε: παράνομη εξορυκτική δραστηριότητα παρά τη λήξη των σχετικών αδειών λειτουργίας του λατομείου, καταπάτηση-εκκέρωση δημόσιων δασικών εκτάσεων, καταστροφή κοίτης ρέματος, απόρριψη Αποβλήτων Εκσκαφών, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ), καύση πλαστικών και επικίνδυνων αποβλήτων και πολεοδομικές παραβάσεις.

Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, αποφασίστηκε από τον Αντιπεριφερειάρχη Χανίων η επιβολή πρόστιμων στους υπαίτιους. Παράλληλα, καταγράφηκαν οι αυθαίρετες κατασκευές από την αρμόδια Πολεοδομία και επιβλήθηκαν τα αναλογούντα πρόστιμα ύψους 115.000 ευρώ. Επιπλέον, η Διεύθυνση Δασών Χανίων απέστειλε προς ταμειακή βεβαίωση τον Μάιο του 2017 πρόστιμα ύψους 119.000 ευρώ, τα οποία είχαν επιβληθεί, δυνάμει απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Χανίων, το 2008. Το Τμήμα Μεταλλείων της Ειδικής Γραμματείας Σώματος Επιθεωρητών και Ελεγκτών του ΥΠΕΝ επέβαλε πρόστιμο 160.000 ευρώ και διέταξε τη σφράγιση των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων και την κατάσχεση του κινητού εξοπλισμού εξόρυξης της εταιρείας.

Ο Συνήγορος έχει ζητήσει τη συνδρομή των συναρμόδιων υπηρεσιών²⁵³ προκειμένου

252 ΦΥ 225802.

253 Συνδρομή από την Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΠΕΑΠΖ) της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, του Τμήματος Επιθεώρησης Μεταλλείων των Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του ΥΠΕΝ, της Διεύθυνσης Λατομείων, Μαρμάρων και Αδρανών Υλικών του ΥΠΕΝ, καθώς και του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ).

να αποκατασταθεί άμεσα ο χώρος ανεξέλεγκτης απόρριψης των αποβλήτων, να διακοπούν οι εξορυκτικές δραστηριότητες και να ελεγχθούν εμπειριστατωμένα όλα τα στοιχεία του φακέλου, πριν η Αποκεντρωμένη Διοίκηση προβεί σε εξέταση προς έγκριση ή μη της υποβληθείσας Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης, κατόπιν της θετικής εισηγήσεως της Περιφέρειας. Από την εν λόγω εισήγηση προέκυψε ότι δεν είχαν ληφθεί οι απαιτούμενες εγκρίσεις από τις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ παράλληλα η προτεινόμενη αποκατάσταση, με τον όγκο των απολήψιμων αδρανών υλικών που προέβλεπε, ήταν δυνατό να οδηγήσει σε περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση της έκτασης.

Κατόπιν της ανωτέρω διαμεσολάβησης και έπειτα από σύσκεψη που διεξήχθη με εκπροσώπους του Συνηγόρου και της Διοίκησης στο Ηράκλειο Κρήτης, εξεδόθη απόφαση της Συντονίστριας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης περί μη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων της Ειδικής Μελέτης Αποκατάστασης και ακολούθως η Περιφερειακή Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΠΕΑΠΖ) ζήτησε, μεταξύ άλλων, από τη δραστηριοποιούμενη εταιρεία να υποβάλει, εντός τριμήνου, Μελέτη Μορφολογικής και Βλαστημικής Αποκατάστασης για την αντιμετώπιση των διαπιστωμένων προβλημάτων, καθώς και από τον Δήμο Χανίων να προχωρήσει στην οριοθέτηση του ρέματος που βρίσκεται στην περιοχή.

Τέλος, ο Συνήγορος απέστειλε τις απόψεις του σχετικά με τον λατομικό χώρο στο πλαίσιο της διαβούλευσης για το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, δεδομένου ότι διαπίστωσε πως ο χώρος δεν αποτυπωνόταν ορθώς, αλλά ούτε και προβλεπόταν η αποκατάσταση της έκτασης. Η διαμεσολάβηση της Αρχής θα συνεχιστεί μέχρι την οριστική διευθέτηση του ζητήματος.²⁵⁴

7.2.2. Αποκατάσταση χώρου ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων στη Ζάκυνθο

Πολίτης διαμαρτυρήθηκε²⁵⁵ για την εναπόθεση σύμμεικτων αποβλήτων σε δημοτική έκταση στη θέση «Σαρακίνα» Δημοτική Κοινότητα Παντοκράτορα Ζακύνθου. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε προς όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες ζητώντας την εφαρμογή της νομοθεσίας περί διαχείρισης αποβλήτων, περί αποκατάστασης Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ), καθώς και των διατάξεων του ΠΔ 148/09 περί περιβαλλοντικής ευθύνης. Μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, το Τμήμα Περιβάλλοντος της Περιφερειακής Ενότητας Ζακύνθου της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων προέβη σε αυτοψία στον χώρο, όπου διαπίστωσε ανεξέλεγκτη διάθεση επί μακρό χρονικό διάστημα σιδηρούχων μετάλλων, πλαστικών, ελαστικών, σκυροδέματος, μπάζων, σύμμεικτων δημοτικών αποβλήτων, ογκωδών αποβλήτων κ.ά. Ακολούθως, ο Αντιπεριφερειάρχης Ζακύνθου επέβαλε πρόστιμο 20.000 ευρώ στον Δήμο Ζακύνθου ως ιδιοκτήτη του γηπέδου.

Έπειτα από έγγραφες προσκλήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Δήμο και τον Σύνδεσμο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου, τελικώς ο Δήμος Ζακύνθου προέβη σε αποκατάσταση του χώρου με απομάκρυνση των αποβλήτων, ενώ διανοίχθηκαν τάφροι περίξ της εκτάσεως, προκειμένου να αποκοπεί η πρόσβαση στον χώρο και να αποφευχθεί κάθε πιθανή μελλοντική διάθεση αποβλήτων.²⁵⁶

254 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.511249

255 ΦΥ 227860.

256 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diaxeirisi_apovlitwn.500436

7.2.3. Εγκατάσταση βιολογικού καθαρισμού στον Δήμο Δοξάτου Δράμας

Ο Συνήγορος διερεύνησε²⁵⁷ ζητήματα διάθεσης λυμάτων στο ρέμα Ευρυπέδου του Δήμου Δοξάτου Δράμας και εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού. Επισημαίνεται ότι η Ελλάδα καταδικάστηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στις 14.09.2017, καθώς κρίθηκε ότι παρέλειψε να εξασφαλίσει δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία των αστικών λυμάτων οικισμών, μεταξύ των οποίων και του Δοξάτου Δράμας, και άρα παρέβη τις υποχρεώσεις της με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων. Ο Συνήγορος ζήτησε εγγράφως από όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα.

Μετά τη διαμεσολάβηση, πραγματοποιήθηκαν μετρήσεις για την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης από το Τμήμα Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας της Περιφέρειας Αν. Μακεδονίας–Θράκης. Επίσης, ολοκληρώθηκε η μελέτη του έργου για την κατασκευή μονάδος βιολογικού καθαρισμού και εκδόθηκε η ΑΕΠΟ. Ακολούθως, προχώρησε η απευθείας μίσθωση ακινήτου από την Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ) προς τον Δήμο Δοξάτου για την εγκατάσταση του βιολογικού καθαρισμού και εγκρίθηκε ο προϋπολογισμός του Δήμου, στον οποίο προβλέπονταν το μίσθωμα της ανωτέρω έκτασης, καθώς και τα μισθώματα λοιπών εκτάσεων που είχαν εκμισθωθεί από ιδιώτες για τον ίδιο λόγο. Τελικώς, το έργο «Αντικατάσταση εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων και κατασκευή εξωτερικών δικτύων σύνδεσης οικισμών Δήμου Δοξάτου» εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014– 2020» με απόφαση του Περιφερειάρχη Αν. Μακεδονίας–Θράκης.²⁵⁸

8. Δίκτυα κοινωνικής ωφέλειας και κοινωνική ευθύνη

Συνοπτική παρουσίαση

Τα δίκτυα κοινής ωφέλειας αποτελούν μαζί με το δίκτυο μεταφορών αναμφισβήτητα τη σημαντικότερη επένδυση (με οικονομικούς και αναπτυξιακούς όρους) ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας και τους πυλώνες ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών. Τα δίκτυα αφορούν κυρίως την ενέργεια, την ύδρευση και αποχέτευση, καθώς και τις τηλεπικοινωνίες. Η ορθή διαχείρισή τους είναι εθνικής σημασίας, δεδομένης τόσο της εμβέλειάς τους στο σύνολο της επικράτειας μιας χώρας όσο και της ζωτικής σημασίας που έχουν για το κοινωνικό σύνολο.

Ωστόσο, το ζήτημα της ορθολογικής διαχείρισης αυτών των υποδομών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η προσβασιμότητα στο σύνολο του πληθυσμού, απαιτείται να καταλάβει περισσότερο έκταση στον δημόσιο διάλογο και στα κέντρα χάραξης πολιτικών, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, εξαιτίας όχι μόνο της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών που αυτή επιφέρει, αλλά κυρίως της εκτεταμένης οικονομικής κρίσης που βιώνουν οι πολίτες τα τελευταία έτη.

257 ΦΥ 171669.

258 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diaxeirisi_apovlitwn.498366

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολαβεί συστηματικά για προβλήματα/διαμαρτυρίες πολιτών με τη ΔΕΗ, την ΕΥΔΑΠ και την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)²⁵⁹ και βρίσκεται σε συνεχή και εποικοδομητική συνεργασία με τους φορείς με σκοπό την επίλυσή τους. Ενδεικτικά ο Συνήγορος:

- στην περίπτωση υπέρρογκης οφειλής που προήλθε από παράνομη υδροδότηση κτιρίου κατελημμένου από πρόσφυγες, πέτυχε να μη ληφθούν από την ΕΥΔΑΠ μέτρα κατά της ιδιοκτήτριας και αναμένεται η επίλυση του ζητήματος της αποπληρωμής των οφειλών από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.
- ζήτησε από την ΕΥΔΑΠ να διαγράψει τέλη αποχέτευσης τα οποία είχαν επιβληθεί σε πολίτες παρά τη μη σύνδεση των ιδιοκτησιών τους με το αποχετευτικό σύστημα από τους οικειούς δήμους. Ζήτησε επίσης από τους αρμόδιους Δήμους Κηφισιάς και Αχαρνών να προχωρήσουν στην κατασκευή των αναγκαίων συνδέσεων με το δίκτυο αποχέτευσης.
- διαμεσολάβησε σε περιπτώσεις επιβολής από την ΔΕΗ αδικαιολόγητων χρεώσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να πραγματοποιηθεί επανεξέταση των λογαριασμών, να αιτιολογηθούν οι χρεώσεις, να αναμορφωθούν οι οφειλές και να γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις.
- παρενέβη προς τη ΔΕΗ και την ΕΥΔΑΠ, προκειμένου να εντοπιστούν οι πραγματικοί υπόχρεοι και να μεταφερθούν σε αυτούς οφειλές που είχαν λανθασμένα αναζητηθεί από άλλους πολίτες.
- σε ό,τι αφορά τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας, διαπιστώνει ότι είτε λόγω ελλείψεων και αδυναμιών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ως προς την εκτέλεση των κατεδαφίσεων είτε λόγω της μη συνδρομής των δήμων είτε λόγω του ανεπαρκούς νομοθετικού πλαισίου που διέπει την επιβολή εκ μέρους της ΕΕΤΤ διακοπής λειτουργίας, παραμένουν εγκατεστημένες ή και σε λειτουργία κεραίες που έχουν κριθεί κατεδαφιστέες. Ζητήματα προκύπτουν επίσης κατά την εγκατάσταση κεραιών χαμηλής ηλεκτρομαγνητικής όχλησης σε προστατευόμενες περιοχές, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία.

8.1. Οφειλές από παράνομη υδροδότηση σε κτίριο κατελημμένο από πρόσφυγες

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά συνιδιοκτητών πολυώροφου κτιρίου γραφείων στο κέντρο της Αθήνας για κατάληψη ακινήτου τους από πρόσφυγες, η οποία, μεταξύ άλλων, αφορά και ζητήματα σχετικά με την ΕΥΔΑΠ.

Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 2017 η ΕΥΔΑΠ κοινοποίησε στην επικαρπώτρια εξώδικη όχληση με απειλή κατάσχεσης για τακτοποίηση οφειλής 26.312 ευρώ, η οποία ωστόσο προερχόταν από παράνομη σύνδεση εκ μέρους των καταληψιών.

Η Αρχή απευθύνθηκε αρχικά στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, με κοινοποίηση στην ΕΥΔΑΠ, η οποία είχε κληθεί από τους ιδιοκτήτες να διακόψει την παράνομη

²⁵⁹ Πραγματοποιήθηκαν συσκέψεις στις 5.7.2018 στα γραφεία της Αρχής με αντικείμενο συζήτησης την κατολίθωση στο λιγνιτωρυχείο Αμυνταίου, στις 21.6.2018 με αντικείμενο συζήτησης την καθυστέρηση πληρωμής λογαριασμών ΔΕΗ από τα ΕΛΤΑ και το Πρόγραμμα Διακανονισμού Οφειλών και στις 9.3.2018 με αντικείμενο τον Ατμοηλεκτρικό Σταθμό (ΑΗΣ) Λινοπεραμάτων.

υδροδότηση. Εν συνεχεία, με παρέμβασή της προς την ΕΥΔΑΠ, η Αρχή επεσήμανε την έλλειψη νόμιμου ερείσματος για την απαίτησή της, καθώς: α) η νόμιμη υδροδότηση είχε διακοπεί με αίτηση της ίδιας της επικαρπώτριας προ πολλών ετών (2012), β) η ΕΥΔΑΠ δεν μπόρεσε να διακόψει την παράνομη σύνδεση έπειτα από επιτόπια διαπίστωση της κατάληψης και γ) η παράνομη σύνδεση από τους καταληψίες πρέπει να θεωρηθεί, ενόψει των ανωτέρω, βλάβη από τρίτους, η οποία, σύμφωνα με το άρθρ. 3 παρ. 3 του Κανονισμού Λειτουργίας Δικτύου Ύδρευσης της ΕΥΔΑΠ, αποκαθίσταται από την ΕΥΔΑΠ με καταλογισμό δαπάνης στους υπαίτιους.

Η ΕΥΔΑΠ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι οι υποθέσεις των ιδιοκτητών του συγκεκριμένου κτιρίου, αλλά και άλλων ιδιοκτητών κτιρίων υπό κατάληψη από πρόσφυγες (πρώην City Plaza, Oniro κ.ά.) «θα παραμείνουν κλειστές στην υπηρεσία με κωδικό 996 (αδυναμία συνέχισης)» εν αναμονή λήψης απάντησης από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής σχετικά με την αποπληρωμή των οφειλών.²⁶⁰

8.2. Απαλλαγή τελών αποχέτευσης λόγω μη σύνδεσης με το αποχετευτικό δίκτυο στους Δήμους Κηφισιάς και Αχαρνών

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορές πολιτών των Δήμων Κηφισιάς και Αχαρνών με αίτημα τη διαγραφή από την ΕΥΔΑΠ των τελών αποχέτευσης λόγω της μη σύνδεσης των ιδιοκτησιών τους με το αποχετευτικό δίκτυο από τους οικείους δήμους. Στην περίπτωση του Δήμου Κηφισιάς (Δημοτική Ενότητα Εκάλης), η σύνδεση με το οριστικό δίκτυο, το οποίο τέθηκε σε λειτουργία το 2011, καθυστερούσε για πολλά έτη, ενώ σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι αναφερόμενοι είχαν υποβάλει στον δήμο σχετικό αίτημα σύνδεσης.

Στην περίπτωση του Δήμου Αχαρνών (περιοχή Θρακομακεδόνων), είχε κατασκευαστεί το οριστικό δίκτυο και βρισκόταν ήδη από το 2011 σε εξέλιξη η κατασκευή μεγάλου αριθμού συνδέσεων, στις οποίες όμως δεν περιλαμβάνονταν οι ιδιοκτησίες των αναφερομένων. Όπως προέκυψε από τη διερεύνηση των αναφορών, η ΕΥΔΑΠ επέβαλε, έξι μήνες μετά την ημερομηνία κατασκευής του δικτύου αποχέτευσης, αντίστοιχα τέλη στηριζόμενη στην προβλεπόμενη από τη νομοθεσία υποχρέωση καταβολής του τέλους χρήσεως υπονόμων.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε τόσο στους αρμόδιους δήμους για την κατασκευή των αναγκαίων συνδέσεων όσο και στην ΕΥΔΑΠ για την απαλλαγή των ιδιοκτητών από τα τέλη αποχέτευσης έως την ημερομηνία σύνδεσής τους επισημαίνοντας την απορρέουσα, από τον Κανονισμό Λειτουργίας Δικτύου Αποχέτευσης της ΕΥΔΑΠ, υποχρέωση των δήμων να γνωστοποιούν εντός μηνός από τη σύνδεση στην εταιρεία τα κατασκευαστικά στοιχεία της εξωτερικής διακλάδωσης, ώστε εκείνη να αρχίσει να χρεώνει στον κύριο του ακινήτου το τέλος χρήσεως υπονόμου.

Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, αφενός μεν ο Δήμος Κηφισιάς προέβη στη σύνδεση με το αποχετευτικό δίκτυο των οικιών των αναφερομένων, αφετέρου δε ο Δήμος Αχαρνών, ο οποίος είχε προβεί στη μερική εκτέλεση των συνδέσεων, συντάξε και νεότερη συμπληρωματική μελέτη λόγω του εύρους του έργου για την ολοκλήρωση αυτών. Περαιτέρω, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΥΔΑΠ ενέκρινε την απαλλαγή από την καταβολή του τέλους χρήσης υπονόμων για τους ιδιοκτήτες των ανωτέρω δήμων από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης στον δήμο μέχρι την ολοκλήρωση της κατασκευής

²⁶⁰ ΦΥ 222220.

της εξωτερικής διακλάδωσης. Ποσά που έχουν τυχόν καταβληθεί στην ΕΥΔΑΠ κατά την τελευταία πενταετία θα συμψηφιστούν με μελλοντικές χρεώσεις.

Ο Συνήγορος, ολοκληρώνοντας επιτυχώς την παρέμβασή του, ενημέρωσε διεξοδικά τους αναφερόμενους για τις ενέργειες στις οποίες έπρεπε να προβούν, ώστε να απαλλαγούν από τα τέλη αποχέτευσης, ενώ παράλληλα τόνισε την υποχρέωση της σύνδεσης όλων των ιδιοκτησιών με το δίκτυο αποχέτευσης, εφόσον ο αγωγός αποχέτευσης διέρχεται από τον δρόμο στον οποίο έχουν πρόσβαση τα κτίρια.²⁶¹

8.3. Μειώσεις οφειλών προς τη ΔΕΗ και ακυρώσεις λογαριασμών έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη

Πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για την επιβολή από τη ΔΕΗ αδικαιολόγητων χρεώσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας.²⁶²

Συγκεκριμένα, οι πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για:

- χρεώσεις διαφοροποιημένες από τις καταγεγραμμένες καταμετρήσεις
- αχρεωσέτως καταβληθείσα αναπροσαρμογή προκαταβολής έναντι κατανάλωσης σε δικαιούχο Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου
- εσφαλμένη χρέωση κατανάλωσης λόγω βλάβης σε μετρητή διπλής εγγραφής (νυκτερινό τιμολόγιο).

Ειδικότερα, στην πρώτη περίπτωση παρατηρήθηκε ότι η διαφοροποίηση μεταξύ των χρεώσεων που αναφέρονταν στους λογαριασμούς της ΔΕΗ και των πραγματικών καταναλώσεων οφειλόταν στη μη λήψη μέτρησης επί ενάμιση έτος. Στη δεύτερη περίπτωση η ΔΕΗ ΑΕ επέβαλε χρέωση αναπροσαρμογής προκαταβολής έναντι κατανάλωσης (εγγύηση διακοπής ρεύματος) για διακοπή που όμως δεν είχε πραγματοποιηθεί, λόγω του ότι ο πολίτης ήταν δικαιούχος Οικιακού Κοινωνικού Τιμολογίου. Στην τρίτη περίπτωση ο πολίτης χρεωνόταν με τιμολόγιο ημερήσιας χρέωσης (κανονικό τιμολόγιο) για κιλοβατώρες που καταναλώνονταν στο ωράριο χαμηλής χρέωσης (νυκτερινό τιμολόγιο) λόγω βλάβης του μετρητή.

Ο Συνήγορος ζήτησε από τη ΔΕΗ την επανεξέταση των λογαριασμών, την αιτιολόγηση των χρεώσεων, την αναμόρφωση των οφειλών και την ακύρωση των λογαριασμών. Μετά την παρέμβασή του, η ΔΕΗ στην πρώτη περίπτωση έκανε εκ νέου τιμολόγηση, από την οποία προέκυψε πιστωτική διαφορά, που επεστράφη στον πολίτη. Στη δεύτερη περίπτωση διαγράφηκε η οφειλή από τον λογαριασμό του δικαιούχου Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου, καθώς αποδείχθηκε ότι το ποσό είχε εσφαλμένα χρεωθεί στον πολίτη αυτόματα, μέσω μηχανογραφικού συστήματος. Τέλος, στην τρίτη περίπτωση η βλάβη του διπλού μετρητή επιδιορθώθηκε, η οφειλή επαναυπολογίστηκε και ο πολίτης έλαβε νέο διορθωτικό λογαριασμό.²⁶³

261 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.477729>

262 ΦΥ 209129.

263 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.482898>

8.4. Διαγραφές οφειλών από την ΕΥΔΑΠ και τη ΔΕΗ και εντοπισμός των πραγματικών υπόχρεων

Συνήγορος παρενέβη για διαγραφή οφειλών που οφείλονταν: α) σε βεβαιωμένη οφειλή της ΕΥΔΑΠ, πλέον προσαυξήσεων, για την υδροδότηση αγροτεμαχίου στον Ασπρόπυργο, σε περιοχή εκτός πολεοδομικού σχεδίου και χωρίς αρίθμηση οδών, για αγροτεμάχιο το οποίο δεν ήταν στην ιδιοκτησία του ενδιαφερόμενου πολίτη²⁶⁴ και β) σε μεταφορά ανεξόφλητης οφειλής, εκ μέρους της ΔΕΗ, από λογαριασμό επαγγελματικής χρήσης (επαγγελματικό τιμολόγιο) σε φυσικό πρόσωπο, δικαιούχο οικιακού τιμολογίου. Η επαγγελματική χρήση αφορούσε επιχείρηση που διατηρούσε η δικαιούχος με συνεργάτη της, στο όνομα του οποίου εκδιδόταν ο λογαριασμός επαγγελματικού τιμολογίου.²⁶⁵

Στην πρώτη περίπτωση και έπειτα από τη μεσολάβηση της Αρχής, η ΕΥΔΑΠ επανέλεγε τα στοιχεία ιδιοκτησίας (επανελέγχος τοπογραφικών διαγραμμάτων του αγροτεμαχίου ιδιοκτησίας και έλεγχος στο Υποθηκοφυλακείο) και μετέφερε την οφειλή στον πραγματικό υπόχρεο ιδιοκτήτη του επίμαχου αγροτεμαχίου.²⁶⁶

Στη δεύτερη περίπτωση η Αρχή ζήτησε από τη ΔΕΗ ενημέρωση για το νόμιμο έρεισμα της συγκεκριμένης μεταφοράς οφειλής. Συγκεκριμένα, επισήμανε ότι η μεταφορά οφειλής δεν είναι σύμφωνη με τα έντυπα συμβολαίων προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας όπως είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα της ΔΕΗ. Τα εν λόγω έντυπα προβλέπουν²⁶⁷ ότι ο προμηθευτής έχει το δικαίωμα να ενσωματώνει στον λογαριασμό κατανάλωσης τυχόν προηγούμενες ανεξόφλητες οφειλές του πελάτη προς αυτόν, από την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο άλλης σύμβασης προμήθειας μεταξύ του προμηθευτή και του πελάτη, αποκλειστικά στην περίπτωση ίδιας επαγγελματικής χρήσης και εφόσον προκύπτει ταυτότητα του χρήστη και του πελάτη-δικαιούχου της παροχής επαγγελματία (φυσικού ή νομικού προσώπου) με τον ίδιο αριθμό φορολογικού μητρώου (ΑΦΜ).

Η ΔΕΗ απάντησε στον Συνήγορο ότι η πελάτης της υπέγραψε ρύθμιση των οφειλών της και ανέλαβε την εξόφληση αυτών. Ωστόσο, τονίστηκαν εκ νέου τα ζητήματα νομιμότητας της μεταφοράς οφειλής άλλου υπόχρεου και άλλης χρήσης, καθότι από την υπογραφή της τυποποιημένης φόρμας ρύθμισης ανεξόφλητων λογαριασμών της ΔΕΗ δεν παρέχεται η δυνατότητα διαχωρισμού ποσών και ως εκ τούτου η αποδοχή της αμφισβητηθείσας οφειλής.

Η ΔΕΗ προέβη άμεσα στην αφαίρεση της μεταφερθείσας οφειλής από τον λογαριασμό της αναφερόμενης και επαναχρέωσε τα 4.500 ευρώ στην αρχική παροχή, επαγγελματικής χρήσης.²⁶⁸

8.5. Κεραίες κινητής τηλεφωνίας

Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μεταξύ των προϋποθέσεων νομιμότητας μιας κεραίας είναι η χορήγηση άδειας από την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων

264 ΦΥ 234283.

265 ΦΥ 209509.

266 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.483552>

267 Παράρτημα Β' παρ. 6.4.

268 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.485967>

(ΕΕΤΤ)²⁶⁹, η έγκριση δομικών κατασκευών από την Υπηρεσία Δόμησης του οικείου δήμου και η ύπαρξη περιβαλλοντικών όρων. Τυχόν ανάκληση αδειών πραγματοποιείται από την ΕΕΤΤ, υπό τις προϋποθέσεις του κανονισμού αδειών κατασκευών κεραιών και κατόπιν έγγραφης ειδοποίησης αρμόδιας υπηρεσίας ότι η εγκατάσταση της κεραίας παραβιάζει τη νομοθεσία.²⁷⁰

Ο Συνήγορος παρενέβη²⁷¹ προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα δύο κεραιών σε κτίριο στο Ηράκλειο Αττικής.²⁷² Για τη μεν πρώτη, η εγκατάσταση κρίθηκε αυθαίρετη, ενώ για τη δεύτερη δεν χορηγήθηκε άδεια από την ΕΕΤΤ. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής ενημέρωσε ότι αδυνατεί να εντάξει τις αποξηλώσεις κεραιών στο πρόγραμμα κατεδάφισών της και ζήτησε τη συνδρομή του Δήμου Ηρακλείου Αττικής. Έπειτα από δήλωση αδυναμίας και από τον δήμο για απομάκρυνση, ζητήθηκε η συνεργασία του με όμορους δήμους.

Ο Συνήγορος συνεχίζει τη διερεύνηση ως προς το σκέλος της παράνομης ηλεκτροδότησης της συγκεκριμένης κεραίας. Όμως, και στο στάδιο αυτό οι αβελτηρίες του νομοθετικού πλαισίου συντελούν στο να παραμένει το ζήτημα εκκρεμές, λόγω της σύγχυσης αρμοδιοτήτων σχετικά με τον έλεγχο νομιμότητας ηλεκτροδότησης υφιστάμενης παροχής μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών της Περιφέρειας Αττικής και της ΔΕΔΔΗΕ.

Ομοίως, δήλωση αδυναμίας εκτέλεσης απόφασης κατεδάφισης εξέφρασε και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδος στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης²⁷³ για αυθαίρετη κατασκευή κεραίας σε δώμα οικοδομής στην Άμφισσα, για την οποία δεν υπήρχε νόμιμη παροχή στο όνομα της εταιρείας κινητής τηλεφωνίας. Έπειτα από πολυετή παρέμβαση, η κεραία απομακρύνθηκε από την ίδια την εταιρεία.²⁷⁴

Την Αρχή απασχόλησε και το καθεστώς αδειοδότησης των κεραιών χαμηλής ηλεκτρομαγνητικής όχλησης τύπου ΕΚΚΧΟ. Ειδικότερα, οι εν λόγω κατασκευές εγκαθίστανται μεν χωρίς να απαιτείται προηγουμένως περιβαλλοντική αδειοδότηση ή η λήψη οποιασδήποτε έγκρισης ή άδειας από τις αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες, ωστόσο αυτό γίνεται με την επιφύλαξη της ισχύουσας νομοθεσίας για προστατευόμενες περιοχές, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία. Για τον λόγο αυτό, στην περίπτωση τοποθέτησης κεραίας κινητής τηλεφωνίας τύπου ΕΚΚΧΟ σε ιδιωτική ιδιοκτησία, στο Κάστρο Ιωαννίνων, η οικεία Υπηρεσία Δόμησης συνέταξε έκθεση αυτοψίας, κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, καθώς δεν είχε χορηγηθεί σχετική άδεια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων.²⁷⁵

Τέλος, η εμπειρία του Συνηγόρου καταδεικνύει την ύπαρξη σημαντικού αριθμού περιπτώσεων στις οποίες η απαιτούμενη Έγκριση Εργασιών Μικρής Κλίμακας για την εγκατάσταση κεραιών κινητής τηλεφωνίας δημιουργεί σοβαρές τριβές μεταξύ των συνδιοικητών. Η Αρχή στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς²⁷⁶ διατύπωσε προς την αρμόδια

269 <https://www.eett.gr/opencms/opencms/EETT/FAQS/Antena/>

270 Όταν πρόκειται για αυθαίρετες κατασκευές, η Υπηρεσία Δόμησης οφείλει να εκδώσει απόφαση κατεδάφισης, ενώ την αρμοδιότητα για την εκτέλεσή της την έχει η οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση. Προβλέπεται επίσης η δυνατότητα απομάκρυνσης της κεραίας σε συνεργασία με τον δήμο όπου είναι εγκατεστημένη, κατόπιν αιτήματος συνδρομής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

271 ΦΥ 202008.

272 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.hlektromagnitika_pedia.478184

273 ΦΥ 179143.

274 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.hlektromagnitika_pedia.497638

275 ΦΥ 248781/18 και 251354/18.

276 ΦΥ 230324/17.

υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας την άποψη ότι στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να απαιτείται η κοινή απόφαση όλων των συνιδιοκτητών. Επιπλέον, η δήλωση συναίνεσης πρέπει να επιβεβαιώνεται με την υποβολή είτε επικυρωμένου αντιγράφου του πρακτικού της γενικής συνέλευσης των ιδιοκτητών είτε υπευθύνων δηλώσεων με το γνήσιο της υπογραφής των συνιδιοκτητών.

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης αρκετών αντίστοιχων αναφορών από πολίτες, με κάθε ευκαιρία επικοινωνεί συστηματικά την ανάγκη βελτίωσης του κανονιστικού πλαισίου²⁷⁷ που διέπει την εγκατάσταση και λειτουργία των κεραιών κινητής τηλεφωνίας. Αναμένει επίσης με ενδιαφέρον την τροποποίηση του πλαισίου αυτού και τη συμπερίληψη των απόψεών του, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί σε έγγραφες παρεμβάσεις του επί αναφορών εντός του 2018 και κατά τα προηγούμενα έτη, σε συσκέψεις του με αρμόδιους φορείς και στο Ενημερωτικό Σημείωμα προς τη Μόνιμη Διαρκή Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής τον Μάιο του 2017²⁷⁸.

9. Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων

Συνοπτική παρουσίαση

Ο δημόσιος χώρος, ελεύθερος ή δομημένος, είναι αυτός που εξυπηρετεί τη δημόσια ζωή, καλύπτει τις κοινωνικές και κοινόχρηστες λειτουργίες της πόλης και διαμορφώνει το αισθητικό τοπίο. Η ποιότητα, η έκταση των κοινόχρηστων χώρων, αλλά και ο τρόπος αξιοποίησής τους αναμφισβήτητα αποτελούν έναν αντιπροσωπευτικό «δείκτη απεικόνισης» της ποιοτικής διαβίωσης των κατοίκων μιας πόλης, η δε προστασία και η εξασφάλιση επαρκών κοινόχρηστων χώρων αντισταθμίζουν το υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον. Σταθερή, συνεπώς, κατεύθυνση της διοίκησης οφείλει να είναι η συντήρηση, η ορθή αξιοποίησή τους, καθώς και, όπου δίνεται ευκαιρία, η βελτίωση των υφιστάμενων κοινόχρηστων χώρων. Παράλληλα, στο πλαίσιο συγκροτημένου πολεοδομικού σχεδιασμού, συχνά επιδιώκεται και η επέκτασή τους στη βάση της ισόρροπης ανάπτυξης του τρίπτυχου: οικονομία, κοινωνία και φύση.

Ωστόσο το ζήτημα των κοινόχρηστων χώρων και της αξιοποίησής τους, παρ' ότι συνδέεται τόσο στενά με την ποιότητα ζωής των πολιτών, αποτελεί ταυτόχρονα ένα συστηματικό σημείο τριβής μεταξύ της διοίκησης και των πολιτών και, συνακόλουθα, ένα από τα κύρια αντικείμενα διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη.

Ενδεικτικά, η Αρχή κλήθηκε να αντιμετωπίσει:

- τα προβλήματα που προκάλεσαν στην οδό Καλλιρόης η συσσώρευση απορριμμάτων, η διαρροή λυμάτων από αγωγό, η κακή κατάσταση του πεζοδρομίου και η μόνιμη στάθμευση αυτοκινήτων και μηχανών
- τις ανθυγιεινές συνθήκες και εστίες μόλυνσης που δημιουργήθηκαν στην παραλία του Πανόρμου, στη Νάξο, λόγω της διέλευσης ζώων
- την κατάληψη κοινόχρηστων χώρων από Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος στα Πετράλωνα και στους Γαργαλιάνους του Δήμου Τριφυλίας

277 <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.433445>

278 <https://www.synigoros.gr/resources/20170529-enimerotiko-simeioma.pdf>

- τις καθυστερήσεις εκ μέρους του Δήμου Βόλου στην καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ρυμοτομούμενου ακινήτου στην Αγριά Μαγνησίας
- τη μακροχρόνια δέσμευση ιδιοκτησιών στον Δήμο Φυλής και τη μη προώθηση των εκ του νόμου προβλεπόμενων διαδικασιών περί καταβολής αποζημίωσης
- την καθυστέρηση εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού καταβολής αποζημιώσεων λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων, δεσμευμένων για αρχαιολογικούς σκοπούς, στους Δήμους Ρεθύμνης και Ρόδου
- τη μετακίνηση-χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων λόγω έλλειψης συγκεκριμένου σχεδιασμού στους Δήμους Αιγάλεω, Ηρακλείου Αττικής και Σικυωνίων.

9.1. Διαχείριση κοινόχρηστων χώρων – Προβλήματα επί της οδού Καλλιρρόης

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε την ύπαρξη ανθυγιεινών συνθηκών επί της οδού Καλλιρρόης 29-33 λόγω συσσώρευσης απορριμμάτων και διαρροής λυμάτων από αγωγό, τη δυσχέρεια διέλευσης των πεζών λόγω της κακής κατάστασης του πεζοδρομίου και τη μόνιμη στάθμευση αυτοκινήτων και μηχανών επί του πεζοδρομίου της εν λόγω οδού.

Η Αρχή απευθύνθηκε σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων και στην Τροχαία Αθηνών και ζήτησε να προβούν, κατ' αρμοδιότητα, στις οφειλόμενες ενέργειες για την αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων με τη διενέργεια επιτόπιου ελέγχου και την άμεση λήψη μέτρων.

Στη συνέχεια, από τις υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων εκτελέστηκαν εκτεταμένες εργασίες αποκατάστασης των πεζοδρομίων της οδού Καλλιρρόης, από τον οικοδομικό αριθμό 21 έως και τον οικοδομικό αριθμό 39, και απομακρύνθηκε εγκαταλελειμμένο όχημα. Το Γραφείο Καθαριότητας της 2ης Δημοτικής Κοινότητας μεριμνά για την καθημερινή καθαριότητα των αναφερόμενων τμημάτων των υπόγειων διαβάσεων, ενώ σε τακτά χρονικά διαστήματα οι χώροι πλένονται με ειδικό απολυμαντικό υγρό και πολύ συχνά πραγματοποιούνται μεγάλες επεμβάσεις καθαρισμού τους, με αποκομιδή των πάσης φύσεως απορριμμάτων και αντικειμένων. Όσον αφορά το ζήτημα ύπαρξης δύο αστέγων στην περιοχή, μερίμνησε η αρμόδια Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Αθηναίων.

Από την Τροχαία Αθηνών διαπιστώθηκαν και βεβαιώθηκαν παράνομες σταθμεύσεις οχημάτων επί του πεζοδρομίου, εκτιμάται όμως ότι δεν απαιτείται η τοποθέτηση τυχόν πρόσθετης σήμανσης απαγόρευσης στάθμευσης οχημάτων. Η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής ενημέρωσε ότι δόθηκαν εντολές-οδηγίες στις αρμόδιες υφιστάμενες υπηρεσίες για τη διενέργεια συνεχών αστυνομικών ελέγχων, με σκοπό την τήρηση της νομιμότητας και την εμπέδωση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών, τόσο επί της οδού Καλλιρρόης όσο και στην πέριξ αυτής περιοχή.²⁷⁹

9.2. Διαφύλαξη κοινόχρηστου χώρου στην παραλιακή ζώνη Πανόρμου στη Νάξο

Κάτοικος Νάξου, η οποία διατηρεί καντίνα στην παραλία του Πανόρμου, κατήγγειλε²⁸⁰ τη διέλευση ζώων (αιγοπροβάτων) στην παραλία του Πανόρμου, με αποτέλεσμα να δη-

279 ΦΥ 235901.

280 ΦΥ 228863.

μιουργούνται εστίες μόλυνσης κατά μήκος της παραλιακής ζώνης από τη συγκέντρωση περιττωμάτων και να προκαλείται έντονη δυσσομία, και τη μη λήψη μέτρων από τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων. Οι Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας και Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της Περιφερειακής Ενότητας (ΠΕ) Νάξου έχουν κατ' επανάληψη διενεργήσει επιτόπιους ελέγχους στην περιοχή και έχουν ενημερώσει σχετικά τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων για τις διαπιστώσεις τους περί υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της ύπαρξης ανθυγιεινών καταστάσεων στην εν λόγω περιοχή, ενώ έχουν προβεί στις κατ' αρμοδιότητα οφειλόμενες ενέργειες για την επιβολή κυρώσεων στον κτηνοτρόφο.

Η Αρχή ζήτησε επανειλημμένα τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κατάστασης, τη διαφύλαξη του κοινόχρηστου χαρακτήρα και την καθαριότητα της παραλιακής ζώνης Πανόρμου. Πράγματι, πραγματοποιήθηκε καθαρισμός του μονοπατιού και τοποθετήθηκαν πινακίδες που απαγορεύουν τη διέλευση και την παραμονή των ζώων στην παραλία. Ωστόσο, οι υπηρεσίες του δήμου αναφέρουν ότι για τυχόν περαιτέρω επεμβάσεις στην ευρύτερη περιοχή και προκειμένου να διαφυλαχθεί ο κοινόχρηστος χαρακτήρας της, θα πρέπει να υπάρξει ενημέρωση, εάν αυτό απαιτείται, της Δασικής ή Αρχαιολογικής Υπηρεσίας από τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, καθώς και η εξασφάλιση ότι η περιοχή παρέμβασης βρίσκεται σε δημοτική ή παραχωρημένη στον δήμο έκταση. Η Αρχή επισήμανε ότι το εν λόγω ζήτημα είναι σε γνώση του οικείου δήμου από το 2016, συνεπώς οι προαναφερόμενες ενέργειες θα έπρεπε να είχαν δρομολογηθεί ήδη. Το ζήτημα εκκρεμεί.

9.3. Κατάληψη κοινοχρήστων χώρων από Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος

Ο Συνήγορος διερεύνησε τη λειτουργία Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος (ΚΥΕ) και τα προβλήματα που δημιουργούνται από αυτά.

Μία εκ των περιπτώσεων τέθηκε υπόψη της Αρχής από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας και αφορούσε τη λειτουργία δύο ΚΥΕ σε κοντινή απόσταση από σχολικό συγκρότημα το οποίο στεγάζει το Γυμνάσιο και το Λύκειο Γαργαλιάνων Δήμου Τριφυλίας.²⁸¹

Τα προβλήματα υφίστανται από το 2015 λόγω της συνεχούς κατάληψης του πεζοδρομίου έμπροσθεν της εισόδου του σχολικού συγκροτήματος από τραπεζοκαθίσματα, ζαρντινιέρες και μόνιμες κατασκευές και λόγω της μόνιμης όχλησης κατά τις ώρες διδασκαλίας από τους θαμώνες των ΚΥΕ.

Η Αρχή ζήτησε κατ' επανάληψη από τον Δήμο Τριφυλίας να αποστείλει αντίγραφα των φακέλων αδειοδότησης των ΚΥΕ και των αδειών χρήσης κοινόχρηστου χώρου και ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων, καθώς και να γνωστοποιήσει τις ενέργειές του για την αποκατάσταση της νομιμότητας στην περιοχή και την αποφυγή πρόκλησης οχλήσεων στα σχολεία. Ο Συνήγορος έθεσε αναλυτικά και τεκμηριωμένα το ζήτημα της εγγύτητας των εν λόγω ΚΥΕ με το σχολικό συγκρότημα, τα προκύπτοντα θέματα ασφάλειας των μαθητών, την ασυμβατότητα της χρήσης καταστημάτων που σερβίρουν οινοπνευματώδη ποτά με το όμορο σχολικό περιβάλλον και την πρόταξη της ασφάλειας των μαθητών και της αποφυγής οχλήσεων μη συμβιβαζόμενων με το σχολικό περιβάλλον κατά την αδειοδότηση των καταστημάτων.

281 ΦΥ 230292.

Η Υπηρεσία Δόμησης του Δήμου Τριφυλίας, κατόπιν αυτοψιών, διαπίστωσε την ύπαρξη αυθαίρετων κατασκευών των ανωτέρω καταστημάτων στο πεζοδρόμιο και στην περιήφραξη του σχολικού συγκροτήματος Γυμνασίου-Λυκείου Γαργαλιάνων. Συνέταξε, ως εκ τούτου, εκθέσεις αυθαίρετων και στη συνέχεια απομακρύνθηκαν κάποιες κατασκευές. Η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας της ΠΕ Μεσσηνίας και το Αστυνομικό Τμήμα Γαργαλιάνων έχουν επανειλημμένα διαπιστώσει παραβάσεις, όπως: στέρση άδειας δημοτικής αρχής για χρήση πεζοδρομίων, πλατειών και λοιπών κοινόχρηστων χώρων, παρακώλυση διέλευσης οχημάτων σε δημοτική οδό, λειτουργία μουσικών οργάνων χωρίς την απαιτούμενη γνωστοποίηση άδειας δημοτικών οργάνων.

Όπως επισήμανε το Τμήμα Αδειοδοτήσεων και Εμπορικών Δραστηριοτήτων της Δημοτικής Ενότητας Γαργαλιάνων στην απάντησή του προς την Αρχή, «...λαμβάνοντας υπόψη ότι στο σχολείο φοιτούν μαθητές γυμνασίου και λυκείου (και όχι μικρότερες και άρα περισσότερο ευάλωτες ομάδες) ... ήρθαμε σε επαφή και συνεννόηση με τους ιδιοκτήτες των καταστημάτων με στόχο την εξεύρεση λύσης ... ώστε να αρθούν όλα τα θέματα που ενδεχομένως να προκαλούσαν πηγή ανησυχίας στον Διευθυντή του σχολικού συγκροτήματος...». Όμως, με την έναρξη της τρέχουσας σχολικής χρονιάς, η Αρχή έλαβε έγγραφο της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μεσσηνίας, με το οποίο της κοινοποιήθηκε επιστολή των διευθυντών του Γυμνασίου και του Λυκείου Γαργαλιάνων προς τον Δήμο Τριφυλίας. Με την επιστολή καταγγέλλεται η εκ νέου κατάληψη του πεζοδρομίου του σχολείου, καθώς και μεγάλο μέρος του οδοστρώματος, με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η ασφαλής προσέλευση και απομάκρυνση των μαθητών. Καταγγέλλεται επίσης η εγκατάσταση ηλεκτρολογικών και άλλων εγκαταστάσεων πάνω στα κάγκελα του σχολείου, οι οποίες εγκυμονούν κίνδυνο ηλεκτροπληξίας για τους μαθητές.

Ο Συνήγορος ζήτησε στη συνέχεια την άσκηση πειθαρχικού ελέγχου του Δημάρχου Τριφυλίας από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου. Μετά την αποστολή του ανωτέρω εγγράφου -και σε διάστημα πέντε ημερών- ο Δήμος Τριφυλίας προέβη στη διενέργεια ελέγχου και στην έκδοση εντολών άρσης των αυθαίρετων καταλήψεων των κοινόχρηστων χώρων, οι οποίες και υλοποιήθηκαν άμεσα. Η Αρχή αναμένει την απάντηση του Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου για τις ενέργειες του αναφορικά με τις αιτιάσεις της Αρχής.

Σε αντίστοιχη περίπτωση και έπειτα από καταγγελία κατοίκων των Πετραλώνων για κατάληψη κοινόχρηστου χώρου, η Αρχή ζήτησε από τις υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων να διενεργήσουν αυτοψία και να προβούν στις κατ' αρμοδιότητα ενέργειες για τον έλεγχο λειτουργίας του συγκεκριμένου ΚΥΕ. Ζήτησε επίσης την επιβολή των νόμιμων διοικητικών κυρώσεων, εάν διαπιστωθούν παραβάσεις, καθώς και τη λήψη όλων των απαραίτητων μέτρων, προκειμένου να διασφαλισθεί η ακώλυτη χρήση του πεζοδρόμου.²⁸²

Πράγματι, διαπιστώθηκε η ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων άνευ άδειας κατάληψης κοινόχρηστου χώρου, η ύπαρξη τριών τετμών επί των προσόψεων, η έλλειψη άδειας μουσικής και η αναπαραγωγή μουσικής με στερεοφωνικό και ηχεία. Οι υπηρεσίες του δήμου διενήργησαν ελέγχους και συντάχθηκε εντολή για άρση αυθαίρετης κατάληψης κοινόχρηστου χώρου, η οποία και υλοποιήθηκε. Επίσης, επιβλήθηκαν τα αναλογούντα πρόστιμα και υποβλήθηκε Έκθεση Αρχής στον Δημόσιο Κατήγορο. Στη συνέχεια, ο εκμεταλλευτής του ΚΥΕ ζήτησε τη χορήγηση άδειας χρήσης κοινόχρηστου χώρου έως το τέλος του 2018, η οποία του χορηγήθηκε.

282 ΦΥ 234860.

9.4. Καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ακινήτου

Καθυστερήσεις διαπιστώθηκαν από τον Δήμο Βόλου²⁸³ ως προς την καταβολή αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης ρυμοτομούμενου ακινήτου στην Αγριά Μαγνησίας, στο οποίο ο καταγγέλλων δικαιούχος ήταν συνιδιοκτήτης κατά 50%. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση, λόγω ρυμοτομίας, του επίμαχου ακινήτου είχε κηρυχθεί από τον δήμο το 2009 με την κύρωση της πράξης εφαρμογής της πολεοδομικής μελέτης επέκτασης σχεδίου πόλεως Αγριάς Μαγνησίας. Με την πράξη εφαρμογής ο δήμος ορίστηκε ως υπόχρεος αποζημίωσης εδαφικής έκτασης 599,3 τ.μ. Η προσωρινή τιμή μονάδος αποζημίωσης προσδιορίστηκε δικαστικά το 2014, ενώ η οριστική τιμή τον Μάρτιο του 2017.

Τον Οκτώβριο του 2017 το Δημοτικό Συμβούλιο Βόλου προέβη στη λήψη απόφασης έγκρισης αποζημίωσης, χωρίς ωστόσο να προχωρά στην έκδοση του σχετικού χρηματικού εντάλματος πληρωμής για την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Ο Δήμος Βόλου απέδωσε την αδυναμία έγκαιρης αποπληρωμής των συνδικαιούχων στην αργοπορημένη κατάθεση του φακέλου στην οικονομική υπηρεσία, με αποτέλεσμα τη μη δέσμευση του αντίστοιχου ποσού στον υπό έγκριση προϋπολογισμό του έτους 2018, καθώς και στη χρονοβόρα διαδικασία που απαιτήθηκε για την αναμόρφωση και έγκρισή του εντός του 2018 από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση.

Ο Συνήγορος επισήμανε στις αρμόδιες υπηρεσίες του δήμου ότι η μακροχρόνια δέσμευση του ακινήτου, χωρίς την ολοκλήρωση της διαδικασίας απαλλοτρίωσης με την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης, αντίκειται στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων. Τόνισε ότι η μη συντέλεσή της επί εννέα έτη προκαλεί εύλογη αγανάκτηση στους συνδικαιούχους, καθώς και δυσανάλογο και υπερβολικό οικονομικό βάρος.

Η Αρχή ζήτησε από τον Δήμο Βόλου να ανταποκριθεί το συντομότερο δυνατό στις οικονομικές του υποχρεώσεις, όπως αυτές προσδιορίστηκαν δικαστικά, και να προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες για την έκδοση εντάλματος πληρωμής. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο Δήμος Βόλου αιτιολόγησε την παρατηρούμενη καθυστέρηση και εξέδωσε τον Αύγουστο του 2018 χρηματικό ένταγμα πληρωμής για την οφειλόμενη δαπάνη αποζημίωσης ύψους 53.937 ευρώ στον αναφερόμενο συνιδιοκτήτη του ρυμοτομούμενου ακινήτου.²⁸⁴

9.5. Καταβολή αποζημίωσης ρυμοτομούμενων ακινήτων στον Δήμο Φυλής

Ιδιοκτήτες ακινήτων στη Δημοτική Ενότητα Άνω Λιοσίων του Δήμου Φυλής -και συγκεκριμένα στις Πολεοδομικές Ενότητες Άνω και Κάτω Λίμνη, Άγιος Γεώργιος, Ζωφριά II και Άγιος Ιωάννης- διαμαρτυρήθηκαν στον Συνήγορο²⁸⁵ για τη μακροχρόνια δέσμευση των ιδιοκτησιών τους και τη μη προώθηση από τον δήμο των εκ του νόμου προβλεπόμενων διαδικασιών περί καταβολής αποζημίωσης.

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η επί μακρόν και πέραν των συνταγματικά ανεκτών χρονικών ορίων διατήρηση των πολεοδομικών βαρών επί των παραπάνω ακινήτων

283 ΦΥ 246945.

284 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.poleodomikoi_skopoi.528364

285 ΦΥ 169309, 192739, 182380, 210620, 206882.

προσλαμβάνει επαχθή και καταχρηστικό χαρακτήρα, επιφέροντας την οικονομική και νομική αναίρεση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Επιπλέον, για τον λόγο αυτό ενέχει τον κίνδυνο ανατροπής κρίσιμων ρυθμίσεων του πολεοδομικού σχεδίου μέσω της άσκησης σχετικών δικαστικών προσφυγών εκ μέρους των θιγομένων.

Περαιτέρω, η Αρχή υπογράμμισε την αναγκαιότητα ολοκλήρωσης των σχετικών διοικητικών διαδικασιών για την εξασφάλιση και αξιοποίηση των προβλεπόμενων κοινόχρηστων χώρων και τη συνακόλουθη βελτίωση των όρων διαβίωσης των δημοτών. Μετά τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου, κατεβλήθη στους δικαιούχους από τον Δήμο Φυλής, έως τις αρχές του 2018, το σύνολο των σχετικών αποζημιώσεων.²⁸⁶

9.6. Καταβολή αποζημιώσεων από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη

Πολίτες προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρούμενοι για καθυστέρηση εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού καταβολής αποζημιώσεων λόγω στέρησης χρήσης ακινήτων στους Δήμους Ρεθύμνης και Ρόδου δεσμευμένων για αρχαιολογικούς σκοπούς.

Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο. Σύμφωνα ειδικότερα με την αρχαιολογική νομοθεσία, εάν για την προστασία μνημείων ή αρχαιοτήτων κρίνεται απαραίτητη η προσωρινή ή οριστική στέρηση της κατά προορισμό χρήσης του ακινήτου, καταβάλλεται υποχρεωτικά αποζημίωση στον δικαιούχο έπειτα από υποβολή σχετικής αίτησης αποζημίωσης από μέρους του. Για την ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης της αποζημίωσης απαιτείται έγκριση της πίστωσης από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ).

Ο Συνήγορος επισήμανε προς το ΤΑΠΑ ότι και στις δύο περιπτώσεις ακινήτων η αίτηση αποζημίωσης για τη στέρηση της χρήσης τους είχε κατατεθεί εγκαίρως από τους ενδιαφερόμενους. Η διετής, όμως, καθυστέρηση έκδοσης των βεβαιώσεων πίστωσης των δαπανών από το ΤΑΠΑ συνιστά μορφή κακοδιοίκησης, που προκαλεί εύλογη αγανάκτηση στους δικαιούχους, καθώς στερούνται τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των ιδιοκτησιών τους επί σειρά ετών δίχως αποζημίωση. Για τον λόγο αυτό, η Αρχή ζήτησε την κατά το δυνατόν επίσπευση της διαδικασίας και τον προσδιορισμό του χρονοδιαγράμματος των αναγκαίων ενεργειών.

Το ΤΑΠΑ απέδωσε την παρατηρούμενη καθυστέρηση: α) σε απόφαση του προηγούμενου ΔΣ του ΤΑΠΑ να μη χορηγούνται βεβαιώσεις για αποζημιώσεις στερήσεων χρήσης ακινήτων, όταν τα ποσά αποζημίωσης υπερβαίνουν την αντικειμενική αξία του δεσμευμένου ακινήτου, β) στην αλλαγή της ηγεσίας του ΤΑΠΑ (ορισμός νέας προέδρου) και στην επακόλουθη ανάγκη ενημέρωσης του νέου συμβουλίου και, τέλος, γ) στην παρέλευση μεγάλου χρόνου, περίπου επτά μηνών, δίχως την πραγματοποίηση συνεδριάσεων του νέου ΔΣ (η 1η συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2018).

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, το ΔΣ του ΤΑΠΑ συνεδρίασε τον Σεπτέμβριο του

286 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.poleodomikoi_skopoi.506642

2018 και ενέκρινε αποζημίωση ύψους 10.425,00 και 7.529,40 ευρώ αντίστοιχα.²⁸⁷ Οι οφειλόμενες αποζημιώσεις καταβλήθηκαν τον Νοέμβριο του 2018, και μάλιστα στην περίπτωση του ακινήτου στη Ρόδο χορηγήθηκε αποζημίωση και για επόμενο χρονικό διάστημα κατόπιν μεταγενέστερης αίτησης.²⁸⁸

9.7.Μετακίνηση - χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων λόγω έλλειψης συγκεκριμένου σχεδιασμού

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για να αλλάξει η χωροθέτηση κάδων απορριμμάτων στους Δήμους Αιγάλεω, Ηρακλείου Αττικής και Σικυωνίων.

Στη μία περίπτωση ο Δήμος Αιγάλεω δεν είχε διαμορφώσει εσοχή για κάδο μπροστά από νεόδμητη πολυκατοικία, με αποτέλεσμα ο κάδος να μετακινηθεί από το σημείο όπου βρισκόταν επί τριακονταετία και να τοποθετηθεί μπροστά σε γειτονική ιδιοκτησία.²⁸⁹

Στη δεύτερη περίπτωση, στον Δήμο Ηρακλείου, το πρόβλημα προέκυψε λόγω της μετακίνησης των κάδων από κατοίκους άλλων οδών, την ανεπάρκεια των κάδων, καθώς και της τοποθέτησης από τον δήμο κιγκλιδωμάτων οριοθέτησης σε θέσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες.²⁹⁰

Στην τρίτη περίπτωση, στον Δήμο Σικυωνίων Κορινθίας, ο κάδος μετακινήθηκε από την κεντρική πλατεία του οικισμού Ψαρί του εν λόγω δήμου, όπου βρισκόταν επί δεκαοκτώ έτη, κατόπιν προφορικής εντολής Αντιδημάρχου, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση γειτονικών κάδων με απορρίμματα Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος. Επιπλέον, η αποκομιδή ήταν αραιή και οι κάδοι δεν πλένονταν.²⁹¹

Ο Συνήγορος ζήτησε από τους δήμους τη διενέργεια αυτοψιών, τον επανέλεγκο της διαδικασίας χωροθέτησης των κάδων, την ορθολογική κατανομή αυτών βάσει μελέτης κατανομής κάδων και την αύξησή τους όπου αυτό ήταν αναγκαίο. Μετά την ανωτέρω παρέμβαση, όλοι οι δήμοι διενήργησαν αυτοψίες και μετακίνησαν τους κάδους. Κανείς, όμως, από τους τρεις δήμους δεν έστειλε στον Συνήγορο τη ζητούμενη συνολική τεχνική μελέτη χωροθέτησης κάδων.

Δυστυχώς, η προαναφερθείσα διαπίστωση είναι ευρύτερη. Ο Συνήγορος λαμβάνει πλήθος αναφορών πολιτών που αφορούν την τοποθέτηση κάδων απορριμμάτων και, ενώ στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης συστηματικώς και επανειλημμένως ζητάει από τους ΟΤΑ να του κοινοποιήσουν τον εκ του νόμου προβλεπόμενο κανονισμό καθαριότητας και τυχόν μελέτη κατανομής των κάδων, ελάχιστοι δήμοι ανταποκρίνονται. Μάλιστα, αποτελεί συχνό φαινόμενο οι δήμοι να έχουν μεν εκδώσει κανονισμό καθαριότητας, ωστόσο να μην έχουν προβλέψει ή εκπονήσει μελέτη κατανομής κάδων.²⁹²

287 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.sterisi_xrxisi.539700

288 ΦΥ 164411, 236198.

289 ΦΥ 203703.

290 ΦΥ 203729.

291 ΦΥ 204242.

292 https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.486180

10. Επιβολή και είσπραξη δημοτικών εσόδων

Συνοπτική παρουσίαση

Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την επιβολή και είσπραξη των δημοτικών εσόδων αποτέλεσε επανειλημμένως πηγή ερμηνευτικών προβλημάτων και διαφορών μεταξύ δήμων και διοικουμένων.²⁹³ Διαπιστώνεται ότι οι δήμοι δεν αποδίδουν την απαιτούμενη προσοχή, ώστε να εξασφαλίζεται σωρευτικά η συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων στην εφαρμογή της επιβολής και της είσπραξης των ανταποδοτικών τελών και φόρων, ενώ το θεσμικό τους πλαίσιο αυτό καθαυτό εύκολα τους παρασύρει σε παραβιάσεις τόσο της ανταποδοτικότητας όσο και των συνταγματικών αρχών που διέπουν τη φορολογική εξουσία. Η πρακτική δε της διαφοροποιημένης ερμηνείας της επιβολής των δημοτικών εσόδων και η υιοθέτηση διαφορετικών πρακτικών από τους αυτοδιοικητικούς φορείς είναι αρκετά διαδεδομένη και ανεκτή από τις οικονομικές υπηρεσίες των δήμων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνεται τακτικά στο Υπουργείο Εσωτερικών για την αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την είσπραξη των δημοτικών εσόδων και καταβάλλει συνεχή προσπάθεια για τη διαφώτιση των οικονομικών υπηρεσιών.

Ειδικότερα:

- Έπειτα από συνεχείς παρεμβάσεις τις Αρχής, ρυθμίστηκε νομοθετικά το θέμα της απαλλαγής από τα δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται. Παράλληλα, προβλέφθηκε η διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσης των υφιστάμενων οφειλών, με την προϋπόθεση υποβολής σχετικής υπεύθυνης δήλωσης από τους ενδιαφερόμενους εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου.
- Σε συνέχεια της αποδοχής από τον Υπουργό Εσωτερικών γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους σχετικά με τη μη επιβολή Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ) σε χώρους πιλοτής, ο Συνήγορος ζήτησε από το υπουργείο να καθοδηγήσει τους δήμους, ώστε να εφαρμόσουν με ορθό και ενιαίο τρόπο τις διατάξεις περί επιστροφής των ποσών που εισέπραξαν από τους πολίτες ως αχρεωστήτως καταβληθέντων,
- Διαπιστώνοντας ότι οι δήμοι αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο το ζήτημα της διαγραφής οφειλών που έχουν παραγραφεί, η Αρχή ζήτησε από τον Υπουργό Εσωτερικών να υπάρξει σχετική νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει ρητά την παραγραφή ως αιτία διαγραφής χρεών στο πλαίσιο του άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006.

²⁹³ Τα έσοδα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης, μέσω των αναφορών που κατατέθηκαν στην Αρχή, είναι τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού, τα τέλη ύδρευσης-αποχέτευσης, το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ), τα τέλη κοιμητηρίων, τα τέλη επί των ακαθαρίστων εσόδων, τα τέλη χρήσης κοινόχρηστων χώρων, τα τέλη κατασκευής αποχετευτικών αγωγών και δικτύων ύδρευσης, τα ειδικά δυνπτικά τέλη του άρθρ. 25 παρ. 14 του Ν. 1828/1989 και διάφορα διοικητικά πρόστιμα.

10.1. Απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη σε ακίνητα που δεν χρησιμοποιούνται και δεν ηλεκτροδοτούνται

Ο Συνήγορος του Πολίτη ανέδειξε επανειλημμένα με παρεμβάσεις του²⁹⁴ τα προβλήματα που ανέκυψαν από τη μη ενιαία και ορθή εφαρμογή της διάταξης του άρθρ. 5 του Ν. 3345/2005 από τους δήμους σχετικά με την απαλλαγή των μη χρησιμοποιούμενων και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων από τα δημοτικά τέλη. Μάλιστα, με δημόσια τοποθέτησή του²⁹⁵ ζήτησε να μην επιβάλλονται αναδρομικά δημοτικά τέλη σε αυτά τα ακίνητα σε περιπτώσεις υποβολής της προβλεπόμενης υπεύθυνης δήλωσης σε χρόνο μεταγενέστερο αυτού της διακοπής ηλεκτροδότησης, δεδομένης της απουσίας πρόβλεψης ορισμένης προθεσμίας για τη συγκεκριμένη ενέργεια.

Το Υπουργείο Εσωτερικών, αναγνωρίζοντας το πρόβλημα και ανταποκρινόμενο στο αίτημα του Συνηγόρου για οριστική ρύθμιση, συμπεριέλαβε στον Ν. 4555/2018²⁹⁶ τη διάταξη του άρθρ. 222, με την οποία ρητά προβλέπεται πλέον ότι η απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη καθαριότητας και φωτισμού των μη χρησιμοποιούμενων και μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων ξεκινά από την ημερομηνία υποβολής της σχετικής δήλωσης προς τον οικείο δήμο. Σε ό,τι αφορά τις υφιστάμενες οφειλές, η διάταξη προβλέπει τη διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσής τους, εφόσον έχει ήδη υποβληθεί η υπεύθυνη δήλωση περί μη χρήσης ή εφόσον υποβληθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξη ισχύος του νόμου. Με τον τρόπο αυτό έγινε αποδεκτή η θέση του Συνηγόρου περί μη αναδρομικής επιβολής των τελών.

Ο Συνήγορος θεωρεί θετικό το γεγονός ότι το ζήτημα ρυθμίστηκε για το μέλλον ρητά και σαφώς. Θεωρεί επίσης θετική και την πρόβλεψη περί διαγραφής και παράλειψης βεβαίωσης των υφιστάμενων οφειλών, καθώς και την παροχή του χρονικού περιθωρίου των έξι μηνών για την υποβολή της σχετικής υπεύθυνης δήλωσης από τους πολίτες. Ωστόσο η Αρχή, ήδη πριν από την ψήφιση του νόμου, είχε υποβάλει τόσο στο Υπουργείο Εσωτερικών όσο και στη Βουλή έγγραφες παρατηρήσεις²⁹⁷ επί του σχεδίου της ρύθμισης τονίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι έπρεπε να ρυθμιστεί επίσης το καθεστώς των ακινήτων που ουδέποτε ηλεκτροδοτήθηκαν μετά την ολοκλήρωσή τους και δεν χρησιμοποιήθηκαν. Επίσης, είχε επισημάνει την ανάγκη να υπάρξει πρόβλεψη για τους πολίτες που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση για την καταβολή των τελών και έχουν ήδη καταβάλει κάποιο αριθμό δόσεων, δεν έχουν όμως εξοφλήσει το σύνολο του ποσού. Τέλος, ο Συνήγορος είχε ζητήσει να εξεταστεί η λύση του συμψηφισμού του καταβληθέντος ποσού με μελλοντικές οφειλές για τους πολίτες που κατέβαλλαν τα τέλη επιδιώκοντας να φανούν συνεπείς.

Το ζήτημα της διαγραφής των τελών για τους πολίτες που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση παρά το γεγονός ότι δεν συμπεριλήφθηκε στη διάταξη του άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, διευκρινίστηκε ωστόσο εκ των υστέρων με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών²⁹⁸, σύμφωνα με την οποία διαγράφονται τα ποσά των δόσεων που δεν έχουν καταβληθεί.

Παραμένει ωστόσο σε εκκρεμότητα το θέμα της επιβολής δημοτικών τελών στα

294 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 64.

295 Βλ. Δελτίου Τύπου https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.telos_ka8ariotitas.474864

296 «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ, Πρόγραμμα "ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι" [...] Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας ΥΠΕΣ».

297 <https://www.synigoros.gr/resources/20180713-paratiriseis-stp-kleisthenis.pdf>

298 <https://www.synigoros.gr/resources/update230818.pdf>

ουδέποτε ηλεκτροδοτηθέντα ακίνητα,²⁹⁹ για το οποίο ο Συνήγορος πραγματοποίησε νέα παρέμβαση στο Υπουργείο Εσωτερικών³⁰⁰ και αναμένει την ανταπόκρισή του. Συγκεκριμένα, η Αρχή επισήμανε ότι κρίνεται επιβεβλημένη η ανάληψη σχετικής νομοθετικής πρωτοβουλίας η οποία θα ρυθμίσει λεπτομερώς το ζήτημα της απαλλαγής των ακινήτων αυτών, καθορίζοντας τις προαπαιτούμενες για την απαλλαγή τους προϋποθέσεις και οτιδήποτε άλλο κρίνεται αναγκαίο, προκειμένου να αποφευχθούν προβλήματα κατά την εφαρμογή του νόμου από τις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων.

Ζήτημα έχει επίσης προκύψει με την απαλλαγή από τα δημοτικά τέλη³⁰¹ μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων στα οποία η ηλεκτροδότηση διακόπηκε λόγω οφειλών. Στις περιπτώσεις αυτές, η βεβαίωση που χορηγείται από τον ΔΕΔΔΗΕ στους ενδιαφερόμενους πολίτες αναφέρει μεν την ημερομηνία διακοπής, προσθέτει ωστόσο ότι η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας παραμένει ενεργή και δεν έχει καταγγελθεί. Εξακολουθούν δε να εκδίδονται λογαριασμοί, οι οποίοι περιλαμβάνουν τα δημοτικά τέλη, με αποτέλεσμα να μην αποστέλλονται αυτά στους δήμους ως ανείσπρακτα. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι και οι περιπτώσεις διακοπής ηλεκτροδότησης λόγω οφειλών εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, το οποίο θέτει ως μόνη προϋπόθεση για τη διαγραφή των τελών το πραγματικό γεγονός της διακοπής ηλεκτροδότησης του ακινήτου, χωρίς να εξετάζει τον λόγο για τον οποίο αυτή πραγματοποιήθηκε ούτε αν η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας εξακολουθεί ή όχι να είναι σε ισχύ. Για τους λόγους αυτούς, η Αρχή παρενέβη προς το Υπουργείο Εσωτερικών ζητώντας να δοθούν άμεσα οδηγίες προς τις δημοτικές υπηρεσίες, προκειμένου να παραλείψουν τη βεβαίωση των τελών σε αυτές τις περιπτώσεις, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρ. 222 του Ν. 4555/2018, καθώς και προς τον ΔΕΔΔΗΕ ζητώντας να γνωστοποιεί στους δήμους τις οφειλές από δημοτικά τέλη. Η ανταπόκριση του υπουργείου και του ΔΕΔΔΗΕ αναμένεται.

10.2. Επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών για Τέλος Ακίνητης Περιουσίας σε χώρους πιλοτής

Σημαντικός αριθμός αναφορών έχει ως αντικείμενο την επιβολή Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ) σε χώρους της πιλοτής, όπου είχαν συσταθεί συμβολαιογραφικά θέσεις αποκλειστικής χρήσης για τη στάθμευση αυτοκινήτων. Ο Συνήγορος επισήμανε στο Υπουργείο Εσωτερικών ότι δεν υπόκεινται σε ΤΑΠ τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσεως ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής. Το Υπουργείο Εσωτερικών υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και το θέμα λύθηκε με την με αριθ. 135/30.5.2017 γνωμοδότησή του, σύμφωνα με την οποία *τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσης ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή δεν υπόκεινται σε ΤΑΠ.*³⁰² Με την υπ' αριθ. 29727/5.9.2017 εγκύκλιο δε το Υπουργείο Εσωτερικών γνωστοποίησε

299 ΦΥ 248843/18, 252951/18, 253723/18.

300 Έγγραφο υπ' αριθ. πρωτ. 248843/54955/2018.

301 ΦΥ 253052/2018, 250151/2018.

302 Η υπ' αριθ. 135/30.5.2017 ομόφωνη γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους: «τα παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσεως ανοικτής θέσης σταθμεύσεως σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής δεν υπόκεινται στο τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) του άρθρου 24 του ν. 2130/1993, που επιβάλλεται υπέρ των δήμων και εις βάρος των ιδιοκτητών, επικαρπωτών ή νομέων ορόφων ή διαμερισμάτων της ίδιας οικοδομής».

στους δήμους την αποδοχή από τον Υπουργό Εσωτερικών της γνωμοδότησης αυτής.

Ωστόσο, στη συνέχεια, κατά το έτος 2018, περιήλθαν στην Αρχή αναφορές πολιτών οι οποίοι ζήτησαν από δήμο³⁰³ την επιστροφή, ως αχρεωστήτως καταβληθέντων, των ποσών που είχαν καταβάλει για ΤΑΠ για τα ανωτέρω δικαιώματα. Οι αρμόδιες υπηρεσίες τούς απάντησαν ότι η επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων θα αφορούσε μόνο ποσά που αντιστοιχούσαν στο διάστημα μετά την ημερομηνία έκδοσης της ανωτέρω εγκυκλίου.

Ο Συνήγορος με σχετικό έγγραφο του προς τον δήμο τόνισε ότι με την ανωτέρω γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους **ερμηνεύθηκαν** οι σχετικές κρίσιμες διατάξεις και ότι η συγκεκριμένη εγκύκλιος που την κάνει αποδεκτή έχει προφανώς ενημερωτικό χαρακτήρα και δεν συνιστά κανόνα δικαίου, ώστε να τίθεται ζήτημα εφαρμογής της από την ημερομηνία δημοσίευσης αυτής. Το ΤΑΠ που έχει καταβληθεί για παραχωρηθέντα δικαιώματα αποκλειστικής χρήσης ανοικτής θέσης στάθμευσης σε κοινόχρηστη και κοινόκτητη πιλοτή ή σε μέρος αυτής είναι αχρεωστήτως καταβληθέν, διότι εισπράχθηκε χωρίς να προβλέπεται από νόμο. Συνεπώς, ο δήμος όφειλε να εφαρμόσει τα σχετικά με την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών.

Ο δήμος ενέμεινε στην άποψη του επικαλούμενος παλαιότερες εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών. Για τον λόγο αυτό ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στο υπουργείο επισημαίνοντας ότι συνέπεια της συνταγματικής αρχής της νομιμότητας του φόρου αποτελεί η αρχή της επιστροφής των φόρων που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως. Σε κάθε περίπτωση, φόροι που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως θεωρούνται, μεταξύ άλλων, αυτοί που έχουν επιβληθεί και εισπραχθεί χωρίς τυπικό νόμο, είτε διότι δεν προβλέπεται ο φόρος είτε διότι καθιερώνεται φορολογική απαλλαγή ή εξαιρέση. Ενόψει των ανωτέρω, είναι σαφές ότι μετά την έκδοση και την αποδοχή εκ μέρους του Υπουργού Εσωτερικών της προαναφερθείσας γνωμοδότησης του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η παλαιότερη ερμηνεία του Υπουργείου Εσωτερικών αποδείχθηκε εσφαλμένη. Κατά συνέπεια, τυχόν είσπραξη ΤΑΠ για τη συγκεκριμένη αιτία που έκρινε η ανωτέρω γνωμοδότηση δεν στηριζόταν σε διάταξη νόμου, τα ποσά που εισπράχθηκαν από τον δήμο είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως και θα πρέπει να εφαρμοστούν οι διατάξεις που ορίζουν τα σχετικά με την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων προς δήμους ποσών. Κατόπιν αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε το Υπουργείο Εσωτερικών να παράσχει προς τους δήμους της επικράτειας τις αναγκαίες επί του συγκεκριμένου ζητήματος κατευθύνσεις (οδηγίες), ώστε αυτό να αντιμετωπισθεί με ορθό και ενιαίο τρόπο.³⁰⁴ Η απάντηση του Υπουργείου Εσωτερικών ακόμη εκκρεμεί.

10.3. Διαγραφή χρεών τα οποία έχουν υποπέσει σε καθεστώς παραγραφής

Ο Δήμος Ηρακλείου Κρήτης προέβη σε δέσμευση της φορολογικής ενημερότητας πολίτη λόγω οφειλής του από πρόστιμα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Η ταμειακή βεβαίωση της οφειλής από πρόστιμα είχε λάβει χώρα κατά τα έτη 1986-1996, αλλά κατά τον χρόνο αναγκαστικής είσπραξής της είχε υποπέσει στην εικοσαετή παραγραφή δυνάμει του άρθρ. 6 του ΑΝ 344/1968. Ο αναφερόμενος πριν προσφύγει στον Συνή-

303 Δήμος Αλίμου.

304 Έγγραφο υπ' αριθ. 238957/13602/26.3.2018 του Συνηγόρου του Πολίτη.

γορο είχε υποβάλει αίτηση διαγραφής του χρέους. Ο δήμος απάντησε αρνητικά, με την αιτιολογία ότι ο οφειλέτης οφείλει να ασκήσει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου το προβλεπόμενο ένδικο βοήθημα -ανακοπή του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων- κατά της πράξης εκτέλεσης που στρέφεται εναντίον του και ότι η δικαστική αρχή θα κρίνει σχετικά. Επίσης, υποστήριξε ότι δεν προβλέπεται από άλλη διάταξη νόμου η προβολή της ένστασης παραγραφής ενώπιον άλλων αρχών ή διοικητικών οργάνων, όπως π.χ. του αρμόδιου υπαλλήλου του ΟΤΑ, ο οποίος δεν είναι σε θέση να κρίνει σχετικά με την παραγραφή μιας αξίωσης.

Ο Συνήγορος επισήμανε στον δήμο ότι η παραγραφή είναι θεσμός αναγκαστικού δικαίου, που ερείδεται στην αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου, και συγκεκριμένα από τις διατάξεις των άρθρ. 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος. Παράλληλα, τόνισε ότι η διαγραφή παραγεγραμμένων οφειλών επιβάλλεται από την αρχή της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών. Λαμβάνει δε χώρα χωρίς να απαιτείται να προηγηθεί προσφυγή του διοικούμενου στις δικαστικές αρχές.³⁰⁵

Επίσης, αναφέρθηκε στο άρθρ. 96 του ΠΔ 16/1989 περί τακτοποίησης χρεών που παραγράφηκαν, με πράξη διαγραφής που συντάσσεται από τον προϊστάμενο εσόδων, τον προϊστάμενο του δικαστικού και τον προϊστάμενο της ΔΟΥ ως προγραμματισμένη διαδικασία που λαμβάνει χώρα στο τέλος κάθε οικονομικού έτους. Δεδομένου ότι οι αρμοδιότητες που προβλέπονται από τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων ασκούνται από τα ταμειακά όργανα των ΟΤΑ,³⁰⁶ η ανωτέρω διαδικασία θα πρέπει να ακολουθείται από τα όργανα του δήμου όπως αυτά προβλέπονται από τον ισχύοντα Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας του οικείου δήμου. Τέλος, η Αρχή επικαλέστηκε και το πλήθος των αποφάσεων διαγραφής οφειλών λόγω παραγραφής δυνάμει του άρθρ. 174 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων που έχουν αναρτηθεί στο πρόγραμμα «Διαύγεια».

Ενόψει των ανωτέρω, κάλεσε τον δήμο να προβεί σε διαγραφή της οφειλής του πολίτη.

Ο δήμος αντέταξε ότι οι προϋποθέσεις διαγραφής των χρεών των δήμων ορίζονται περιοριστικά στο άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006³⁰⁷. Συνεπώς, δεδομένου ότι το άρθρο δεν προβλέπει ρητά τη διαγραφή παραγεγραμμένου χρέους, δεν είναι νομικά επιτρεπτό να διαγραφεί παραγεγραμμένο χρέος τρίτου με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου.

305 «...**Συνεπεία της παραγραφής της απαίτησης του Δημοσίου επιβάλλεται η διαγραφή του βεβαιωμένου χρέους που παραγράφηκε σύμφωνα με τις γενικές αρχές της χρηστής διοίκησης.** Οστόσο, εάν κινηθεί η διαδικασία της διοικητικής εκτέλεσης προς είσπραξη του χρέους που υπέκυψε σε παραγραφή, ο οφειλέτης μπορεί να αμυνθεί ασκώντας ανακοπή κατά των πράξεων εκτέλεσης. Σε περίπτωση μη άσκησης ανακοπής, ο οφειλέτης μπορεί να υποχρεωθεί σε εξαναγκασμένη με διοικητική εκτέλεση καταβολή του σχετικού χρέους (βλέπε και άρθρο 96 ΠΔ 16/1989)...» (Κατερίνα Σαββαΐδου, Οικονομική Διοίκηση και Διαχείριση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 237).

306 Άρθρ. 167 παρ. 1 του Ν. 3463/2006.

307 «...α) Όταν οι οφειλέτες απεβίωσαν χωρίς να αφήσουν περιουσία ή οι κληρονόμοι τους αποποιήθηκαν την κληρονομιά. β) Όταν οι οφειλέτες δεν έχουν καθόλου περιουσία και η επιδίωξη της είσπραξης δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα επί τρία χρόνια, αφότου έληξε η χρήση κατά την οποία βεβαιώθηκαν. γ) Όταν οι οφειλέτες δεν έχουν περιουσία και είναι αγνώστου διαμονής, εφόσον οι προσπάθειες, που έγιναν επί μία τριετία για την ανεύρεση της διαμονής τους, δεν έφεραν αποτέλεσμα, και δ) Όταν η εγγραφή στους οριστικούς βεβαιωτικούς καταλόγους δημοτικών ή κοινοτικών φόρων, τελών, δικαιωμάτων και εισφορών έγινε κατά τρόπο προφανώς λανθασμένο ως προς τη φορολογητέα ύλη ή το πρόσωπο του φορολογουμένου ή όταν έγινε λανθασμένη πολλαπλή εγγραφή για το ίδιο είδος εσόδου και για το ίδιο πρόσωπο...».

Για το δικαίωμα του οφειλέτη να αρνηθεί την πληρωμή, ο δήμος υποστήριξε ότι ο οφειλέτης ΟΤΑ μπορεί να αρνηθεί την εκπλήρωση της παροχής-οφειλής του, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρ. 272 του Αστικού Κώδικα, προτείνοντας, με ανακοπή, την ένσταση της παραγραφής ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου που είναι και το νόμω αρμόδιο όργανο το οποίο και θα αποφασίσει εάν συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις για την παραγραφή μιας αξίωσης.

Κατά την άποψη του Συνηγόρου, η άρνηση του Δήμου Ηρακλείου να προβεί σε διαγραφή των παραγεγραμμένων οφειλών εγείρει σειρά ζητημάτων. Ειδικότερα, η εγγραφή οφειλών που έχουν παραγραφεί και δεν πρόκειται να εισπραχθούν ως έσοδα στους προϋπολογισμούς των δήμων δημιουργεί πλασματική εικόνα αυτών. Επίσης, η παραπομπή στη δικαιοσύνη διαφορών που δύνανται να επιλυθούν εξωδικαστικά δημιουργεί άσκοπη επιβάρυνση των δικαστηρίων, τάλαιπωρία των πολιτών και επιβάρυνση των προϋπολογισμών των δήμων με τα δικαστικά έξοδα.

Παρά το γεγονός ότι το Υπουργείο Εσωτερικών έχει την άποψη ότι η παραγραφή δεν υπάγεται στις περιπτώσεις διαγραφής οφειλών από το δημοτικό συμβούλιο βάσει του άρθρ. 174 παρ. 2 του Ν. 3463/06, διαπιστώνεται ότι στο πρόγραμμα «Διαύγεια» έχει αναρτηθεί πληθώρα αποφάσεων δημοτικών συμβουλίων με αντίθετο περιεχόμενο. Είναι, λοιπόν, σαφές ότι οι σχετικές διατάξεις προκαλούν σύγχυση στη διοίκηση, που καλείται να τις εφαρμόσει, και παραβιάζεται η αρχή της ισότητας που επιβάλλει στη διοίκηση ίση μεταχείριση ομοίων περιπτώσεων, καθώς οι δήμοι ακολουθούν διαφορετική πρακτική

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης οφείλουν να διαγράψουν τις παραγραφείσες οφειλές ακολουθώντας εσωτερικές διαδικασίες της ταμειακής υπηρεσίας αυτών, χωρίς να απαιτείται άσκηση ανακοπής ενώπιον των δικαστικών αρχών ή σχετική απόφαση δημοτικού συμβουλίου. Ωστόσο, προκειμένου να υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση του ζητήματος από τους δήμους, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε πόρισμα προς τον αρμόδιο Υπουργό Εσωτερικών εκτιμώντας ότι θα πρέπει να υπάρξει σχετική νομοθετική ρύθμιση που να προβλέπει ρητά την παραγραφή ως αιτία διαγραφής χρεών στο πλαίσιο του άρθρ. 174 του Ν. 3463/2006.

Αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης.

11. Μεταφορές

Συνοπτική παρουσίαση

Το όχημα (επιβατικό ιδιωτικής χρήσης, επαγγελματικό όχημα, φορτηγό, δίκυκλο κ.λπ.) συνιστά περιουσιακό στοιχείο, εργαλείο δουλειάς, αλλά και αναψυχής για την συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών και ως τέτοιο εντάσσεται στον ζωτικό κύκλο των δραστηριοτήτων και των συμφερόντων τους. Η πολιτεία, συνεπώς, θα πρέπει να λάβει ειδική μέριμνα για τον εκσυγχρονισμό και την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών που το αφορούν.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει τα σημαντικότερα προβλήματα, τα οποία κατά κύριο λόγο απορρέουν από την έλλειψη διαλειτουργικότητας των ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων οχημάτων που τηρούνται παράλληλα σε διάφορες υπηρεσίες:

- Στις περιπτώσεις μη ολοκλήρωσης της μεταβίβασης του οχήματος, ο πωλητής, αν και έχει πρακτικά αποξενωθεί από το όχημα, παραμένει υπόχρεος για οφειλές από τέλη κυκλοφορίας και έλλειψη ασφάλισης.

- Σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στην ενημέρωση των οφειλετών για πρόστιμα ΚΟΚ, με αποτέλεσμα αυτοί να περιέρχονται σε εξαιρετικά δυσμενή οικονομική θέση και να επηρεάζεται αρνητικά η εισπραξιμότητα των προστίμων.
- Παρακωλύεται η διεκπεραίωση διοικητικών διαδικασιών, συχνά με οικονομικές συνέπειες για τον ιδιοκτήτη του οχήματος.
- Το Μητρώο Οχημάτων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) δεν ενημερώνεται για τις κλοπές οχημάτων ή την κατάσχεσή τους από τις αστυνομικές αρχές της χώρας, ώστε τα οχήματα αυτά να τεθούν αυτόματα σε καθεστώς αναγκαστικής ακινησίας.
- Η έλλειψη δυνατότητας διαγραφής οχημάτων που έχουν κλαπεί από τα ηλεκτρονικά αρχεία της ΑΑΔΕ συχνά οδηγεί στην απώλεια παροχών, καθώς η κατοχή οχήματος αποτελεί τεκμήριο οικονομικής κατάστασης (χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση χορήγησης πετρελαίου θέρμανσης).

1 1.1. Η διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων καταγραφής της νομικής και πραγματικής κατάστασης των οχημάτων

Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων που αυτή τη στιγμή λειτουργούν και περιλαμβάνουν στοιχεία των οχημάτων είναι οι ακόλουθες:

α) Το Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών, με εστίαση στην αποθήκευση των τεχνικών στοιχείων των οχημάτων, το οποίο αντλεί τα στοιχεία του από τη διαδικασία έκδοσης άδειας κυκλοφορίας των οχημάτων.

β) Το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ, με εστίαση στην αποθήκευση των οικονομικών στοιχείων των οχημάτων, το οποίο άντλησε τα στοιχεία του αρχικά από τη μετάπτωση των φυσικών αρχείων τελών κυκλοφορίας των ΔΟΥ, ενώ πλέον αντλεί τα στοιχεία του από το Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών.

γ) Το Μητρώο της ΕΛΑΣ, όπου καταχωρούνται τα οχήματα σε σχέση με την οποιαδήποτε παραβατικότητα, το οποίο αντλεί τα στοιχεία του από βεβαιώσεις τροχαίων παραβάσεων του ΚΟΚ που επιβάλλονται από την Τροχαία (όπως παραβάσεις και επιβολή ποινών του Συστήματος Ελέγχου Συμπεριφοράς Οδηγών ή pointsystem), από δηλώσεις κλοπών κ.λπ.

δ) Το Ελληνικό Κέντρο Πληροφοριών του Επικουρικού Κεφαλαίου, με εστίαση στην αποθήκευση των ασφαλιστικών στοιχείων των οχημάτων με στοιχεία από ασφαλιστήρια συμβόλαια. Το σύστημα αυτό, μάλιστα, διαθέτει διαδικτυακή εφαρμογή³⁰⁸, μέσω της οποίας ο κάτοχος οχήματος μπορεί να πληροφορηθεί την ασφαλιστική κατάσταση του οχήματός του.

Επί του παρόντος, δεν υφίσταται πλήρης εικόνα της διάρθρωσης αυτών των διαφορετικών βάσεων δεδομένων, του βαθμού επικάλυψής τους, των ρυθμών ενημέρωσης και γενικά της αλληλεπίδρασής τους.

Αυτό που έχει διαπιστωθεί είναι ότι η πολυδιάσπαση και η περιορισμένη επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών βάσεων δεδομένων αποτελούν γενεσιουργές αιτίες σημαντικών προβλημάτων, τα κυριότερα εκ των οποίων είναι τα ακόλουθα:

A. Κατά τη μηχανογράφηση των τελών κυκλοφορίας από τις ΔΟΥ και κατά τη διασταύρωση στοιχείων μεταξύ των βάσεων δεδομένων για την ανεύρεση ανασφάλιστων οχημάτων, χιλιάδες πολίτες ενημερώθηκαν αιφνιδιαστικά για οφειλές τελών κυκλοφορίας ή για έλλειψη ασφάλισης όσον αφορά οχήματα από τα οποία είχαν από μακρόν χρόνου πρακτικά αποξενωθεί.

Σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις ο ιδιοκτήτης είχε πουλήσει το όχημα και είχε μεταβιβάσει τη νομή του δηλώνοντας την εν λόγω πώληση στο έντυπο Ε1, ο αγοραστής, ωστόσο, δεν είχε προβεί στην ολοκλήρωση της διαδικασίας μεταβίβασης της κυριότητας, η οποία τελείται με την έκδοση της άδειας κυκλοφορίας στο όνομά του.³⁰⁹ Ως αποτέλεσμα της μη μεταβίβασης της κυριότητας, υπόχρεος για την καταβολή των τελών κυκλοφορίας και την ασφάλιση του οχήματος παραμένει ο πωλητής, ενώ η εικόνα του οχήματος στο Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Μεταφορών δεν φέρει ουδεμία ένδειξη της συγκεκριμένης πώλησης. Ένα διαλειτουργικό σύστημα θα κατέγραφε τη δηλωθείσα πώληση ως εκκρεμότητα, έτσι ώστε οι αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. Διευθύνσεις Μεταφορών και Επικοινωνιών, ΑΑΔΕ κ.λπ.) να ενημερώσουν εγκαίρως τον πωλητή για τη μη ολοκλήρωση της μεταβίβασης της κυριότητας του οχήματος.

B. Οι οικονομικές υπηρεσίες όλων των δήμων της χώρας δεν έχουν ηλεκτρονική πρόσβαση σε κανένα από τα Μητρώα Οχημάτων είτε του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών είτε της ΑΑΔΕ, ώστε να είναι σε θέση να εντοπίζουν τα στοιχεία των ιδιοκτητών-κατόχων των οχημάτων κατά τον χρόνο βεβαίωσης των ποσών που προέρχονται από πρόστιμα ΚΟΚ.

Οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την εύρεση των παραβατών και την ταμειακή βεβαίωση των προστίμων εις βάρος τους διαφοροποιούνται αισθητά μεταξύ των δήμων, με αποτέλεσμα την άνιση μεταχείριση των πολιτών. Περαιτέρω, οι οφειλότες περιέρχονται ενίοτε σε εξαιρετικά δυσμενή οικονομική θέση λόγω καθυστέρησης ενημέρωσής τους για την παράβαση και το ύψος του επιβληθέντος προστίμου, όπως συχνά συμβαίνει σε περιπτώσεις απουσίας του παραβάτη οδηγού (π.χ. παράνομη στάθμευση) ή μη επ' αυτοφώρω κατάληψής του (π.χ. παραβίαση ερυθρού σηματοδότη). Εκ του λόγου αυτού η οφειλή ενίοτε αυξάνεται υπέρμετρα, οδηγώντας ακόμα και στη λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης προς είσπραξή της εν αγνοία του οφειλέτη.

Πέραν αυτών, η μεγάλη καθυστέρηση στην ενημέρωση και στην είσπραξη των προστίμων ΚΟΚ οδηγεί, κυρίως, σε υπονόμηση του δικαιολογητικού λόγου επιβολής τους, που είναι η διαφύλαξη του αγαθού της οδικής ασφάλειας. Και αυτό διότι καταρρέει η χρονική εγγύτητα μεταξύ της παράβασης και της εκτέλεσης της προβλεπόμενης κύρωσης, ως αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του αποτρεπτικού της αποτελέσματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα πρόστιμα του ΚΟΚ καταλήγουν ένα απλό εισπρακτικό μέτρο.

Ο Συνήγορος έχει προτείνει την ηλεκτρονική καταγραφή της παράβασης και κυρίως την ηλεκτρονική ενημέρωση του οφειλέτη αλλά και του οικείου δήμου μέσω TAXIS, πράγμα που θα διασφάλιζε την έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση, αυξάνοντας ταυτόχρονα την εισπραξιμότητα των προστίμων. Συναφή πρόταση αποτελεί η επέκταση της χρήσης του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος της ΕΛΑΣ για τη συλλογή και διαχείριση δεδομένων τροχαίων ατυχημάτων και της επιβολής ποινών σε θέματα

³⁰⁹ Σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρ. 2 του Ν. 722/77, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρ. 16 του Ν. 2753/99. Ο πωλητής απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις που συνδέονται με το όχημα από τη χρονολογία που ολοκληρώνεται η παραπάνω διαδικασία. Σύμφωνα δε με το άρθρ. 2 παρ. 1 του Ν. 722/77, η άδεια κυκλοφορίας αποτελεί τίτλο κυριότητας του οχήματος.

οδικής κυκλοφορίας μέσω φορητών συσκευών (tablets) και στην καταγραφή άλλων παραβάσεων του ΚΟΚ, όπως της παράνομης στάθμευσης.

Γ. Οι ΔΟΥ έχουν πρόσβαση στο Μητρώο Οχημάτων του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ ενημερώνεται με τις αντίστοιχες κινήσεις και αλλαγές, χωρίς όμως να συμβαίνει και το αντίστροφο. Χαρακτηριστική συνέπεια αυτού αποτελεί η μη ενημέρωση του Μητρώου του Υπουργείου Μεταφορών για τη θέση οχήματος σε φορολογική ακινησία. Η συνακόλουθη διεκπεραίωση διοικητικών διαδικασιών όπως, π.χ., η έκδοση αντιγράφου της άδειας κυκλοφορίας, που δεν συνάδουν με το καθεστώς αυτό, οδηγούν στην αυτόματη άρση του και στην εκ νέου επιβάρυνση του οχήματος με τέλη κυκλοφορίας και ασφάλιστρα, χωρίς μάλιστα καμία ενημέρωση του ιδιοκτήτη. Άλλη συνέπεια αποτελεί η αδυναμία των περιφερειακών υπηρεσιών μεταφορών να πληροφορηθούν αυτόματα τη μη οφειλή τελών κυκλοφορίας, προκειμένου να διεκπεραιώσουν διαδικασίες μεταβίβασης του οχήματος.

Δ. Στις περιπτώσεις κλοπής οχήματος και μετά την πάροδο τριμήνου από τη δήλωση της κλοπής, η αρμόδια αστυνομική αρχή χορηγεί βεβαίωση στην οποία αναφέρεται ο χρόνος της κλοπής, η σύνταξη σχετικής δικογραφίας, καθώς και ότι το όχημα δεν έχει ανευρεθεί μέχρι την ημέρα αυτή. Με τη δήλωση κλοπής του οχήματος στην αστυνομική αρχή, το εν λόγω όχημα καταχωρείται στην Εθνική Βάση Αναζητούμενων Οχημάτων της ΕΛΑΣ. Λόγω, ωστόσο, μη διασύνδεσης του συστήματος αυτού με το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ, ο πολίτης πρέπει να προσκομίσει ο ίδιος τη δήλωση στη ΔΟΥ στην οποία υπάγεται, προκειμένου το όχημα να τεθεί σε «αναγκαστική ακινησία» λόγω κλοπής, άλλως εξακολουθεί να βαρύνεται με τέλη κυκλοφορίας, ασφάλιστρα κ.λπ. Ακόμα και σε περιπτώσεις κατάσχεσης οχημάτων από τις αστυνομικές αρχές της χώρας και παράδοσης αυτών στη Διεύθυνση Διαχείρισης Δημόσιου Υλικού της ΑΑΔΕ, το Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ δεν ενημερώνεται, ώστε το όχημα να τεθεί αυτόματα σε καθεστώς αναγκαστικής ακινησίας.

Ε. Σε πολλές περιπτώσεις, η κατοχή οχήματος αποτελεί τεκμήριο οικονομικής κατάστασης. Μια τέτοια περίπτωση είναι και η χορήγηση πετρελαίου θέρμανσης. Εάν ο αιτούμενος εμφανίζεται στο Μητρώο Οχημάτων της ΑΑΔΕ ως κάτοχος περισσότερων των δύο οχημάτων, η αίτησή του απορρίπτεται αυτομάτως από το ηλεκτρονικό σύστημα. Ακόμη και αν ένα όχημα έχει κλαπεί και δεν βρίσκεται πλέον στην κατοχή του, δεν διαγράφεται από το σύστημα, αλλά παραμένει καταχωρισμένο και εξακολουθεί να θεωρείται περιουσιακό στοιχείο. Ούτε η ένδειξη «Κλοπή» στην Εθνική Βάση Αναζητούμενων Οχημάτων της ΕΛΑΣ επιτρέπει τη διεκπεραίωση της αίτησης, διαγραφή δε του οχήματος από τα ηλεκτρονικά αρχεία δεν είναι εφικτή εφόσον αυτό εξακολουθεί να ευρίσκεται ως αναζητούμενο στη βάση της ΕΛΑΣ.

Οι εν λόγω διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη έχουν επισημανθεί επανειλημμένα εγγράφως στις υπηρεσίες και την πολιτική ηγεσία των εμπλεκόμενων υπουργείων (Εσωτερικών, Οικονομικών, Υποδομών) και έχει τονιστεί η ανάγκη διασύνδεσης των συστημάτων.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 29 του πρόσφατου Ν. 4530/2018 «Θέματα μεταφορών και άλλες διατάξεις», προβλέπεται ότι, κατόπιν έκδοσης Κοινής Υπουργικής Απόφασης, ο προσδιορισμός του ύψους των διοικητικών προστίμων συγκεκριμένων κατηγοριών παραβάσεων του ΚΟΚ θα συνδέεται με κριτήρια του φορολογητέου εισοδήματος του «παραβάτη», ενώ επίσης η βεβαίωση των ποσών των προστίμων θα γίνεται «με έντυπο ή ηλεκτρονικό τρόπο». Από την παραπάνω νομοθετική διάταξη συμπεραίνει κανείς ότι η ηλεκτρονική επικοινωνία των πληροφοριακών συστημάτων οχημάτων με-

ταξύ συγκεκριμένων υπηρεσιών (ΑΑΔΕ και Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας) κρίνεται αναγκαία και φαίνεται εφικτή.

Περαιτέρω, οι διατάξεις του άρθρ. 49 «Μητρώα - Διαδικτυακές Εφαρμογές» του Ν. 4530/2018, όπου ρητά αναφέρεται η δημιουργία *Εθνικού Μητρώου Οχημάτων* στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών, το οποίο μπορεί να διασυνδέεται με μητρώα που τηρούνται από άλλες υπηρεσίες, δημιουργούν εφεξής το κατάλληλο έδαφος, ώστε να διασυνδεθούν όλες οι ανωτέρω βάσεις δεδομένων με στόχο την ενιαία ηλεκτρονική απεικόνιση της κατάστασης κάθε οχήματος

Με τον τρόπο αυτό η πραγματική κατάσταση του οχήματος δεν θα απεικονίζεται μόνο στον φυσικό φάκελο που τηρείται συνήθως ελλιπώς στην κατά τόπον αρμόδια Διεύθυνση Μεταφορών και Επικοινωνιών της Περιφέρειας, υπηρεσία η οποία συμβαίνει πολύ συχνά να είναι διαφορετική από αυτή στην οποία θα λάβει χώρα μια νέα διοικητική διαδικασία σε σχέση με το όχημα.

Η πλήρης διασύνδεση όλων των βάσεων δεδομένων όπου απεικονίζονται στοιχεία οχημάτων και, ακόμη καλύτερα, η δημιουργία μιας ενιαίας βάσης δεδομένων με πλήρη στοιχεία και η αντίστοιχη επιλεκτική διαβάθμιση των δικαιωμάτων πρόσβασης και καταχώρισης ανά αρμοδιότητα θα αποτελούσαν έργο σημαντικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και αποφυγής μεγάλης ταλαιπωρίας υπηρεσιών και πολιτών.³¹⁰

12. Φορολογία εισοδήματος

Συνοπτική παρουσίαση

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι φορολογικές υπηρεσίες προβαίνουν σε ανορθολογική συνδυαστική ερμηνεία διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας και άλλων νομοθετημάτων δημοσιονομικού χαρακτήρα, προκειμένου να προστατεύσουν τα ταμειακά συμφέροντα του Δημοσίου.

- Την παρέμβαση του Συνηγόρου προς την ΑΑΔΕ προκάλεσε η άρνηση των αρμόδιων οικονομικών υπηρεσιών να συνυπολογίσουν σε φορολογούμενους τον ήδη παρακρατηθέντα φόρο εισοδήματος μετά την παρέλευση τριετίας, με την αιτιολογία ότι έχει παραγραφεί ως αχρεωστήτως καταβληθείς προς το Δημόσιο.

12.1. Παραγραφή παρακρατηθέντος φόρου εισοδήματος

Στον Συνήγορο προσέφυγαν πολίτες³¹¹ στους οποίους δεν υπολογίσθηκε ο φόρος που είχε προκαταβληθεί από τον εργοδότη τους. Συγκεκριμένα, οι ενδιαφερόμενοι προέβησαν σε τροποποιητικές δηλώσεις παρελθόντων ετών, κατόπιν ελέγχου ή αυτοβούλως, για τη δήλωση ποσού εισοδήματος που δεν είχε δηλωθεί στην αρχική τους δήλωση. Εντούτοις, μετά την υποβολή και στη συνέχεια εκκαθάριση της δήλωσης αυτής, εφόσον

310 Ενδεικτικά: ΦΥ 242796/2018, 243645/2018, 243672/2018, 244437/2018, 249529/2018, 245139/2018, 245201/2018, 249543/2018, 251296/2018, 250226/2018, 250888/2018.

311 ΦΥ 248235, 239879, 225322, 226231, 233825.

είχε παρέλθει τριετία από το έτος κατά το οποίο έπρεπε να έχει δηλωθεί το εν λόγω εισόδημα, οι αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες αρνήθηκαν να συνυπολογίσουν τον ήδη παρακρατηθέντα από τον εργοδότη ή τον ασφαλιστικό φορέα φόρο που αντιστοιχούσε στο εισόδημα αυτό.

Σύμφωνα με τις απόψεις των αρμόδιων ΔΟΥ, ο φόρος αυτός δεν μπορεί να αποτυπωθεί στο εκκαθαριστικό σημείωμα λόγω παρέλευσης τριετίας από την απόδοσή του στο Δημόσιο, κατ' επίκληση των διατάξεων του δημοσίου λογιστικού περί παραγραφής της εις βάρος του Δημοσίου αξίωσης επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων χρηματικών ποσών.

Η άποψη αυτή δεν μπορεί όμως να γίνει δεκτή, δεδομένου ότι διάταξη του άρθρ. 90 παρ. 2 του Ν. 2362/1995 (ήδη Ν. 4270/2014) όπως αυτή έχει ερμηνευθεί από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και η νεότερη διάταξη της παρ. 15 του άρθρ. 8 του Ν. 3842/2010 αφορούν αποκλειστικά την περίπτωση που, λόγω εκκαθάρισης εκπρόθεσμα υποβληθείσας δήλωσης φόρου εισοδήματος, προκύψει φόρος προς επιστροφή στον φορολογούμενο. Σε καμία περίπτωση οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν τον παρακρατηθέντα φόρο, καθώς ουδεμία αλλοίωση επί των οικονομικών στοιχείων που προσκομίζονται από τον φορολογούμενο επιτρέπεται, εάν δεν προβλέπεται ρητά από τις κείμενες διατάξεις. Περαιτέρω, η Αρχή έχει κατ' επανάληψη διατυπώσει προς τις κεντρικές υπηρεσίες της ΑΑΔΕ την άποψη³¹² ότι από καμία διάταξη νόμου δεν προκύπτει η ευχέρεια των οικονομικών υπηρεσιών να προβαίνουν στην καταχώριση ανακριβών στοιχείων, όσον αφορά ειδικότερα τους παρακρατηθέντες ή με άλλον τρόπο αποδοθέντες στο Δημόσιο φόρους. Κατά την εκκαθάριση της τροποποιητικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, οι αρμόδιοι υπάλληλοι όφειλαν εκ του νόμου να συνυπολογίσουν τον φόρο που αποδεδειγμένα έχει παρακρατηθεί, προκειμένου να ακολουθήσει ορθή διαδικασία εκκαθάρισης των οικονομικών στοιχείων.

Οι ανωτέρω θέσεις της Αρχής έχουν ρητά απορριφθεί από τις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες και τις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, με την αιτιολογία ότι μετά την παρέλευση τριετίας ο παρακρατηθείς φόρος παραγράφεται ως αχρεωστήτως καταβληθείς προς το Δημόσιο.

Το ζήτημα εκκρεμεί ενώπιον των αρμόδιων διοικητικών δικαστηρίων, στα οποία έχουν προσφύγει πολίτες, και αναμένεται η κρίση σε δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Σε πρώτο βαθμό κρίθηκε ότι, πράγματι, ο εν λόγω παρακρατηθείς φόρος δεν είναι παραγεγραμμένος και πρέπει να συνυπολογισθεί προς όφελος των πολιτών μειώνοντας αντίστοιχα τη φορολογική τους υποχρέωση.

13. Αστική κατάσταση και ιθαγένεια

13.1 Αστική κατάσταση

Συνοπτική παρουσίαση

Η αναγραφή στοιχείων σε έγγραφα ταυτοποίησης κατά το πρότυπο ΕΛΟΤ 743, η ύπαρξη σφραγμάτων ή, ακόμη, η αμφισβήτηση της γνησιότητας διοικητικών εγγράφων δημιουρ-

312 <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.parakratisi.261502>

γούν εμπλοκή σε διοικητικές διαδικασίες και, κατ' επέκταση, προβλήματα στους πολίτες κατά τις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο των παρεμβάσεών του, υπογράμμισε ότι η δημόσια διοίκηση οφείλει να διασφαλίζει την τήρηση της νομιμότητας κατά την άσκηση των καθηκόντων της, επιδεικνύοντας, ωστόσο, την απαιτούμενη ευελιξία, ιδίως στις περιπτώσεις που θίγονται τα δικαιώματα των διοικουμένων χωρίς δική τους υπαιτιότητα. Ειδικότερα:

- Πρότεινε την απλούστευση τόσο της διαδικασίας ελέγχου των εγγραφών στις ληξιαρχικές πράξεις όσο και της διόρθωσης ήσσονος σημασίας σφαλμάτων, ώστε να μην απαιτείται εισαγγελική εντολή ή δικαστική απόφαση.
- Πέτυχε τη μεταβολή της στάσης της ΕΛΑΣ, η οποία δεν απορρίπτει πλέον τα αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων στις περιπτώσεις που οι αιτούντες είναι κάτοχοι δελτίων ταυτότητας με συντεταγμένη αναγραφή τόπου γέννησης, αλλά τους υποδεικνύει να τα αντικαταστήσουν σε εύθετο χρόνο.
- Προκάλεσε την έκδοση Υπουργικής Απόφασης με την οποία προβλέπεται ότι είναι δυνατή η λατινική μεταγραφή των στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743, εφόσον αυτή συμφωνεί με τα στοιχεία του δελτίου ταυτότητας.

13.1.1. Διόρθωση ήσσονος σημασίας σφαλμάτων στις ληξιαρχικές πράξεις χωρίς δικαστική απόφαση ή εισαγγελική εντολή

Τα ληξιαρχεία της χώρας αρνούνται να διορθώσουν σφάλματα σε ληξιαρχικές πράξεις που έχουν προκύψει ακόμη και με ευθύνη των ίδιων των υπηρεσιών, απαιτώντας από τους πολίτες την προσκόμιση εισαγγελικής εντολής ή δικαστικής απόφασης με την οποία διορθώνεται το σφάλμα.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,³¹³ για τη διόρθωση ληξιαρχικής πράξης απαιτείται δικαστική απόφαση. Ωστόσο, οποιοδήποτε σφάλμα δεν εμπίπτει στις ρητά απαριθμούμενες στον νόμο περιπτώσεις μπορεί να διορθωθεί και με εισαγγελική εντολή. Προσφάτως παρατηρείται ότι οι εισαγγελείς δεν χορηγούν την εντολή, με αποτέλεσμα οι σχετικές υποθέσεις να καταλήγουν στα δικαστήρια επιβαρύνοντας αδίκως τους πολίτες. Επίσης, σύμφωνα με τον νόμο, σφάλματα που αφορούν γραμματικούς και φθογολογικούς κανόνες μπορούν να διορθωθούν με πράξη του ληξιαρχου. Ωστόσο, συχνά αμφισβητείται από τις υπηρεσίες τι συνιστά τέτοιου είδους σφάλμα, με αποτέλεσμα και αυτές οι υποθέσεις να καταλήγουν στη διαδικασία της εισαγγελικής εντολής και της δικαστικής απόφασης.

Σε χαρακτηριστική περίπτωση, ανήλικη καταχωρίστηκε στη ληξιαρχική πράξη γέννησης ως «Ευριδίκη». Όταν οι γονείς διαπίστωσαν το ορθογραφικό σφάλμα, επιδίωξαν τη διόρθωση. Όμως το Ληξιαρχείο Αμαρουσίου, με υπόδειξη του Υπουργείου Εσωτερικών (Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης) υποστήριξε ότι δεν πρόκειται για ορθογραφικό σφάλμα που μπορεί να διορθωθεί από τον ληξιαρχο και ότι το «Ευριδίκη» είναι διαφορετικό όνομα από το «Ευρυδίκη». Ζήτησε, ως εκ τούτου, την έκδοση δικαστικής απόφασης. Για να αποφευχθεί η οικονομική επιβάρυνση και η χρονική καθυστέρηση της δικαστικής απόφασης, ο Συνήγορος ζήτησε βεβαίωση του ιερέα που τέλεσε τη βάπτισμα ότι η εσφαλμένη γραφή προήλθε από δική του παραδρομή στη δήλωση βάπτισμας, και με αυτή το ληξιαρχείο διόρθωσε την πράξη γέννησης.

313 Ν. 344/1976, άρθρ. 13.

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε στο Υπουργείο Εσωτερικών να εξετάσει αφενός εναλλακτικούς τρόπους ελέγχου των εγγραφών στις ληξιαρχικές πράξεις (λ.χ. με ηλεκτρονική διασταύρωση), ώστε να αποφεύγονται οι εσφαλμένες καταχωρίσεις, και αφετέρου τη δυνατότητα τροποποίησης της νομοθεσίας, ώστε να μην απαιτείται εισαγγελική εντολή ή δικαστική απόφαση για σφάλματα η διαπίστωση των οποίων εύκολα μπορεί να γίνει από τα ληξιαρχεία, έστω και εκ των υστέρων. Η απάντηση του υπουργείου αναμένεται.³¹⁴

13.1.2. Απόρριψη αιτημάτων χορήγησης διαβατηρίων λόγω συντετμημένης αναγραφής του τόπου γέννησης στα δελτία ταυτότητας

Η Ελληνική Αστυνομία με αιφνίδια απόφασή της έκρινε ως άκυρα δελτία ταυτότητας στις περιπτώσεις που ο τόπος γέννησης σε αυτά αναγραφόταν συντετμημένος, όπως ενδεικτικά «Θεσ/νίκη» ή «Αλεξ/πολη», απορρίπτοντας αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων και εξαναγκάζοντας τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν εκ νέου σχετική αίτηση ύστερα από αντικατάσταση των δελτίων ταυτότητας.³¹⁵

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε διευκρινίσεις από την ΕΛΑΣ επισημαίνοντας ότι τα δελτία ταυτότητας και τα διαβατήρια εκδίδονται από την ίδια αρχή. Η ΕΛΑΣ, εμμένοντας στις απορριπτικές πράξεις, απάντησε ότι η σύντμηση είναι παράνομη και ότι το διαβατήριο δεν μπορεί να αποκλίνει από το δελτίο ταυτότητας. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών διευκρινίζοντας ότι η ΕΛΑΣ μπορεί να καταργήσει εφεξής τις συντμήσεις τοπωνυμίων, ώστε να μην επιβαρύνονται οι πολίτες με απώλεια χρόνου και χρημάτων (καταβολή συμπληρωματικού παραβόλου).³¹⁶

Κατόπιν των ανωτέρω, η ΕΛΑΣ άλλαξε στάση και σταμάτησε να απορρίπτει αιτήματα έκδοσης διαβατηρίων, επικαλούμενη την αρχή της χρηστής διοίκησης, υποδεικνύοντας απλώς στους κατόχους δελτίων ταυτότητας με συντετμημένη αναγραφή τόπου γέννησης να τα αντικαταστήσουν σε εύθετο χρόνο.³¹⁷

13.1.3 Λατινική μεταγραφή ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743

Το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής προβαίνει σε λατινική μεταγραφή των ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα ναυτικά φυλλάδια πολιτογραφημένων Ελλήνων πολιτών εφαρμόζοντας το πρότυπο ΕΛΟΤ 743. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υφίστανται διαφορές ως προς τον τρόπο αναγραφής των ονοματεπωνυμικών στοιχείων μεταξύ των ναυτικών φυλλαδίων, των δελτίων ταυτότητας και των στοιχείων που τηρούνται στη χώρα καταγωγής των προαναφερομένων.

Ο Συνήγορος επισήμανε στο υπουργείο ότι η ορθή διοικητική πρακτική επιβάλλει την ενιαία τυποποίηση των στοιχείων των Ελλήνων πολιτών σε όλα τα έγγραφα ταυτότητας, δηλαδή στο δελτίο ταυτότητας, στο διαβατήριο και, επομένως, στο ναυτικό φυλλάδιο, ώστε να μη δημιουργούνται προβλήματα ταυτοπροσωπίας των ναυτικών.

314 ΦΥ 251094/18, 249727/18, 249310/18, 248214/18, 247451/18.

315 Βλ Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 164-165

316 https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.502445

317 ΦΥ 227666/17, 225239/17, 224061/17, 223920/17, 223080/17, 222403/16, 222234/16.

Έπειτα από την παρέμβαση του Συνηγόρου,³¹⁸ εκδόθηκε Υπουργική Απόφαση³¹⁹ στην οποία προβλέπεται η δυνατότητα λατινικής μεταγραφής των στοιχείων πολιτογραφημένων Ελλήνων στα ναυτικά φυλλάδια κατά παρέκκλιση του προτύπου ΕΛΟΤ 743, εφόσον αυτή συμφωνεί με τα στοιχεία του δελτίου ταυτότητάς τους.³²⁰

13.2. Ιθαγένεια

Συνοπτική παρουσίαση

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει σε αρκετές περιπτώσεις επισημάνει τις πολύ θετικές συνέπειες του Ν. 3838/2010 στην ενσωμάτωση των μεταναστών και των οικογενειών τους στην ελληνική κοινωνία μέσω της θέσπισης σχετικών λυσιτελών διαδικασιών. Παράλληλα, όμως, έχουν εντοπιστεί και σημαντικές δυσλειτουργίες, οι οποίες αφορούν ιδίως τις μεγάλες και αναιτιολόγητες καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των διαδικασιών πολιτογράφησης, αλλά και τις ανισότητες στην κρίση επί της πλήρωσης των προϋποθέσεων ένταξης των αιτούντων στην ελληνική κοινωνία κατά τη διαδικασία της προβλεπόμενης συνέντευξης που διενεργείται από τις Επιτροπές Πολιτογράφησης.

- Ο Συνήγορος υπέβαλε συγκεκριμένες προτάσεις επί των διαδικασιών εξέτασης και απονομής της ελληνικής ιθαγένειας για ειδικές, ευάλωτες κατηγορίες αιτούντων, συνέβαλε στη δημιουργία γραφείου τηλεφωνικής εξυπηρέτησης για την πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων και ζήτησε την αναμόρφωση των διαδικασιών χορήγησης τίτλου ελληνομάθειας Επιπέδου Α', η οποία επίκειται.
- Το Υπουργείο Εσωτερικών εξήγγειλε μέτρα με στόχο την καλύτερη ενσωμάτωση των ενδιαφερομένων και τη μείωση του χρόνου λήψης της απόφασης χορήγησης της ελληνικής ιθαγένειας.
- Κατόπιν συνεργασίας του Συνηγόρου με την Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας καταρτίστηκε οδηγός με τίτλο «Απλοποιημένες Οδηγίες Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας».
- Η παρέμβαση της Αρχής ζητήθηκε σε αρκετές περιπτώσεις καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας ανηλίκων, καθώς πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες, ερμηνευτικές αγκυλώσεις και ιδιαιτερότητες της διοικητικής πρακτικής καθιστούσαν δυσχερή την επίλυση των σχετικών προβλημάτων, παραβιάζοντας το δικαίωμα των ανηλίκων στην ταυτότητα.
- Στην περίπτωση πολιτογραφημένων ομογενών για τους οποίους εκκρεμεί ποινική δίωξη λόγω χρήσης πλαστών εγγράφων με τα οποία απέδειξαν την ομογενειακή ιδιότητά τους, ο Συνήγορος ζήτησε να διασφαλιστεί, με εγκύκλιο ή νομοθετικά, ότι μέχρι την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας θα τηρούνται το τεκμήριο ιθαγένειας και το δικαίωμα ακρόασης.

318 https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.510538

319 ΦΕΚ 2487/τ. Β/28.6.2018.

320 ΦΥ 249121/18, 238340/17, 238243/17.

1.3.2.1. Απονομή της ελληνικής ιθαγένειας

Επισημαίνεται ότι σχετικά με το ζήτημα της απονομής της ελληνικής ιθαγένειας και της ενσωμάτωσης των μεταναστών και των οικογενειών τους στην ελληνική κοινωνία ο Συνήγορος έχει προβεί, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες προτάσεις:

α) Νομοθετική πρόβλεψη διαφοροποιημένων διαδικασιών εξέτασης σε ειδικές κατηγορίες αιτούντων με συγκεκριμένα προβλήματα (λ.χ. άτομα με προβλήματα ακοής), αλλά και ειδικών διαδικασιών απονομής της ελληνικής ιθαγένειας σε αιτούντες που αντικειμενικά δεν μπορούν να παραστούν σε εξετάσεις (λ.χ. τα άτομα με νοτική υστέρηση), καθώς και σε άτομα που έχουν καταστεί αντίθαγενείς παρά τη μακρόχρονη ιστορική παρουσία τους στην Ελλάδα (Ελληνες Ρομά).

β) Δημιουργία γραφείου τηλεφωνικής εξυπηρέτησης στη Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών, ώστε να ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για τις απαιτούμενες προϋποθέσεις και τη διαδικασία απονομής της ελληνικής ιθαγένειας. Η πρόταση αυτή υλοποιήθηκε το φθινόπωρο του 2018.

γ) Αναμόρφωση των εξεταστικών διαδικασιών για τη χορήγηση τίτλου ελληνομάθειας Επιπέδου Α' που διοργανώνονται με μέριμνα της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ώστε να συμμετέχουν σε αυτές στελέχη των Υπουργείων Μεταναστευτικής Πολιτικής και Εσωτερικών, καθώς κατά τα τελευταία έτη παρουσιάστηκε το φαινόμενο λήψης του συγκεκριμένου τίτλου από πρόσωπα που δεν διέθεται τις απαιτούμενες ικανότητες χρήσης της ελληνικής γλώσσας. Κατόπιν θετικής ανταπόκρισης του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων πληροφορηθήκαμε ότι επίκειται η αναμόρφωση των σχετικών διαδικασιών.

Επίσης, το Υπουργείο Εσωτερικών εξήγγειλε την πρόθεσή του για τη λήψη των ακόλουθων μέτρων:

α) Θέσπιση ενός νέου, ενιαίου συστήματος δοκιμασίας (test) για τη διαπίστωση των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης των ενδιαφερομένων, κατά το πρότυπο αντίστοιχων συστημάτων άλλων κρατών μελών της ΕΕ, των ΗΠΑ και της Αυστραλίας.

β) Αναμόρφωση του συστήματος διαχείρισης των αιτημάτων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, με σκοπό τη μείωση του απαιτούμενου χρόνου για τη λήψη της σχετικής απόφασης, μέσω ανάθεσης της αποφασιστικής αρμοδιότητας στις Διευθύνσεις Αστικής Κατάστασης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, οι οποίες από 1.1.2019 μετατρέπονται σε Περιφερειακές Διευθύνσεις του Υπουργείου Εσωτερικών.

Τέλος, στο πλαίσιο στενής συνεργασίας του Συνηγόρου με την Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών, το 2018 καταρτίστηκε οδηγός με τίτλο «Απλοποιημένες Οδηγίες Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας», που αποσκοπεί στην πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων αναφορικά με τις σχετικές διοικητικές διαδικασίες και τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Ο εν λόγω οδηγός, μεταφρασμένος στα αγγλικά και σε αρκετές γλώσσες των μεταναστευτικών κοινοτήτων, έχει αναρτηθεί στις ιστοσελίδες του Συνηγόρου του Πολίτη³²¹ και του Υπουργείου Εσωτερικών.

Στο πλαίσιο της προαναφερόμενης συνεργασίας, αντιμετωπίστηκε θετικά υπόθεση Ισραηλινού υπηκόου με καταγωγή τον Βόλο, ο οποίος, έχοντας επιβιώσει του Ολοκαυτώματος, ζήτησε επανειλημμένα την ανάκτηση της ελληνικής ιθαγένειας που είχε αφαιρεθεί από τον ίδιο και την οικογένειά του μετά τη μετεγκατάστασή τους στο Ισραήλ. Η άρνηση ικανοποίησης του αιτήματος του ενδιαφερομένου βασίστηκε σε προφανώς εσφαλμένη

321 <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.politiografisi-allodapou.480055>

απόφαση των αρμοδίων αρχών το 1959, καθώς ο πατέρας του χαρακτηριζόταν ως αλλοδαπός, ο ίδιος δε ως Αρμένιος. Επιπλέον, στα αδέρφια του ενδιαφερομένου έχει ήδη απονεμηθεί, εκ νέου, η ελληνική ιθαγένεια. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα υπόψη της Ειδικής Γραμματείας Ιθαγένειας και σύντομα αναμένεται η ολοκλήρωση των διαδικασιών ικανοποίησης του συγκεκριμένου αιτήματος.³²²

13.2.2. Ζητήματα καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας ανηλίκων

Παιδί από αλλοδαπή μητέρα χωρίς νόμιμη διαμονή και ημεδαπό πατέρα καλυπτόταν από το τεκμήριο πατρότητας υπέρ του αλλοδαπού (πρώην) συζύγου της μητέρας. Όταν καταρρίφθηκε το τεκμήριο με δίκη προσβολής πατρότητας και το παιδί αναγνωρίστηκε από τον φυσικό γονέα, είχε ήδη συμπληρώσει τα τρία χρόνια. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση αρνήθηκε να καθορίσει την ελληνική ιθαγένεια του παιδιού βάσει της αναγνώρισης, διότι οι συμβολαιογράφοι επιτρέπεται να συντάξουν πράξη αναγνώρισης με αλλοδαπό, χωρίς τακτοποιημένη διαμονή στη χώρα, μόνο μέχρι τη συμπλήρωση των τριών χρόνων του παιδιού. Ο Συνήγορος υποστήριξε³²³ ότι υπήρχε λόγος ανώτερης βίας που ανέσειλε την τριετή προθεσμία, αφού πριν από την ολοκλήρωση της δίκης η αναγνώριση δεν θα ήταν έγκυρη, και έτσι έγινε ο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας.³²⁴

Ο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας τέκνων γεννημένων χωρίς γάμο από Έλληνα πατέρα και Γαλλίδα μητέρα είχε ως προϋπόθεση την προσκόμιση πιστοποιητικού αγαμίας της μητέρας κατά τον χρόνο σύλληψης και γέννησης των παιδιών. Τέτοιο πιστοποιητικό δεν χορηγεί η γαλλική διοίκηση, ούτε όμως βεβαίωση μη χορήγησής του, όπως άλλες χώρες. Ο Συνήγορος διαβίβασε έκθεση στη Γαλλική Πρεσβεία³²⁵ ζητώντας τη συνδρομή της. Η Πρεσβεία βεβαίωσε κατ' εξαίρεση ότι δεν υπήρχε καταχώρηση γάμου στη ληξιαρχική πράξη γέννηση της μητέρας και βάσει αυτής η Αποκεντρωμένη Διοίκηση προέβη στον καθορισμό ιθαγένειας.³²⁶

Σε παρόμοια υπόθεση, Έλληνας πολίτης που είχε αποκτήσει τέκνο εκτός γάμου στο εξωτερικό το είχε αναγνωρίσει μετά τη γέννηση και ζητούσε την εγγραφή του στο δημοτολόγιο. Λόγω της εκτός γάμου γέννησης, απαιτείτο καθορισμός της ελληνικής ιθαγένειας του παιδιού. Ο δήμος αρνήθηκε να προχωρήσει στην εγγραφή, καθώς το ανήλικο δεν μπορούσε να εγγραφεί προηγουμένως στο Μητρώο Αρρένων (που συνάσσεται κάθε Σεπτέμβριο), αλλά και επειδή το ληξιαρχείο απαιτούσε, εσφαλμένα, σχετική απόφαση/εντολή εγγραφής από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση παρά την ύπαρξη δημοσίευσης στο ΦΕΚ. Σημειωτέον ότι οι καθυστερήσεις και η έλλειψη συνεργασίας καθιστούσαν αδύνατη την επιστροφή του γονέα μαζί με το παιδί στο εξωτερικό, όπου εργαζόταν ο πρώτος, καθώς το διαβατήριό του τέκνου είχε λήξει. Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου οδήγησε σε ολοκλήρωση της διαδικασίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς ωστόσο να επιτύχει και γενικότερη επανεξέταση του τρόπου δράσης της διοίκησης σε ανάλογες υποθέσεις.³²⁷

Στο ίδιο πλαίσιο της διαδικασίας εγγραφής των παιδιών τους στο δημοτολόγιο, φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν πρόβλημα πολιτογραφηθέντες Έλληνες των οποίων τα παιδιά

322 ΦΥ 248266/18.

323 https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.katoxirwsi_onomatos.534589

324 ΦΥ 222362/16.

325 Κατ' άρθρ. 4 παρ. 12 τελ. εδ. Ν. 3094/2003.

326 ΦΥ 242268/18.

327 ΦΥ 234442/18.

αποκτούν αυτομάτως (μετά την πολιτογράφηση) την ελληνική ιθαγένεια, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι ορισμένα ληξιαρχεία αρνούνται να εγγράψουν τα παιδιά, καθώς απαιτούν: α) προηγούμενη εγγραφή στο Μητρώο Αρρένων, ενώ αντίστοιχη απαίτηση δεν υπάρχει ως προς τα άρρενα τέκνα που γεννιούνται από Έλληνα γονέα και β) προσκόμιση εκ νέου εγγράφων επικυρωμένων από τις ελληνικές προξενικές αρχές του εξωτερικού, τα οποία έχουν ήδη ληφθεί υπόψη από την ελληνική διοίκηση στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών (λ.χ. της πολιτογράφησης, της χορήγησης άδειας διαμονής των μελών της οικογένειας).

Η ανατιολόγητη επιμονή στις παραπάνω απαιτήσεις, σε συνδυασμό με την ήδη καταγεγραμμένη από τον Συνήγορο³²⁸ σοβαρή καθυστέρηση των διπλωματικών αντιπροσωπειών και τη γενικότερη δυστοκία ορισμένων ιδίως από αυτές, καθιστά ατελέσφορες αφενός την προσπάθεια του ενδιαφερόμενου πολίτη και αφετέρου τις μέχρι σήμερα προσπάθειες επίλυσης εκ μέρους του Συνηγόρου. Τελικά, δυσχεραίνει εξαιρετικά την κοινωνική ένταξη των ανηλίκων που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και οι γονείς τους έχουν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, θέτοντας περαιτέρω προσκόμματα στην καθημερινότητά τους, όπως λ.χ. η έλλειψη τίτλου διαμονής, καθώς τους αφαιρείται από την ελληνική διοίκηση η άδεια διαμονής, μετά την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από τον γονέα.³²⁹

13.2.3. Ανάκληση ιθαγένειας πολιτογραφημένων ομογενών

Σε πολλούς ομογενείς από την Αλβανία, οι οποίοι είχαν ήδη αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, ασκήθηκε, πολύ αργότερα από τον χρόνο της πολιτογράφησης τους, ποινική δίωξη λόγω χρήσης πλαστών εγγράφων που αποδείκνυαν την ομογενειακή ιδιότητά τους. Αν και σε πολλές περιπτώσεις οι εμπλεκόμενοι τελικά είχαν αθωωθεί ως προς το ποινικό μέρος της υπόθεσης ή το αδίκημά τους είχε παραγραφεί, με αποτέλεσμα τη διακοπή της δίωξης, οι αρμόδιες υπηρεσίες προχώρησαν, αιφνιδίως για τους ενδιαφερόμενους, σε ανακλήσεις των αποφάσεων πολιτογράφησης. Επίσης, παρατηρήθηκε διακοπή κρίσιμων διοικητικών διαδικασιών σε άλλες υπηρεσίες (λ.χ. έκδοση διαβατηρίου), έως ότου το Υπουργείο Εσωτερικών να αποφασίσει για την τύχη των περιπτώσεων αυτών. Ωστόσο, το υπουργείο καθυστερεί να προχωρήσει σε συνολική αντιμετώπιση του θέματος, με αποτέλεσμα να παρατείνεται η ανασφάλεια των ενδιαφερομένων.

Επειδή το πρόβλημα φαίνεται να έχει προσλάβει ευρύτερες διαστάσεις, ο Συνήγορος πρότεινε στο υπουργείο την επίλυσή του με διευκρινιστική εγκύκλιο ή ακόμη και νομοθετικά, προκειμένου να τηρούνται τόσο το τεκμήριο ιθαγένειας³³⁰ μέχρι τη στιγμή της ανάκλησης όσο και το δικαίωμα ακρόασης³³¹. Πάντως, σε συγκεκριμένη υπόθεση που τέθηκε υπόψη του Συνηγόρου το πρόβλημα επιλύθηκε με την έγγραφη διατύπωση της άποψης του Υπουργείου Εσωτερικών ότι δεν επηρεάζεται η ιθαγένεια του πολίτη και, συνεπώς, αυτός μπορεί να εξακολουθήσει να συναλλάσσεται με τις δημόσιες υπηρεσίες.³³²

328 Βλ. Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου για το έτος 2017, σελ. 114, «Καθυστερήσεις από διπλωματικές αντιπροσωπείες».

329 Ενδεικτικά ΦΥ 236588, 249196.

330 Άρθρ. 27 παρ. 2 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας.

331 Άρθρ. 20 παρ. 2 του Συντάγματος και άρθρ. 6 παρ. 1-4 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

332 ΦΥ 247737/18.

14. Μετανάστευση

Με τις νομοθετικές πρωτοβουλίες του έτους 2018³³³ έχουν επέλθει κυρίως θετικές αλλαγές στο καθεστώς χορήγησης αδειών διαμονής. Ωστόσο, συνεχίζουν να υπάρχουν εγνωσμένες διοικητικές δυσλειτουργίες και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, συνεπεία των οποίων σημειώνονται σε όλες σχεδόν τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (ΔΑΜ) της χώρας μεγάλες καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων για χορήγηση και ανανέωση όλων των κατηγοριών αδειών διαμονής. Ο Συνήγορος, αξιοποιώντας την πολύχρονη θεσμική εμπειρία του σε θέματα μετανάστευσης:

- παρακολουθεί τις εξελίξεις στον τομέα αυτό και υποβάλλει προτάσεις για την ορθολογικότερη οργάνωση της διαδικασίας χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους.
- επιδιώκει να συμβάλει, με την υποβολή συγκεκριμένων παρατηρήσεων, στην περαιτέρω βελτίωση του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης.

14.1. Τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης

Κατά το στάδιο της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε στους αρμόδιους φορείς συγκεκριμένες παρατηρήσεις³³⁴ επί του σχετικού σχεδίου νόμου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, με το οποίο, μεταξύ άλλων, προωθούνταν τροποποιήσεις στον Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης. Πολλές από τις ρυθμίσεις που τελικά τέθηκαν σε ισχύ αποτιμώνται ως ιδιαίτερως θετικές, καθώς αφορούν μεγάλο αριθμό πολιτών τρίτων χωρών και επιλύουν σειρά επιμέρους προβλημάτων. Οι ρυθμίσεις αυτές είναι οι εξής:

- προσαρμογή της μεταναστευτικής νομοθεσίας στον Ν. 4356/2015 «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις» και ενιαία αντιμετώπιση των μελών της οικογένειας σε ό,τι αφορά τόσο τα παρεχόμενα δικαιώματα όσο και την εφαρμοστέα διαδικασία.
- κατάργηση της Ειδικής Τριμελούς Επιτροπής εξέτασης αιτημάτων των στερούμενων διαβατηρίου πολιτών τρίτων χωρών και ανάθεση της αρμοδιότητας να διερευνηθεί η τυχόν ύπαρξη προσωρινής ή μόνιμης αδυναμίας κτήσης διαβατηρίου στις κατά τόπους αρμόδιες Επιτροπές Μετανάστευσης των ΔΑΜ.
- αύξηση της χρονικής διάρκειας των αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους από 2 σε 3 έτη και απλούστευση της σχετικής διαδικασίας, καθόσον απαιτείται πλέον η απόδειξη μόνο της διαμονής στην επικράτεια για 7 τουλάχιστον συνεχή έτη πριν από την υποβολή της αίτησης και όχι και η ύπαρξη ιδιαίτερων δεσμών με τη χώρα.
- αποκέντρωση της διαδικασίας χορήγησης άδειας διαμονής στους γονείς ανήλικων

333 Ν. 4540/2018 και 4546/2018.

334 Οι εν λόγω παρατηρήσεις έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.prosbasi-asylo.500099>.

ημεδαπών, με δυνατότητα κατάθεσης σχετικού αιτήματος στη ΔΑΜ του τόπου διαμονής τους.

- παροχή υγειονομικής περίθαλψης στα τέκνα των ασφαλισμένων πολιτών τρίτων χωρών μετά την ενηλικίωσή τους, σύμφωνα με την ασφαλιστική νομοθεσία για υγειονομική περίθαλψη που ισχύει για τους ημεδαπούς, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις της μόνιμης και νόμιμης διαμονής.

Ωστόσο, επήλθαν και τροποποιήσεις, οι οποίες φαίνεται να κινούνται σε αρνητική κατεύθυνση, όπως:

- η κατάργηση των ρυθμίσεων βάσει των οποίων χορηγούνταν άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους σε πολίτες τρίτων χωρών που κατείχαν προηγούμενο ληγμένο οριστικό τίτλο διαμονής την τελευταία δεκαετία ή προσκόμιζαν θεώρηση εισόδου χορηγηθείσα από ελληνική προξενική αρχή τουλάχιστον 3 έτη προ της υποβολής του αιτήματος.
- η αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου που αφορά τη χορήγηση άδειας διαμονής στους γονείς ανήλικων ημεδαπών, λόγω υπαγωγής τους από το καθεστώς διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στο καθεστώς διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Η χορήγηση της σχετικής άδειας εναπόκειται πλέον στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης, το σχετικό παράβολο ανέρχεται στα 300 ευρώ και δεν διασφαλίζεται η προσωρινή νόμιμη διαμονή αυτών έως την εξέταση του αιτήματος.

Ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να αποτιμήσει τα αποτελέσματα των ως άνω τροποποιήσεων μετά την πάροδο εύλογου χρονικού διαστήματος από την εφαρμογή τους και να προχωρήσει στη διατύπωση σχετικών προτάσεων βελτίωσης.

Περαιτέρω, την Αρχή έχουν απασχολήσει ζητήματα που δεν έχουν τύχει ακόμη της σχετικής προσοχής και επεξεργασίας από τη διοίκηση και η αντιμετώπισή τους χρήζει νομοθετικής ρύθμισης. Ειδικότερα:

- η πρόσβαση μελών οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας στην αγορά εργασίας από την αρχική χορήγηση της άδειας διαμονής τους και όχι από την πρώτη ανανέωση αυτής.
- η χορήγηση ειδικής βεβαίωσης νόμιμης διαμονής σε όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών των οποίων η έξοδος από τη χώρα έχει απαγορευτεί για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας και στους οποίους έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι που καθιστούν αναγκαία την παραμονή τους στη χώρα.

14.2. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους

Το βασικό πρόβλημα που αναδείχθηκε το 2018 ήταν οι υπέρμετρες καθυστερήσεις στην εξέταση αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους είτε από την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής είτε από τις αρμόδιες ΔΑΜ. Το φαινόμενο αυτό συντελεί στην εν τοις πράγμασι «ακύρωση» της διαδικασίας νομιμοποίησης, αφού ο καθορισμός ημερομηνίας κατάθεσης των αιτήσεων ξεπερνά το

έτος από την εκδήλωση της σχετικής βούλησης³³⁵. Ειδικότερα, με την Υπουργική Απόφαση 58114/30-12-2016 παρασχέθηκε η δυνατότητα υποβολής του αιτήματος χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους στον τόπο διαμονής του αιτούντος, με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση του ιδίου αλλά και την ταχύτερη εξέταση των φακέλων με καταμερισμό των αιτήσεων σε πολλά σημεία υποδοχής. Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν, όμως, οι θετικές προσδοκίες των εμπλεκόμενων μερών διαψεύστηκαν, με αποτέλεσμα να παρατείνεται το καθεστώς αβεβαιότητας των ατόμων που επιθυμούν να υπαχθούν σε αυτή την κατηγορία, στερώντας τους τη δυνατότητα στοιχειώδους βιοτικού σχεδιασμού και πρόσβασης σε βασικά κοινωνικά αγαθά.³³⁶

Ο Συνήγορος πραγματοποίησε σειρά επισκέψεων σε ΔΑΜ των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας (Τμήματα Αδειών Διαμονής Ηρακλείου, Λασιθίου, Εύβοιας και Βοιωτίας) και στη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και επικοινωνήσε τηλεφωνικά με λοιπές ΔΑΜ ανά την επικράτεια. Κατά τις εν λόγω επισκέψεις και επικοινωνίες, διαπιστώθηκε σειρά προβλημάτων, με πρωταρχικό τις υπέρμετρες καθυστερήσεις στην παραλαβή και εξέταση των αιτημάτων για χορήγηση αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, οι οποίες καθιστούν, εν πολλοίς, αλυσιστελή τη διαμεσολάβηση της Αρχής. Τα παρατηρούμενα προβλήματα οφείλονται κυρίως:

- στην ελλιπή στελέχωση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, εξαιτίας της οποίας καθίσταται δυσχερής η διαχείριση του μεγάλου όγκου των σχετικών υποθέσεων
- στην έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας των ΔΑΜ με λοιπές συναρμόδιες για τη χορήγηση των αδειών διαμονής υπηρεσίες, κυρίως ασφαλιστικούς φορείς, αστυνομικές διευθύνσεις και προξενία³³⁷
- στις χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες που απαιτούνται τόσο για τον έλεγχο της γνησιότητας των προσκομιζόμενων από τους αλλοδαπούς εγγράφων όσο και για την ενημέρωση άλλων υπηρεσιών σχετικά με τη γνησιότητα των απονεμόμενων τίτλων διαμονής
- στην ερμηνευτική ασάφεια της διάταξης σχετικά με το δικαίωμα επανυποβολής αιτήματος χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Το πρόβλημα φαίνεται να αίρεται μετά την έκδοση της υπ' αριθ. 3/06.11.2018 εγκυκλίου του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής
- στην ανεπάρκεια των υφιστάμενων κτιριακών υποδομών και υλικοτεχνικών μέσων (χώροι υποδοχής κοινού, χώροι αρχείου, γραφική ύλη, μηχανήματα λήψης βιομετρικών στοιχείων κ.ά.), με συνέπεια την ταλαιπωρία πολιτών και υπαλλήλων.

Σε έγγραφη παρέμβασή του προς τους αρμόδιους φορείς, ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη για άμεση ενίσχυση του προσωπικού, ιδίως σε ορισμένα Τμήματα Αδειών Διαμονής, όπου η υποστελέχωση έχει οδηγήσει στην ψυχική και σωματική εξάντληση των υπαλλήλων, την απλοποίηση των σχετικών διαδικασιών και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των ΔΑΜ και της Κεντρικής Υπηρεσίας (μέσω helpdesk ή/και skype) σε θέματα ερμηνείας και εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας. Επιπλέον, η Αρχή υπενθυμίζει την αναγκαιότητα για απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας κατάθεσης και εξέτασης αιτημάτων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, ιδίως μέσω:

335 Βλ. και Ετήσια Έκθεση 2017 σελ. 156, 157, 158.

336 ΦΥ 223426/17, 246880/18, 251734/18, 252187/18.

337 ΦΥ 249505.

- της δυνατότητας ηλεκτρονικής υποβολής αιτημάτων και συμπληρωματικών εγγράφων, που θα αποσυμφορήσει τις υπηρεσίες αλλοδαπών και θα διευκολύνει την ταχύτερη εξέταση των φακέλων.
- της ψηφιοποίησης του αρχείου των υπηρεσιών, με στόχο την ασφαλέστερη διακίνηση και πιστοποίηση της γνησιότητας των εγγράφων και την εξοικονόμηση πόρων και χρόνου και της ηλεκτρονικής διασύνδεσης των φορέων του Δημοσίου που εμπλέκονται στη διαδικασία χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής.

Συνοψίζοντας, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι καθίσταται επιβεβλημένη αφενός η άμεση ενίσχυση των υπηρεσιών με έμπειρο προσωπικό και αφετέρου η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), σύμφωνα με τα ανωτέρω, καθώς παρά τις καταβληθείσες προσπάθειες η διασφάλιση της νομιμότητας της παραμονής των αλλοδαπών που ζητούν είτε αρχική νομιμοποίηση είτε επαναφορά στη νομιμότητα έχει σχεδόν αποδυναμωθεί.

15. Πολιτικό άσυλο

Συνοπτική παρουσίαση

Εξακολουθούν οι διοικητικές δυσλειτουργίες και τα προβλήματα κατά την είσοδο αιτούντων άσυλο στα νησιά όπου λειτουργούν δομές υποδοχής μεταναστών και προσφύγων. Στο πλαίσιο αντιμετώπισής τους, ο Συνήγορος:

- υπέβαλε τις παρατηρήσεις του στον αρμόδιο υπουργό και τη Βουλή για το σχέδιο νόμου με τίτλο «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ», αποσκοπώντας να συμβάλει στην ορθή ενσωμάτωση της σχετικής Ευρωπαϊκής Οδηγίας και στη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο.
- παρενέβη προκειμένου να διασφαλίσει την άμεση εξέταση αιτημάτων πρόσβασης στη διεθνή προστασία Παλαιστίνιων και άλλων πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι κρατούνταν κοντά στα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας.
- υπέβαλε, τέλος, στον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής έκθεση αποτίμησης του ευρωπαϊκού προγράμματος μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο, την οποία συνέταξε στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διοικητικό συμβούλιο για την Ευρώπη της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων.

15.1. Είσοδος και συνθήκες υποδοχής αιτούντων άσυλο

Το 2018 συνεχίστηκαν τα προβλήματα³³⁸ που σχετίζονται με την είσοδο αιτούντων άσυλο στα πέντε νησιά όπου λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ – τα λεγόμενα hotspots), δηλαδή στη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Κω και τη Λέρο. Όπως

338 Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 154 επ.

αναλύεται σε ειδική έκθεση της Αρχής του Απριλίου 2017,³³⁹ το ζήτημα της διαχείρισης στα σύνορα μεικτών μεταναστευτικών-προσφυγικών ροών είναι πρωτίστως πολιτικό τόσο για την Ευρώπη όσο και για την Ελλάδα.

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18ης Οκτωβρίου 2016 με επιβολή συλλήβδην γεωγραφικού περιορισμού σε υπερκορεσμένα νησιά, ακόμη και για άτομα που ανήκουν σε εύλωτες ομάδες με ποικίλα προβλήματα από την εφαρμογή της ειδικής διαδικασίας ασύλου στα σύνορα, επηρεάζει τις εγγυήσεις διεθνούς προστασίας αλλά και τις συνθήκες διαβίωσης.

Παρά την περιστασιακή αποσυμφόρηση με μεταφορά εύλωτων προσώπων σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα το τελευταίο τρίμηνο του 2018, τα επίσημα στοιχεία του Νοεμβρίου του 2018 καταδεικνύουν τον υπερδιπλάσιο πληθυσμό των ΚΥΤ σε σύγκριση με τη συνολική χωρητικότητά τους (16.000 διαμένοντες σε ΚΥΤ χωρητικότητας 6.500 ατόμων), με σημεία αιχμής τη Λέσβο και ιδίως τη Σάμο (4.800 διαμένοντες, το οκταπλάσιο της χωρητικότητας του ΚΥΤ).

Ως προς τις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων άσυλο, ο Συνήγορος υπέβαλε στον αρμόδιο υπουργό και στη Βουλή των Ελλήνων αναλυτικές παρατηρήσεις³⁴⁰ στο σχέδιο νόμου³⁴¹ για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ (αναδιτύπωση 29.6.13) σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Η βασική κριτική της Ανεξάρτητης Αρχής αφορούσε κυρίως την αμφισβήτηση της αρμοδιότητας του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου να εκδίδει κανονιστική πράξη περιορισμού της ελεύθερης κυκλοφορίας των αιτούντων διεθνή προστασία σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, καθώς, κατά τον Συνήγορο, υπερακοντίζει τον σκοπό των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας.

Ειδικότερα, η μεταφορά του άρθρ. 7³⁴² της Οδηγίας στο εσωτερικό μας δίκαιο γίνεται με τη συνένωση μέρους των δύο πρώτων παραγράφων του άρθρ. 7 της Οδηγίας σε μία ενιαία εξουσιοδότηση. Ωστόσο, η παρ. 2 της Οδηγίας αναφέρεται σε ατομικές αποφάσεις που προϋποθέτουν εξατομικευμένη κρίση, δεδομένου ότι αφορά σοβαρούς περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας κάθε αιτούντος που συναρτώνται με την ατομική του συμπεριφορά και περίπτωση. Επίσης, λόγοι που ανάγονται στην ανάγκη εύρυθμης λειτουργίας της διοίκησης (λ.χ. ταχεία επεξεργασία και αποτελεσματική παρακολούθηση των αιτήσεων) δεν συνιστούν θεμιτή βάση για γενικό περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας. Άλλες παρατηρήσεις του Συνηγόρου αφορούσαν τον ορισμό του αιτούντος άσυλο, την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών υποδοχής, τη διοικητική κράτηση ανηλίκων που συναντά την πάγια αντίθεση της Αρχής, την εξασφάλιση πρόσβασης των προαναφερομένων στην ιατροφαρμακευτική, νοσοκομειακή και ψυχιατρική περίθαλψη, την ασάφεια του οικονομικού βοηθήματος, την ασάφεια του φορέα απόφασης διακοπής ή περιορισμού των παροχών στέγασης κ.λπ. του νόμου, την ανάγκη πιστοποίησης των θυμάτων βασανιστηρίων από εξειδικευμένα κέντρα και όχι αποκλειστικά από δημόσια

339 «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων - Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων». <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.434102>

340 <https://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.prosbasi-asylo.500099>

341 Νυν Ν. 4540/2018.

342 Ο κανόνας κατά την παρ. 1 του άρθρ. 7 της Οδηγίας είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των αιτούντων άσυλο σε όλη την επικράτεια ή σε οριζόμενη περιοχή που δεν θίγει την ιδιωτική τους ζωή και τα πλεονεκτήματα που τους παρέχει η Οδηγία. Στην παρ. 2 τίθενται οι προϋποθέσεις για την εξαίρεση, δηλ. τον περιορισμό διαμονής του αιτούντος για συγκεκριμένους λόγους, όπως η δημόσια τάξη και η ανάγκη ταχείας επεξεργασίας και αποτελεσματικής παρακολούθησης της αίτησής του.

νοσοκομεία, τις διατάξεις για πλασματικές επιδόσεις των αποφάσεων επί προσφυγής, ήτοι στον διοικητή του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης ή σε ειδικό δικτυακό τόπο με κωδικό παρακολούθησης για τον αιτούντα κ.ά.

15.2. Πρόσβαση στο άσυλο

Λόγω των αυξημένων μεταναστευτικών πιέσεων στα χερσαία σύνορα της χώρας, ο Συνήγορος συνεχίζει να παρακολουθεί την κατάσταση στον Έβρο και παρενέβη, εντός του 2018, προκειμένου να διασφαλίσει την άμεση εξέταση αιτημάτων πρόσβασης στη διεθνή προστασία Παλαιστινίων και άλλων πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι κρατούνταν κοντά στα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας και εξέφρασαν φόβο επαναπροώθησής τους.³⁴³

Με δεδομένο ότι για τις διαδικασίες ασύλου το κέντρο βάρους βρίσκεται στις περιοχές των συνόρων της χώρας, θαλάσσιων ή χερσαίων, ο Συνήγορος συνεχίζει να δέχεται πολυάριθμες αναφορές για το πρόβλημα της μειωμένης πρόσβασης, μέσω skype, στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Δυστυχώς, και το 2018 συνεχίστηκε η καθυστέρηση εξέτασης παλαιότερων αιτημάτων ασύλου προσώπων που είχαν ασκήσει προσφυγές βάσει του ΠΔ 114/2010, λόγω παύσης λειτουργίας των Επιτροπών Προσφυγών του Υπουργείου Εσωτερικών/Τομέα Προστασίας του Πολίτη από τις 30.6.2017. Με τον Ν. 4540/2018 προστέθηκε διάταξη³⁴⁴ η οποία προβλέπει την επαναλειτουργία τους. Ωστόσο, οι εν λόγω επιτροπές δεν λειτούργησαν ούτε το 2018 λόγω μη έκδοσης της αναγκαίας κανονιστικής απόφασης του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η επί δεκαετία εκκρεμότητα εξέτασης αιτημάτων ασύλου στερεί τους αιτούντες από βασικά δικαιώματα, όπως στην περίπτωση αιτούσας που αδυνατούσε να λάβει πιστοποιητικά από την Τουρκία για σύναψη γάμου³⁴⁵.

15.3 Έκθεση για τη μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο (Relocation)

Ο Συνήγορος του Πολίτη τον Οκτώβριο του 2018 υπέβαλε στον Υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής έκθεση αποτίμησης του ευρωπαϊκού προγράμματος μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο, την οποία συνέταξε³⁴⁶ στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο διοικητικό συμβούλιο για την Ευρώπη της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων.³⁴⁷ Η έκθεση αποτιμά την ελληνική εμπειρία από την υλοποίηση του έκτακτου αυτού μέτρου του Συμβουλίου της ΕΕ, διετούς χρονικής διάρκειας³⁴⁸, για τη μετεγκατάσταση και κατανομή των αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία προς τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Στην έκθεση αναλύονται τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, με βάση τα οποία παρατηρείται ότι σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στην επεξεργασία των αιτήσεων μετεγκατάστασης από την Υπηρεσία Ασύλου της Ελλάδας το 2016, ωστόσο η πλήρης ανταπόκριση των κρατών

343 ΦΥ 249176/18, 252069/18.

344 Παρ. 4 στο άρθρ. 80 του Ν. 4375/2016.

345 ΦΥ 245695/18.

346 <https://www.synigoros.gr/resources/20181004-dt.pdf>

347 IOI - International Ombudsman Institute.

348 Έως 26.9.2017.

μελών συντελέστηκε το 2017. Η έκθεση, πέραν των προβλημάτων διαδικασίας (έλλειψη πλήρους κανονιστικού πλαισίου, έλλειψη συγκεκριμένης αιτιολογίας στις απορριπτικές αποφάσεις κ.ά.), επισημαίνει ότι από το πρόγραμμα αποκλείστηκαν οι αιτούντες άσυλο που πέρασαν τα ελληνικά θαλάσσια σύνορα μετά τη θέση σε ισχύ της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας στις 20.3.2016. Επομένως, οι αποφάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ για τη μετεγκατάσταση τροποποιήθηκαν de facto από την Κοινή Δήλωση και η εμβέλεια του προγράμματος περιορίστηκε ουσιαστικά σε ένα μικρό μόνο ποσοστό των αιτούντων άσυλο από τους αρχικά προβλεφθέντες το 2015.

Για την επιτυχία του προγράμματος (21.710 μετεγκαταστάσεις έως τη λήξη του) πρέπει επίσης να συνυπολογισθεί ότι αποκλείστηκαν οι αιτούντες που προέρχονταν από χώρες με ευρωπαϊκό μέσο όρο αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος χαμηλότερο του 75%. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος διαπιστώθηκε ότι υπολείπεται σημαντικά του ελληνικού μέσου όρου αναγνώρισης για τις τρεις κυριότερες εθνικότητες, αυτές των Συρίων, των Αφγανών και των Ιρακινών, ενώ, σύμφωνα με τις πρόσφατες στατιστικές, μόνο Σύριοι υπερβαίνουν το κατώφλι του 75% για μετεγκατάσταση. Με δεδομένη την εμπειρία εφαρμογής του προγράμματος, η έκθεση καταλήγει στο ενδεχόμενο να αποκτήσει το μέτρο μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο μόνιμη μορφή, εντασσόμενο ως εργαλείο αλληλεγγύης στον Κανονισμό του Δουβλίνου, προκειμένου οι ροές των αιτούντων άσυλο να αντιμετωπίζονται όχι αποσπασματικά αλλά με μια συνεκτική και προληπτική στρατηγική. ●